

หนังสืออ้างอิง
(REFERENCE BOOK)
ให้ใช้เฉพาะในห้องสมุดเท่านั้น

ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัดละ
ในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

พระมหาล้วน กนต์วีโร (ศิริเวช)

ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลัก

ธ
294.307
ธ147ท
2553

600100058620

หอสมุดส่วนกลาง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๓

สิ่งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.

ผู้ใดพบอยู่ในที่อื่นไม่สมควร

โปรดนำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขอขอบคุณ

**AN ANALYTICAL STUDY OF THE ADVANTAGES THE PRESENT
PROFIT IN DAILY LIFE PRACTICE**

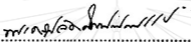
PHRAMAHALOURN GUNTAWEERO (SIRIWAECH)

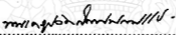
**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THEREQUIREMENTS
FOR HE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E 2553 [2010]**

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรมมิกค์ดะใน
การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา
ชื่อนักศึกษา : พระมหาฉวัน กนฺตวีโร (ศิริเวช)
สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา : พระราชปรียัติวิมล (ดร.)
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : พระครูศรีวิชัยโสภณ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาคามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (ดร.))

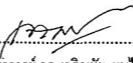
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (ดร.))

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(พระราชปรียัติวิมล (ดร.))

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(พระครูศรีวิชัยโสภณ)

..... กรรมการ
(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์ (ดร.))

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไพโรจน์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : An Analytical study of the Advantages of the Present Profit in Daily-Life Practice
Student's Name : Phramaha Lourn Guntaweero (Siriwach)
Department : Buddhism and Philosophy
Advisor : Phrarachapariyattivimol (Dr.)
Co-Advisor : Phrakhrusriviriyasophon

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

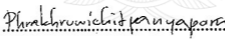

..... Dean of Graduate School
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

Thesis Committee

..... Chairman
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

..... Advisor
(Phrarachapariyattivimol (Dr.))

..... Co - Advisor
(Phrakhrusriviriyasophon)

..... Member
(Phrakhruwichitpanyaporn (Dr.))

..... Member
(Asst. Prof. Dr. Jarernchai Chonpairot)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา
ชื่อนักศึกษา	: พระมหาฉนวน กนฺตวิโร (ศิริเวช)
สาขาวิชา	: พุทธศาสนาและปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: พระราชปริยัติวิมล (ดร.)
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: พระครูศรีวิชัยโสภณ
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) ศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ๒) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ๓) เพื่อวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้วิธีศึกษาจากหนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ พบว่า หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ เป็นหลักของการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้ความมั่นคงในการดำเนินชีวิต คือ เป็นผู้พร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร เป็นผู้มีความพร้อมในการรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ เป็นผู้มีความพร้อมในการคบมิตรที่ดี และการเลี้ยงชีพที่เหมาะสมกับรายรับและรายจ่ายที่ตนมีอยู่

จึงสรุปได้ว่า ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา คือ การทำให้มีทรัพย์สมบัติ หรือปัจจัยสี่ไว้บริโภคนิสัยสุข สามารถเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ หรือปัจจัยสี่ไว้ได้โดยไม่สูญหาย การคบมิตรที่ดี ที่คอยแนะนำประโยชน์ให้ และสามารถนำทรัพย์สมบัติ หรือปัจจัยสี่มาใช้สอย ได้อย่างเหมาะสมกับรายรับ รายจ่าย ที่แสวงหามาได้ด้วยความสามารถ จึงทำให้ชีวิตมุ่งสู่จุดหมายของชีวิตได้

Thesis Title : **An Analytical Study of The Advantages of The Present Profit in Daily Life Practice**

Student's Name : **Phrama Luan Kantavero (Siriwaech)**

Department : **Buddhism and Philosophy**

Advisor : **Phrarachapariyattivimol**

Co-Advisor : **Phrakhrusriviriyasophon**

Academic Year : **B.E. 2553 (2010)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis paper were as follows : 1) to study the rule of the advantages of the present profit in daily life, 2) to study ways of leading one's life in Theravada Buddhist philosophies and, 3) to analyze beneficial application of the advantages of the present profit in daily life practice in Theravada Buddhist philosophies. The study rested upon The Tipitaka, relevant commentaries, documents and research works involving the analytical study of the application of the advantages of the present profit to leading one's everyday life practice.

The results of research were found as follows :

The analytical study's results were found that the rule of the advantages of the present profit in daily life was the one applied to feeling secure about leading one's life with promptness of energy, assets and liability, good company and earning a proper living in compatible with their existing incomes.

In conclusion, benefits of applying the advantages of the present profit to one's everyday life in Buddhist philosophies were: states of gaining assets and liability or four living necessities for consumption, being able to take care of them without taking-risk, having good company to help guides benefits, being capable of appropriately and economically spend them in compatible with their incomes, by which their assets and liabilities had correctly been sought for with moral obligation. Consequently, ones should achieve their aims of life with these advantages.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จลงได้เพราะผู้วิจัยได้รับการช่วยเหลืออย่างมีเมตตาจากบุคคลหลายท่านที่ให้คำปรึกษาแนะแนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ ให้กำลังใจและอุปถัมภ์ค้ำชูดี ตลอดจนมาขอกราบขอบพระคุณพระธรรมฐิติญาณ เจ้าคณะภาค ๑๐ (ธ) พระราชธรรมมานูวัตรปฐมจารย์ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ขอกราบขอบพระคุณพระราชปริยัติวิมล รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผู้ช่วยให้มีการเปิดสอนนักศึกษามหาบัณฑิตที่วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทุกแขนงวิชาจนกระทั่ง ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ และขอกราบขอบพระคุณพระราชปริยัติวิมล ที่ได้ให้ความเมตตาในการรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณพระครูศรีวิริยโสภณที่ให้ความเมตตาในการรับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมเล่มนี้จนสำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและขอขอบคุณ พระครูวิจิตร ปัญญาภรณ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไพโรจน์ คณะกรรมการ ที่ได้มีความเมตตาให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักงานวิทยาเขต คณะเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ตลอดจนเพื่อนนักศึกษามุทบูรที่ช่วยเป็นกำลังใจจนประสบผลสำเร็จในครั้งนี้

คุณงามความดีแห่งงานวิจัยนี้ และประโยชน์อันพึงมีของผู้วิจัย ขอมอบเป็นเครื่องบูชาต่อคุณบิดามารดา ตลอดจนพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ผู้ให้ปัญญาให้ความรู้ให้คุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม และขอกราบขอบพระคุณผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ข้าพเจ้าไม่สามารถเอยนามท่านมาได้ทั้งหมด ที่ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจ ในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จนสำเร็จลงด้วยดี

พระมหาล้วน กนฺตวิโร (ศิริเวช)

สารบัญย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงพระไตรปิฎกใช้เป็นหลักในการค้นคว้าสำหรับการเขียน วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ และพระไตรปิฎก อรรถกถาแปลฉบับครบ ๒๐๐ ปี แห่งราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์ มูลนิธิมหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๒๕ โดยได้ระบุชื่อย่อคัมภีร์ (ภาษาบาลีหรือภาษาไทย) ลำดับเล่ม / ชื่อ / หน้า เช่น วิ.ม. (บาลี) ๕/๔๘/๕๕. = วินยปิฎก มหาวคฺคปาลี (ภาษาบาลี) เล่ม ๕ ชื่อ ๔๘ หน้า ๕๕

คำย่อ	คำเต็ม		
พระวินยปิฎก			
วิ.ม.	วินยปิฎก	มหาวคฺค	
วิ.จ.	วินยปิฎก	จุฬวคฺค	
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ล.	สุตตมนตปิฎก	ทีฆนิกาย	ศีลขุขนรชคฺค
ที.ม.	สุตตมนตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที.ปา.	สุตตมนตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคฺค
ม.มู.	สุตตมนตปิฎก	มชฺฌมณิกาย	มุลขณนคฺค
ส.นิ.	สุตตมนตปิฎก	สยฺยคตฺตนิคาย	นิตทานวคฺค
อง.ตัก.	สุตตมนตปิฎก	องฺคฺคตฺตนิคาย	ตักนิปาต
อง.อฎฺฐ	สุตตมนตปิฎก	องฺคฺคตฺตนิคาย	อฎฺฐกนอปาต
อง.ทสก.	สุตตมนตปิฎก	องฺคฺคตฺตนิคาย	ทสกนิปาต
อง.จตุก.	สุตตมนตปิฎก	องฺคฺคตฺตนิคาย	จตุกนิปาต
ขุ.อิติ.	สุตตมนตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุคฺค
ขุ.ชา.	สุตตมนตปิฎก	ขุทฺทกนิกาย	ชาต

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

อกิ. ตัง.

อภิธมมปิฎก ธมมสงฺกณี

อ้างอิงคัมภีร์อรรถดถาภาษาบาลี ฉบับ มหาจุฬารัฐสภา และ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยได้ระบุชื่อย่อคัมภีร์ (ภาษาบาลี) ลำดับเล่ม หน้า เช่น พ.ธ.อ. (บาลี) ๖/๑๒๘ = พุทธกนิกาช รมุมปทอฎฐกถา (ภาษาบาลี) เล่มที่ ๖ หน้าที่ ๑๒๘

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญคำย่อ	ง
สารบัญ	น
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๓
๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
๑.๗ คำนิยามศัพท์เฉพาะในการใช้วิจัย	๑๐
บทที่ ๒ หลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละ	๑๒
๒.๑ ความหมายหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละ	๑๒
๒.๑.๑ ความหมายหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละ	๑๒
๒.๑.๒ ความหมายหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละตามหลักพุทธปรัชญา	๑๔
๒.๑.๓ ความหมายหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละตามหลักศีล	๑๘
๒.๑.๔ ความหมายหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละตามหลักกรรม	๑๕
๒.๒ ประเภทหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละ	๒๑
๒.๒.๑ ประเภทหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละของคฤหัสถ์	๒๑
๒.๒.๒ ประเภทหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละของบรรพชิต	๒๓
๒.๓ ลักษณะหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละ	๒๕
๒.๓.๑ ลักษณะหลักทฤษฎีฐานมิมิกัดละของคฤหัสถ์	๒๕

๒.๓.๒ ลักษณะหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดของบรรพชิต	๒๘
๒.๔ ความสำคัญหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัด	๓๐
๒.๔.๑ ความสำคัญหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดที่มีต่ออาหาร	๓๐
๒.๔.๒ ความสำคัญหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดที่มีต่อเครื่องนุ่งห่ม	๓๑
๒.๔.๓ ความสำคัญหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดที่มีต่อที่อยู่อาศัย	๓๑
๒.๔.๔ ความสำคัญหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดที่มีต่อยารักษาโรค	๓๒
๒.๕ หลักปฏิรูตรัฐมิกัดที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่	๓๓
๒.๕.๑ ปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษาและพจนานุกรม	๓๓
๒.๕.๒ ปัจจัยสี่ตามหลักของการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์	๓๕
๒.๕.๓ ปัจจัยสี่ตามหลักปฏิรูตรัฐมิกัดแห่งการแสวงหาของคฤหัสถ์	๓๘
๒.๕.๔ ปัจจัยสี่ตามหลักปฏิรูตรัฐมิกัดแห่งการได้มา	๓๘
๒.๕.๕ ความสำคัญหลักปฏิรูตรัฐมิกัดที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่	๔๐
๒.๖ จุดมุ่งหมายของหลักปฏิรูตรัฐมิกัดตามแนวพุทธปรัชญา	๔๓
๒.๖.๑ จุดมุ่งหมายหลักปฏิรูตรัฐมิกัดในปัจจุบัน	๔๓
๒.๖.๒ จุดมุ่งหมายหลักสัมปรายิกัดในชั้นกลาง	๔๔
๒.๖.๓ จุดมุ่งหมายหลักปรมัตถะขั้นสูงสุด	๔๕
บทที่ ๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๔๘
๓.๑ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๔๘
๓.๑.๑ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอย่างเด็ดขาด	๔๘
๓.๑.๒ การละเว้นจากอคติ ๔	๔๘
๓.๑.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอบายมุข	๕๐
๓.๒ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นที่มีทางเลือก	๕๑
๓.๒.๑ การละเว้นการคบมิตรที่ไม่มีดี	๕๑
๓.๒.๒ การละเว้นการคบมิตรที่เอาแต่พูดเป็นใหญ่	๕๒
๓.๒.๓ การละเว้นเพื่อนที่เป็นคนหัวประจบสอพอน	๕๒
๓.๒.๔ การละเว้นการคบเพื่อนที่ชอบชวนไปหาความฉิบหาย	๕๓
๓.๒.๕ การคบมิตรที่รู้ถึงความผิดหรือการคบมิตรแท้	๕๓
๓.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาตามหลักทิศหก	๕๔

๓.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาตามหลักทิศหก	๕๔
๓.๓.๑ ปุริตถิมทิศ	๕๔
๓.๓.๒ ภัคขิมทิศ	๕๖
๓.๓.๓ ปัจฉิมทิศ	๕๗
๓.๓.๔ อุตตรทิศ	๕๗
๓.๓.๕ เหนือทิศ	๕๘
๓.๓.๖ ใต้ทิศ	๕๘
๓.๔ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการแสวงหาปัจจัยสี่ตามแนวพุทธปรัชญา	๖๑
๓.๔.๑ หลักการแสวงหาปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์	๖๑
๓.๔.๒ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์	๖๔
๓.๕ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๖๗
๓.๕.๑ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ของคฤหัสถ์	๖๗
๓.๕.๒ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ของพระภิกษุสงฆ์	๗๒
บทที่ ๔ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการ ดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๘๓
๔.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภิวรรณสัมปทา	๘๓
๔.๑.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภิวรรณสัมปทาในการ ครองปัจจัยสี่	๘๓
๔.๑.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภิวรรณสัมปทาในการ ครอบครองปัจจัยสี่ด้วยความสันโดษ	๘๕
๔.๑.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ในการจัดสรรปัจจัยสี่	๘๖
๔.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทา	๘๐
๔.๒.๑ วิเคราะห์การเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปธรรม	๘๐
๔.๒.๒ การวิเคราะห์การเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปนามธรรม	๘๐

๔.๒.๓ การวิเคราะห์ประโยชน์การใช้หลักอารักขสัมปทานในการรักษา ตระกูลให้มั่นคง	๕๑
๔.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตา	๕๒
๔.๓.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตา ๔	๕๓
๔.๓.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตา ๕	๕๕
๔.๔ วิเคราะห์ประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักสมชวีวิชา	๕๖
๔.๔.๑ วิเคราะห์การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงเป็นการใช้สอยปัจจัยสี่ตามหลัก พุทธปรัชญา	๕๖
๔.๔.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชวีวิชาในการ บริโภคปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์	๕๗
๔.๔.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชวีวิชาในการ บริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์	๑๐๐
๔.๕ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะในการดำเนิน ชีวิตให้เข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบัน	๑๐๕
๔.๕.๑ วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๑๐๖
๔.๕.๒ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่จะนำชีวิตมุ่งสู่ จุดหมาย	๑๐๘
๔.๕.๓ วิเคราะห์ประโยชน์ของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๑๐๘
๔.๕.๔ วิเคราะห์การตั้งตนไว้บนฐานที่ชอบตามแนวพุทธปรัชญา	๑๑๐
บทที่ ๕ บทสรุป	๑๑๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๕
๕.๑.๑ การศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ	๑๑๕
๕.๑.๒ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๑๑๗
๕.๑.๓ การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะใน การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา	๑๑๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๑๘
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๑๘
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๑๒๑

ญ

บรรณานุกรม

๑๒๒

ประวัติผู้วิจัย

๑๒๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน หรือเป็นหลักธรรมที่อำนวยความสะดวกในเบื้องต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตมนุษย์ เพราะมนุษย์เริ่มมีทรัพย์สินตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ของมารดา สิ่งแรกที่มนุษย์ใช้เป็นอันแรกเมื่อเริ่มจากการปฏิสนธิในครรภ์มารดาแล้วคือ เยื่อหุ้มน้ำเชื้อที่ปฏิสนธิแล้ว หรือที่เรียกว่า “ไข่ของมารดา” เพราะน้ำเชื้อของบิดาจะเจาะทะลุเข้าไปในรังไข่ของมารดาได้ จึงจะสามารถทำปฏิสนธิกับน้ำเชื้อของมารดาได้ ซึ่งเนื้อเยื่อจะทำหน้าที่ในการห่อหุ้มน้ำเชื้อของบิดาและมารดาให้ปฏิสนธิกันภายในเนื้อเยื่อที่ห่อหุ้มไว้ และอีก ๒ ถึง ๓ สัปดาห์ ทารกน้อยจึงจะสามารถใช้อาหารทางสายรกที่เชื่อมต่อระหว่างมารดากับทารก ส่วนที่อยู่อาศัยนั้นก็คือ การอาศัยอยู่ในครรภ์ของมารดาและยาที่รักษาโรคก็รับจากมารดาทางสายรกเช่นกัน

ความเป็นมาของการใช้ทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และที่สำคัญพระพุทธเจ้าได้ทรงทดลองเกี่ยวกับการใช้ทรัพย์สินมาแล้วว่า มนุษย์จะต้องมีทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนชีวิต จึงจะมีชีวิตอยู่ได้ ถ้าไม่มีทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนแล้ว จะทำให้ชีวิตของมนุษย์อยู่อย่างลำบาก แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงอาศัยทรัพย์สินเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนชีวิต จึงมีชีวิตอยู่รอดมาได้ตั้งแต่พระองค์ทรงอยู่ในครรภ์ของพระมารดาจนคลอดออกเป็นมนุษย์แล้วแสวงหาสังฆธรรมจนได้ตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงได้อาศัย “อริยทรัพย์ ทรัพย์ คือ คุณงามความดี ที่มีในสันดานอย่างประเสริฐ”^{*} เพื่อการดำเนินชีวิตให้ไปถึงจุดหมายปลายทาง คือ พระนิพพาน ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธองค์ก็ได้ทรงทดลองมาแล้ว เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงเป็นเจ้าชายทรง พระนามว่า “สิทธัตถะ” พระองค์ได้ทรงออกค้นหา สังฆธรรมที่ทำให้มนุษย์ที่เป็นอมตะ ดังนั้น พระองค์ทรงค้นหาด้วยการสละพระราชสมบัติของชาวโลก ด้วยการทรงทดลองทุกวิถีเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินประเสริฐ สุดท้ายพระองค์ทรงทดลองการอดอาหาร อยู่ในที่แจ้ง ไม่พักนอน จนกระทั่งทำให้พระองค์จะเอาชีวิตไม่รอด ต่อมาพระองค์ทรงพิจารณาถึงเรื่องการเดินทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหนทางที่มีความพอดี ที่ไม่ดิ่งจนขาด ไม่หย่อนยาน

*บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๐.

จนขาดระเบียบวินัย ซึ่งเป็นอริยทรัพย์ที่เกื้อหนุนให้พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและเข้าถึงพระนิพพานในที่สุด

ปัจจุบันทรัพย์ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิต และจิตใจของมนุษย์มาก เพราะทรัพย์มีความสำคัญต่อมนุษย์ในด้านการดำรงชีวิตมาตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาจนถึงตาย เพราะทรัพย์เป็นเครื่องยังชีพจึงทำให้ชีวิตอยู่รอดมาได้ ทรัพย์เหล่านี้ไม่ได้ให้เฉพาะแต่ประโยชน์อย่างเดียว แต่ยังสามารถให้โทษแก่ผู้ไม่รู้จักการใช้ได้ เช่น การเป็นทาสของการใช้ทรัพย์ ซึ่งปัจจุบันนี้เรียกว่า “การใช้ทรัพย์นิยม” และเป็นปัญหาสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน

ปัญหาในการใช้ทรัพย์ ซึ่งเป็นการใช้ที่ไม่ได้พิจารณาถึงความอยู่รอดของมนุษย์ที่จะเกิดมาในภายหลัง เช่น การใช้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวของผู้ใหญ่โดยไม่เอื้ออำนวยแก่ผู้น้อย มีอำนาจมาก ก็จะใช้สิ่งของที่มีราคาแพง ผู้น้อยก็อยากจะทำตามผู้ใหญ่ จึงทำให้เกิดปัญหาในสังคมปัจจุบัน คนไทยทุกคนที่เกิดมาจะต้องรับภาระการเป็นหนี้ เพราะการใช้ทรัพย์ที่ไม่ได้พิจารณาตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ ประการ คือ “อุฏฐานสัมปทา คือ การเข้าถึงพร้อมด้วยความขยันมั่นเพียร ๑ อารักขสัมปทา คือ การเข้าถึงพร้อมการรักษา ๑ กัลยาณมิตตตา คือ การคบคนที่ดีเป็นมิตร ๑ และสมชีวิตา คือ เป็นผู้รู้จักความเหมาะสม^๑” ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขในเบื้องต้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัย จึงมุ่งวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อแก้ไขปัญหาการใช้นิยม เพื่อให้มนุษย์มีหลักการในการใช้ทรัพย์อย่างถูกวิธีการ คือ การใช้เพื่อให้เกิดความสุข และการใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา และวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันตามแนวพุทธปรัชญา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ผู้วิจัย ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

^๑ อ.อุฎก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักสูตรมัธยมศึกษา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนว พุทธปรัชญา

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตที่จะศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ผู้วิจัย มีขอบเขตที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ หลักสูตรมัธยมศึกษาที่เป็นความหมาย ประเภท ลักษณะ ความสำคัญ หลักสูตรมัธยมศึกษาที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตามหลักพุทธปรัชญา

๑.๓.๒ การประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่ประกอบด้วย แนวทางพุทธปรัชญา ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา และการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๑.๓.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการได้ปัจจัยสี่ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสูตรฐานสัมปทา หลักอภังคสัมปทา หลักกัลยาณมิตตา หลักสมชีวิต และการดำเนินชีวิตให้เข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบัน

ขอบเขตด้านอุปกรณ์นั้น การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๕ และอรรถกถา คัมภีร์วิสุทธิมรรคในทางพุทธปรัชญา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลงานของท่านผู้รู้ในทางพุทธปรัชญา และงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ทำการวิจัยแบบเชิงคุณภาพและมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ชั้นศึกษาคตามหลักพุทธวิธีวิจัย

๑) โปรดโมสะ คือ การได้ยินได้ฟังจากบุคคลต่าง ๆ ที่ได้ให้คำแนะนำ สั่งสอนเล่าเรียน หาคำความรู้ สอนทนายซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร เป็นต้น

๒) โยนิโสมนตีกา คือ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น ซึ่งเป็นการทำในใจโดยแยกคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหา นั้น ๆ ออกให้เห็นสภาวะ และความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย เป็นต้น

๑.๔.๒ ขั้นศึกษารวบรวมข้อมูล

๑) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ พระไตรปิฎก ฉบบัมพมหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์กับการใช้ทรัพย์สินตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ทรัพย์สินเจ็ด

๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ เอกสารและผลงานของทานุสัฐ์ พร้อมทั้งผลงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์กับการใช้ทรัพย์สินตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้ทรัพย์สินเจ็ด

๑.๔.๓ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์มาศึกษาค้นคว้าและทำการแยกประเภทตามความเหมาะสมให้เป็นหมวดหมู่ตามเนื้อหาในแต่ละบท

๒) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกประเภทนำมาวิเคราะห์หรือขยายความให้ความหมายที่เหมาะสมของเนื้อหาในการวิจัยในครั้งนี้

๑.๔.๔ ขั้นนำเสนอผลงานการวิจัย

ในการนำเสนอผลงานการศึกษาวិเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จากขั้นตอนต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยรวบรวมเป็นเล่มแล้วนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีเชิงบรรยายตามความเหมาะสมแก่เนื้อหา ในแต่ละบทไปตามลำดับ

๑.๕ เอกสาร และงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้นำเอกสารที่มีความสำคัญและเอกสารทั่วไปที่มีความสอดคล้องกับวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเป็นแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้น ผู้วิจัย จะนำหลักการเหล่านั้นมากล่าวพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพุทธโฆสะ กล่าวว่า “การพิจารณาถึงการใช้ทรัพย์สินในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น จะต้องรู้ถึงหลักของการพิจารณาการใช้เพื่อให้เห็นไปแห่งอาสวะ ซึ่งหมายถึง การพิจารณาให้หายสงสัยแล้วว่าจะใช้สอยทรัพย์สินเหล่านั้นโดยการพิจารณาก่อนเสมอและหลังการใช้ใช้สอยก็พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

เสมอการพิจารณาทรัพย์สินเหล่านี้ เป็นการพิจารณาให้หายสงสัยก่อนและหลังการใช้เพื่อให้เห็นตามความเป็นจริง”

หลวงพ่อบุทธทาส อินทปัญโญ กล่าวถึงกำลัง ๔ ประการของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ กำลังกาย ซึ่งเป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยที่สามารถแสวงหาทรัพย์สินมาเลี้ยงชีพไป กำลังจิต ซึ่งเป็นความหวัง ความตั้งใจ ที่ประกอบด้วยศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ กำลังปัญญา ซึ่งเป็นกำลังความรู้ ความฉลาด ความสามารถ ความรอบรู้ ใหว่พริบปฏิภาณต่าง ๆ เรียกว่ากำลังปัญญา และกำลังธรรม หรือกำลังพระธรรมก็ได้ ซึ่งเป็นกำลังแห่งความถูกต้อง เป็นการระลึกถึงอริยมรรคมีองค์แปดประการ หรือการระลึกถึงอริยมรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทาไว้เป็นหลักประจำใจ”

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า “มนุษย์ที่เกิดมานั้น จะต้องมีจุดมุ่งหมายของชีวิต หรือการทำชีวิตให้มีประโยชน์ เป็นการทำให้ชีวิตให้มีประโยชน์แก่ตนเองและการทำให้ชีวิตให้มีประโยชน์ในทางสังคม พร้อมทั้งการทำชีวิตให้เกิดประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นได้ เพราะการสร้างประโยชน์นั้นมีอยู่ ๓ ระดับ คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ยังมีการสร้างประโยชน์เพื่อตนเอง การสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่นและ การสร้างประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งตนและคนอื่น”

สิน วิชาตุ กล่าวว่ “ชีวิตของมนุษย์เราที่มีกำลังอยู่ในร่างกายของมนุษย์นั้น ได้มาจากพลังธรรมชาติที่ก่อให้เกิดสรรพสิ่งในโลกของเรานี้ เป็นรากฐานของร่างกายของมนุษย์ มนุษย์เรานี้ อาศัยหลังจากธรรมชาติจึงมีชีวิตอยู่ได้ มนุษย์ได้รับอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคต่าง ๆ ก็ได้มาจากธรรมชาติทั้งหมด ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มาช่วยสนับสนุนเพื่อให้ชีวิตมนุษย์ ให้คงอยู่ต่อไป สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตและพลัง”

“พระพุทธโฆษะ, พระวิสุทธีมัทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิပ္พ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๒๒.

“พุทธทาส อินทปัญโญ, ผู้ครองเรือน, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๒๕.

“พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๘๕.

“สิน วิชาตุ, ปรัชญาการดำรงชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๒.

พระญาณวโรดม กล่าวว่า “การแสวงหาทรัพย์สินทางวาจานั้นไม่ควรถืออคติกับคนอื่น เช่น มีความลำเอียงเพราะรัก มีความลำเอียงเพราะเกลียด มีความลำเอียงเพราะหลงไม่เข้าใจและมีความลำเอียงเพราะเกรงกลัว ซึ่งในลักษณะนี้เป็นการแสวงหาทรัพย์สินทางวาจา เช่น รับสมัครบุคคลเข้าทำงานจึงมีการสัมภาษณ์ก่อนจะรับเข้าทำงาน ดังนั้น ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรถือคติ ๔ ประการนี้”^๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า “ชีวิตมนุษย์จะดำรงชีวิตด้วยการอาศัยเครื่องยังชีพ คือ ทรัพย์สิน ถ้าไม่อยากจะให้ทรัพย์สินสำหรับมนุษย์หมดไปควรมีการพัฒนาแบบยั่งยืน เช่น การพัฒนาตัวของมนุษย์ให้มีความรักในธรรมชาติอันเป็นแหล่งผลิตทรัพย์สินสำหรับมนุษย์ การพัฒนาสังคมไม่ให้เอาโรคเอาเปรียบคนอื่นและธรรมชาติ พัฒนาธรรมชาติให้สมบูรณ์หรือการช่วยกันรักษาป่าไม้ ดินน้ำลำธารให้ดี และการพัฒนาเทคโนโลยี ใช้พื้นที่น้อยแต่ได้ผลผลิตมาก ไม่ควรพัฒนาเทคโนโลยีมาเบียดเบียนธรรมชาติ มีการพัฒนาเรือตัดไม้ เพื่อที่จะได้ตัดไม้ทำลายป่าทีละมาก ๆ อย่างนี้ไม่ถือว่าการพัฒนาเทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ แต่เป็นการทำลายธรรมชาติ”^๖

พระราชธรรมนิเทศ (ระเบบ จิตตวโร) กล่าวว่า “ธรรมสำหรับคฤหัสถ์ที่ก่อให้เกิดความสุขนั้น เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพย์สินให้มีความสุขหรือที่เรียกว่า “ฆราวาสธรรม ๔ ประการ” สำหรับความสุขคฤหัสถ์ที่ประกอบไปด้วย ความสุขในการมีทรัพย์สิน ความสุขในการใช้ทรัพย์สิน ความสุขที่เกิดจากการที่ได้ทรัพย์สินที่ไม่ได้ยืมเขามาใช้และ ความสุขที่ได้ทำงานประกอบอาชีพอย่างสุจริต”^๗

ชัชวพันธ์ อัครพัฒน์ กล่าวว่า “แนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุขในการดำเนินชีวิตทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีหลักคำสอนเพื่อการดำเนินชีวิต คือ หลักศีลธรรม ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสถาบันครอบครัวและชุมชน”^๘

^๕พระญาณวโรดม, ศาสนาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๕๒๘.

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๑๕.

^๗พระราชธรรมนิเทศ (ระเบบ จิตตวโร), นิเทศธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ชีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๓๓.

^๘ชัชวพันธ์ อัครพัฒน์, หลักทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓), หน้า ๒๕๑.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวโณ) กล่าวว่า “พฤติกรรมของสัตว์ทั่วไปมีลักษณะ แย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันสวาท แย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ ดังกล่าวนี้นี้เป็นการดำเนินชีวิตของสัตว์โลกทั่วไป แต่การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็มีหลักการดำเนินชีวิตเช่นกัน คือ หลักของศีลธรรม”^{๑๑}

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า “หลักการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ มีความแตกต่างจากชาวโลกทั่วไป เพราะพระภิกษุ เป็นผู้ไม่ได้ใช้แรงงานแลกกับทรัพย์สินมาเลี้ยงชีพ เหมือนกับชาวโลกทั่วไป การใช้แรงงานในกิจของสงฆ์นั้น ไม่เป็นการประกอบอาชีพของพระภิกษุสงฆ์ แต่เป็นการประกอบเพื่อความศรัทธาและความมั่นคงของพระศาสนา”^{๑๒}

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) ตรัสว่า “นิสัยสี่เป็นหลักสัมมาอาชีวะที่สมควรที่จะปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่ควรขาดการปฏิบัติ คือ การบิณฑบาตเป็นวัตร การนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นวัตร การอยู่โคนต้นไม้เป็นวัตร และการฉันขาคองน้ำมูลร่น่าเป็นวัตร”^{๑๓}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวโณ) กล่าวว่า “เครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุสงฆ์นั้น คือ ไครจีวร ประกอบไปด้วย ผ้าสังฆาฏิ ๒ ชั้น ๑ ผืน ผ้าจีวร ๑ ผืน และ ผ้าสบงอีก ๑ ผืน ผ้าไตรจีวรนี้ ตามความหมายแล้วเป็นผ้าเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ในพุทธปรินิพพานเท่านั้น คฤหัสถ์หรือบุคคลที่นับถือศาสนาอื่น ไม่สามารถใช้ได้ หรือพระภิกษุสงฆ์ในพุทธปรินิพพานจะไปใช้ใช้สอยที่ไม่ใช่ ไครจีวรก็ไม่ได้ เพราะผิดจากข้อบัญญัติของพระพุทธเจ้า”^{๑๔}

^{๑๑}พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวโณ), มอเงาฆา มอเงรา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : พรทิวการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๓๕๐.

^{๑๒}พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๑,๐๐๐.

^{๑๓}สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), ลักษณะพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐๘.

^{๑๔}พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ จิตตวโณ), พระไตรปิฎกย่อ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ครัสว่า “การใช้ใช้สอยเสนาสนะของพระภิกษุสงฆ์นั้น เป็นเพียงเป็นสิ่งที่ใช้สอยเพื่อนั่ง นอน พักผ่อนกาย พักผ่อนใจให้สบายเท่านั้น หรือพักรักษาพยาบาลให้หายจากไข้และกันแดด ผัน ลม ร้อน ในเวลาฤดูกาลต่าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้หวังว่า จะเป็นที่พักอาศัยจริง ๆ แต่เป็นการพักพิงชั่วคราวเท่านั้น”^{๘๔}

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระสมร กุลโล (พรหมศรี) ได้เขียนวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามหลักปัจเจกชีวิติในพระพุทธศาสนา เป็นการเขียนถึงการดำรงชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นการดำรงชีวิตมุ่งผู้จุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นชีวิตที่มีองค์ประกอบมาจากธรรมชาติโดยอาศัยปัจจัยสี่จากธรรมชาติเป็นเครื่องเกื้อหนุนชีวิตดำเนินต่อไปโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับปัจจัยสี่ในด้านการสร้างความสมดุลในทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสัมพันธ์ของธรรมชาติ คือ มนุษย์มาจากธรรมชาติ ปัจจัยสี่ก็มาจากธรรมชาติเหมือนกัน จึงไม่สามารถแยกออกจากกัน ได้ทางด้านร่างกายและจิตใจ^{๘๕}

พระเยื้อง ปิ่นเหม่งเพชร การใช้ทรัพย์สินของพระภิกษุสงฆ์ : ข้อพิจารณาทางจริยธรรม เป็นการศึกษาที่มาและความมุ่งหมายเดิมของบทบัญญัติในเรื่องของการใช้ทรัพย์สินของพระภิกษุสงฆ์ในพุทธปรัชญาเถรวาท รวมถึงการวิเคราะห์ความหมายและเป้าหมายของการใช้ทรัพย์สินที่ถูกต้องตามหลักบทบัญญัติ^{๘๖}

ยุทธภรณ์ นิยมพงษ์ สตรีกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีนักรุกข ซึ่งเป็นการกล่าวถึง การแสวงหาทรัพย์ เป็นหลักการแสวงหาทรัพย์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมเพื่ออำนวยประโยชน์ในเบื้องต้นที่ประกอบด้วยหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เรียกว่า

^{๘๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๑๕.

^{๘๕} พระสมร กุลโล (พรหมศรี), “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจเจกชีวิติในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๘, หน้า ๑๐๔.

^{๘๖} พระเยื้อง ปิ่นเหม่งเพชร, “การบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ : ข้อพิจารณาทางจริยธรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐, หน้า ๒๐๕.

“ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิคัทธิธรรม ๔ ประการ มี อุฏฐานสัมปทา๑ อารักขมัทปทา๑ กัลยาณมิตตคา๑ และสมชวีต๑”^{๑๑} ดังนี้

๑) อุฏฐานสัมปทา เป็นหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่ส่งเสริมเกี่ยวกับความขยันในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ผักผ่อนให้มีความชำนาญในการทำงาน รู้จักหลักการในการทำงาน รู้จักหลักการใช้ปัญญาตรวจตรา สอดส่องดูแลงานเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการบริหารงานให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๒) อารักขมัทปทา เป็นการถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ การรักษาคู่ครองทรัพย์ของคนที่มีแสวงหามาได้หรือผลงานของคนที่ได้ประกอบขึ้น เพื่อไม่ให้ทรัพย์สินเหล่านั้นมีอันตรายหรือสูญหายไปและเสื่อมเสียไปอย่างไร้ประโยชน์

๓) กัลยาณมิตตคา เป็นมิตรที่ดีสำหรับคนที่คอยช่วยเหลือ คู่ครอง แนะนำ ปกป้องกันให้พ้นจากอันตรายคือ การช่วยเหลือของมิตรที่ดีนั้น เมื่อยามมีภัยในยามที่ธุรกิจคดค่าขาดทุน เงินหมุนไม่ทัน ถูกกีดกันทางสินค้า หากคนซื่อไม่มี เพื่อนที่ดีจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปกป้องคุ้มครองซึ่งกันและกัน แนะนำสินค้าของเพื่อนให้ลูกค้าฟังและป้องกันเมื่อยามเพื่อมีภัยจากผู้ไม่หวังดี สิ่งเหล่านี้ศตวรรษธุรกิจจะต้องพึงปฏิบัติ เพื่อให้ความอยู่รอดทางธุรกิจของตน

๔) สมชวีต เป็นหลักที่เกี่ยวกับการเลี้ยงชีพอย่างเพียงพอ ไม่จ่ายมากเกินไปจนกว่ารายรับ และไม่จ่ายพอดีกับรายรับเช่นกัน เพราะการเลี้ยงชีพที่เพียงพอนั้น เป็นการใช้ทรัพย์ให้เหลือพอใช้ในวันถัดไป เพราะวันข้างหน้าอาจมีอุปสรรคในการทำงานหรือแสวงหาทรัพย์ไม่ได้ จึงเอาทรัพย์ที่เหลือในวันก่อนนั้น มาใช้สอยเป็นทุนสำรองในการดำเนินชีวิตต่อไป^{๑๒}

จากการศึกษาเอกสารและผลงานต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสนับสนุนในการท้าวทฤษฎีนิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาให้เข้าใจและชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวของมนุษย์และจับต้องอยู่ตลอดเวลา จนถึงเป็นเรื่องปกติวิสัย จึงทำให้ขาดการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ตามความเป็นจริงแล้วหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะนี้ เป็นหนทางแห่งความสงบของสิ่งมีชีวิตทั้งหมดที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ เพื่อให้แนวความคิดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ ผู้วิจัย จึงได้ค้นหาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือ ได้มาสนับสนุนแนวความคิดในการการใช้ประโยชน์จาก

^{๑๑} อ.อุ.อุ.จก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

^{๑๒} ยุทธภรณ์ นิยมพงษ์, “ศตวรรษกับการดำเนินชีวิตคาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีศตวรรษธุรกิจ”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญมหาวิทยาลัย), ๒๕๕๐, หน้า ๑๓๓.

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา โดยเฉพาะในพระไตรปิฎกในพุทธปรัชญาเถรวาทฝ่ายเถรวาท คัมภีร์ต่าง ๆ และผลงานของท่านผู้รู้และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อจะได้นำมาวิวัฒนาการในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นและมีความสุขในสังคมต่อไป

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษามุขยกับการใช้จริยทรัพย์ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะการใช้จริยทรัพย์เจ็ด ผู้วิจัย คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ ทำให้ทราบหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นความหมาย ประเภท ลักษณะ ความสำคัญ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ และจุดมุ่งหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะตามหลักพุทธปรัชญา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงประกอบด้วย แนวทางพุทธปรัชญา ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๑.๖.๓ ทำให้ทราบการวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักคุณฐานสัมปทา คือการมีทรัพย์ หลักอารักขสัมปทา คือ การรักษาทรัพย์ไว้ได้ หลักกัลยาณมิตตา คือ การคบมิตรที่ดี หลักสมชีวิต คือ การใช้ชีวิตที่เหมาะสม และการดำเนินชีวิตให้เข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบัน

๑.๖.๔ ทำให้สามารถนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้

๑.๗ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีธัมมิกัตถะ หมายถึง ทฤษฎีธัมมิกัตถะประ โยชน์ หรือ หมายถึง อัตถะ ที่แปลว่าประโยชน์ ซึ่งมีคำว่า ประโยชน์ซ้อนกันอยู่สองคำ

ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา หมายถึง ชีวิตที่จะต้องดำเนินไปตามแนวทางของพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการศึกษาชีวิตให้เข้าใจในหลักการดำเนินชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แนวทางให้ปฏิบัติ

หลักคุณฐานสัมปทา หมายถึง หลักแห่งความพร้อมในความเพียรพยายาม เป็นผู้มีความเตรียมพร้อมในการทำงานได้ทุกเมื่อ หรือที่เรียกว่า “เป็นผู้มีความพร้อมทุก ๆ ด้าน เช่น พร้อมในการทำงาน พร้อมในคิด พร้อมในเรื่องสติปัญญา”

หลักอารักขาสัมปทา หมายถึง ความพร้อมในการรักษาทุก ๆ ด้าน เช่น ความพร้อมในการรักษาทรัพย์ที่มีอยู่ไม่ให้สูญหายโดยไร้ประโยชน์ รักษาความดีของคนที่ได้สั่งสมมา รักษาหน้าที่ของตนที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เป็นต้น

หลักกัลยาณมิตตา หมายถึง เพื่อนที่เป็นคนดี ที่คอยช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน เช่น ป้องกันไม่ให้ตกไปยังที่ชั่วร้าย ช่วยเหลือให้ได้ผลประโยชน์ ช่วยเหลือในการพูดสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน ได้ฟังมาก่อน และเวลาลำบากเพื่อนช่วยเหลือในเรื่องที่พ้ออาศัย หลบภัยต่าง ๆ

หลักสมชีวิต หมายถึง หลักของการเลี้ยงชีพแค่พอเพียง ซึ่งเป็นการใช้สอยทรัพย์สมบัติที่แสวงหามาได้ด้วยความสามารถ โดยการแบ่งออกให้พอเหมาะกับรายรับ รายจ่าย รู้จักการแบ่งทรัพย์ออกเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ ใช้เลี้ยงคน ๑ ส่วน ใช้ลงทุน ๒ ส่วน และใช้ในคราวจำเป็น ๑ ส่วน

ทรัพย์โดยทั่วไป หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์ หรือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ และทรัพย์ที่เคลื่อนได้

ทรัพย์ตามหลักพุทธปรัชญา หมายถึง ทรัพย์สมของพุทธบริษัทสี่ ที่นำมาบริโภคใช้สอยเพื่อประทังชีวิตให้ดำเนินต่อไปอย่างไม่ลำบาก ซึ่งเป็นการบริโภคใช้สอยด้วยการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงทางธรรมชาติ คือ ชีวิตกับธรรมชาติ เป็นสิ่งที่อาศัยซึ่งกันและกัน

อริยทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ของบุคคลผู้ประเสริฐ หรือทรัพย์ของอริยบุคคลที่นับตั้งแต่พระโสดาบัน เป็นต้นไปจนถึงพระอรหันต์ ซึ่งประกอบด้วยศรัทธา สីล หิริ โอตตปิยะ พหุสัจจะ จาคะ และปัญญา

บทที่ ๒

หลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ

การศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ ที่เป็นหลักที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของมนุษย์เกิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวกับดำรงชีวิตของมนุษย์ที่จะต้องอาศัยหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะเป็นหลักในการดำรงชีวิตให้อยู่ได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ผู้วิจัย มุ่งที่จะศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะที่เป็นความหมาย ประเภท ลักษณะ ความสำคัญ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ และจุดมุ่งหมายของหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะตามหลักพุทธปรัชญา ดังนี้

๒.๑ ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ

ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ ซึ่งเป็นภาษาบาลีที่แปลมาเป็นภาษาไทย ซึ่งหมายถึงประโยชน์ เมื่อเดิมคำว่า “หลัก” เข้าข้างหน้าคำว่า “ทฤษฎีธรรมมิกัตตะ” จึงได้คำว่า “หลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “หลักการที่ทำให้เกิดประโยชน์” ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ โดยทั่วไปที่ประกอบด้วยความหมาย ประเภท ลักษณะ และความสำคัญของหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ

ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ ซึ่งเป็นภาษาบาลี ที่มีคำซ้อนกันสองคำคือ คำว่า “ทฤษฎีธรรมมิกัตตะ” ซึ่งคำว่า “ทฤษฎีธรรม” แปลว่า สัมมาทฤษฎีธรรม คือ ความเห็นจริงในธรรม และคำว่า “มิกัตตะ” แปลว่า “ประโยชน์” ดังนั้น ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมิกัตตะ จึงหมายถึง หลักการที่ทำให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาถึงความหมายประโยชน์ในปัจจุบัน โดยทั่วไปที่ประกอบด้วยความต่าง ๆ ดังนี้

๑) ความหมายประโยชน์ตามพจนานุกรม ศัพท์พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นความหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อให้ใช้เรียกคำว่า “ประโยชน์” ให้เข้าใจโดยทั่วกัน โดยไม่ต้องแปลให้ความหมายผิดเพี้ยนไป คือ

*พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๔.

โลกนี้

(๑) ติฏฐธัมมิกัตถะ ซึ่งเป็นค่านาม หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ใน

(๒) ติฏฐธรรม หมายถึง โลกนี้ หรือความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

(๓) ติฏฐธัมมนิพพาน หมายถึง นิพพานในปัจจุบัน ซึ่งมีคำอธิบายว่า นิพพานอย่างต่ำ คือ การดับกิเลสด้วยสมาธิ

(๔) ติฏฐธัมมเวทนิยกรรม หมายถึง กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน^๑

๒) ความหมายประโยชน์ตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ที่กำหนด ความหมายติฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ดังนี้

(๑) ติฏฐธัมมิกัตถะ หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ มียศ มีเกียรติ มีไมตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยกรรม ๔ ประการ คือ ๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓) กัลยาณมิตรตา ความมีเพื่อนเป็นกนที ๔) สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ทำได้ และมักเรียกคล่องปากว่า “ติฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์”

(๒) ติฏฐธัมมเวทนิยกรรม หมายถึง กรรมอันให้ผลในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยกรรมที่เป็นทั้งกุศล และอกุศล ซึ่งให้ผลทันตาเห็นตั้งแต่ข้อ ๑-๑๒

(๓) ติฏฐานุกูลิ หมายถึง การดำเนินตามสิ่งที่ได้เห็นเป็นแบบอย่าง หรือตัวอย่างให้ทำตาม หรือหนทางที่ดำเนินตามที่ได้มองเห็น เช่น พระเถระผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ก็เป็นติฏฐานุกูลิสำหรับผู้พระผู้น้อย

(๔) ติฏฐาวิกัมม หมายถึง การทำความเห็นให้แจ้งได้แก่แสดงความเห็นขัดแย้ง คือ พระภิกษุผู้เข้าร่วมประชุมในคณะสงฆ์ ซึ่งบางรูปไม่เห็นด้วยคำวินิจฉัยอันคณะสงฆ์รับรองแล้ว ก็ให้แสดงความเห็นขัดแย้งได้^๒

๓) ความหมายประโยชน์ตามพจนานุกรมที่เป็น New Model Thai-English Dictionary Desk Edition Compiled by So Sethaputra ที่ให้ความหมายคำว่า ประโยชน์เป็นภาษาอังกฤษ ดังนี้

(๑) ประโยชน์ หมายถึง Use, Useful purpose, benefit (of the doubt); advantage

(๒) ประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง Common good

^๑ สุชีพ ปุญญาณาภ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๘๖.

^๒ พระเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘๔.

(๓) ประโยชน์ส่วนตัว หมายถึง Personal gain^๔

ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ จึงหมายถึง หลักของประโยชน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ความมาจากอุฏฐานสัมปทาที่ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา การเข้าถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติที่แสวงหามาได้ กัลยาณมิตตตา การคบเพื่อนเป็นคนดีที่ช่วยแนะนำผลประโยชน์และสิ่งที่ดี ๆ ให้ และสมชีวิตา คือ การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้

๒.๑.๒ ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักพุทธปรัชญา

ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันที่ ผู้วิจัย จะมุ่งศึกษาความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักพุทธปรัชญา ประกอบด้วยหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะของบรรพชิต และหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ดังนี้

๑) ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักพระสูตรต้นตอปิฎก หมายถึง หลักในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ในพระสูตรต้นตอปิฎก ที่ประกอบด้วยหมวดพระมวลพระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรม และเรื่องเล่าต่าง ๆ อันยกเอื้องตามบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติและข้อละเว้นต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ปฏิบัติและควรละเว้น หรือที่เรียกว่าพระธรรมคำสั่งสอนที่เป็นข้อปฏิบัติและข้อเว้น เช่น “สพฺพปาปสฺส อภินิหารํ การทำความดีทั้งปวง กุศลสุสฺสอพฺพปาทา การละความชั่วทั้งปวง และสจฺจิตฺตปริโยทปนํ ทำจิตใจให้ผ่องใส” และมีหลักของอริยสัจจ ๔ ที่ประกอบด้วย “ทุกข์ คือ ความทุกข์ทรมานที่อดทนได้ยาก๑ สมุทัย คือ สาเหตุแห่งการเกิดความทุกข์ เช่น ความอยากในกาม กิเลสต้นเหตุต่าง ๆ๑ นิโรธ คือ หนทางแห่งความดับทุกข์ที่ประกอบด้วยหลักอริยมรรค๑ มรรค คือ หนทางแห่งความดับทุกข์ ซึ่งมีหลักปฏิบัติคืออริยอัฐังคิกมรรค” หรือเรียกอีกประการว่า “มีขณิมาปฏิปทา” เป็นทางสายกลางคือ มรรคมืองค์ ๘ ดังนี้

(๑) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบในไตรลักษณ์ และเห็นตามความเป็นจริง

(๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ มีความคิดเห็นตามความเป็นจริงที่ประจักษ์

(๓) สัมมาวาจา การเจรจาชอบด้วยหลักธรรม และหลักการที่ถูกต้องตามความเป็นจริง
ทุกประการ เป็นต้น

^๔ศอ เสถบุตร, New Model Thai-English Dictionary, (จังหวัด : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๒๔๔.

^๕ที่.ม. ๑๐/๕๔/๕๗.

(๔) สัมมากรรมันตะ การกระทำด้วยความชอบธรรม ๑ ประการ คือ “กายสุจริต วิสุจริต และมโนสุจริต”^๖

(๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ โดยธรรม คือ การเว้นจากการประกอบอาชีพที่เป็นมิฉาชีพ

(๖) สัมมาวายามะ ความพยายามชอบด้วยธรรม ๔ ประการ คือ “ความพยายามป้องกันสิ่งไม่ดี๑ พยายามละการกระทำสิ่งไม่ดี๑ พยายามทำความดี๑ และพยายามรักษาความดีไว้ให้ดีที่สุด๑”

(๗) สัมมาสติ เป็นความระลึกชอบด้วยสติ ซึ่งประกอบด้วยสติปัญญา ๔ คือ “กายา นุปัสสนาสติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย๑ เวทนา นุปัสสนาสติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาใจ๑ จิตตานุปัสสนาสติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตใจ๑ และธัมมานุปัสสนาสติปัญญา คือ การกำหนดการตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม”^๗

(๘) สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นคงที่ชอบด้วยธรรม คือ ฌาน ๔ “ปฐมฌาน มี วิคก วิจาร ปิติ สุข เอกกตตา๑ ทูติฌาน มี ปิติ สุข เอกกตตา๑ สุข เอกกตตา๑ เอกกตตา๑”^๘

๒) ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัลละตามหลักพระวินัย หมายถึง หลักในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ในพระวินัยปิฎก ที่ประกอบด้วยหมวดพระวินัย ที่ประมวลสิกขาบท สำหรับพระภิกษุสงฆ์ และพระภิกษุณีสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักของข้อห้ามในการประพฤติปฏิบัติ และเป็นข้อห้ามอย่างเด็ดขาด เช่น พระภิกษุห้ามเสพเมถุนกับมนุษย์หรือสัตว์ ไม่ว่าจะเสพทางใด ๆ ก็ตาม จะถือว่าเป็นการล่วงละเมิดพระวินัยปิฎก จะต้องขาดจากการเป็นพระภิกษุทันที หลักพระวินัย เป็นกรอบการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกฎระเบียบเพื่อป้องกันการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ที่จะผิดไปจากหลักพระวินัยของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงบัญญัติไว้ ดังนั้น พระวินัยตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัลละจึงประกอบไปด้วย “ปาราชิก ๔ ข้อ สังฆาทิเสส ๑๓ ข้อ อนินย ๒ นิสสัคคิปาจิตตีย์ ๓๐ ข้อ ปาจิตตีย์ ๙๒ ข้อ ปาฏิเทสนียะ ๔ ข้อ เติชชะ ๑๕ ข้อ และ อธิกรณสมถะ ๗ ข้อ”^๙ พระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้นี้ก็เพื่อการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์จะได้มุ่งสู่จุดหมายโดยไม่ให้ข้องแวะกับทางโลกหรืออาฆัมตี

^๖ที่.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๒๒๗.

^๗ที่.ม. ๑๐/๒๑๓/๓๕๑.

^๘ม.ม. ๑๒/๑๐๒/๗๒.

^๙มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ภิกษุปาฎิโมกษปาถิ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๓.

ผู้ฝ่าฝืนพระวินัยที่พระองค์จึงทรงบัญญัติบทลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดตามความเหมาะสมของแต่ละบทบัญญัติของพระวินัย ดังนี้

(๑) ปาราชิก ๔ ข้อ พระภิกษุรูปใดต้องอาบัติหวมควณี จะต้องขาดจากการเป็นพระภิกษุโดยทันที ถึงจะครองไตรจีวรอยู่ ก็ไม่ถือว่าเป็นพระภิกษุ จะต้องสึกจากการเป็นพระภิกษุสงฆ์

(๒) สังฆาทิเสส ๑๓ ข้อ พระภิกษุรูปใดต้องอาบัติหวมควณี จะต้องเข้ากรรมหรือปริวาสกรรม โดยการกักบริเวณและประจานตัวเองให้ภิกษุอื่นรับรู้เพื่อจะทำให้เกิดความอับอายแล้วไม่กล้าทำผิดอีกหรือการตั้งใจเพื่อละให้ได้ จึงจะพ้นความคิด

(๓) อนิยต ๒ ข้อ พระภิกษุรูปใดต้องอาบัติหวมควณี ถ้าคณะสงฆ์ว่าต้องอาบัติหวมควโด พระภิกษุรูปนั้นจะต้องรับตามคำที่สงฆ์

(๔) นิสสัคคีย์ปาจิตตีย์ ๓๐ ข้อ ปาจิตตีย์ ๘๒ ข้อ ปาฏิเทศนียะ ๔ ข้อ เสขิยะ ๑๕ ข้อ พระภิกษุใดต้องอาบัติหวมควเหล่านี้ จะต้องแสดงอาบัติต่อหน้าพระภิกษุผู้มีความบริสุทธิ์แห่งศีล ๒ ต่อ ๒ ก็จะทำให้มีความบริสุทธิ์บทบัญญัติได้ ยกเว้นแต่ผู้กระทำความผิดเป็นนิจเท่านั้น

(๕) อธิกรณสมณะ ๗ ข้อ พระวินัยหวมควนี้เป็นข้อพิจารณาการยุติการทะเลาะวิวาทของพระภิกษุสงฆ์หรือเป็นข้อป้องกันการแตกความสามัคคีแห่งคณะสงฆ์เป็นการตัดสินข้อทะเลาะวิวาทกันจะต้องมี ๓ ฝ่าย คือ ผู้ตัดสิน ๑ และคู่กรณีทั้ง ๒ ฝ่าย จึงจะยุติอธิกรณได้**

๓) ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตามหลักตัดสินของพระวินัย หมายถึง จุดมุ่งหมายของพระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ คือ การไม่ทำให้พระภิกษุเดือดร้อน ได้รับความเข้มข้น และได้รับการสรรเสริญ ส่วนจุดมุ่งหมายนั้นประกอบด้วยวัตถุประสงค์ดังนี้

(๑) เพื่อป้องกันไม่ให้มนุษย์เป็นคน โหดเหี้ยม

(๒) เพื่อป้องกันความลวงโลกเลี้ยวชีพ

(๓) เพื่อกันความดุร้ายของมนุษย์

(๔) เพื่อป้องกันความประพฤติที่เลวทราม

(๕) เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย

(๖) เพื่อป้องกันการเล่นชุกชน

(๗) เพื่อรักษาความนิยมของคนในสมัยนั้น ๆ

(๘) เพื่อให้เป็นธรรมเนียมของพระภิกษุ***

**พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตาโณ), พระวินัยปิฎกย่อ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), ๓๖๗ หน้า.

**เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

๔) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะหลักตัดสินพระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ ๑๐ ประการ หมายถึง การบัญญัติเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ดังนี้

- (๑) สังฆะสุภุคคาละ เพื่อความดีแห่งหมู่คณะสงฆ์
- (๒) สังฆะผาสูคคาละ เพื่อความผาสุกแห่งหมู่คณะสงฆ์
- (๓) ทุมมังคุนัง ปุคคะลานัง นิคคะหายะ เพื่อกำจัดบุคคลผู้ก่อเขินชก
- (๔) เปตะลานัง ภิกขุณัง ผาสูวิหารายะ เพื่อความอยู่เป็นสุขแห่งภิกษุผู้มีศีล
- (๕) ทิฏฐะธัมมิกานัง อาสวานัง ปฎิมาคคาละ เพื่อกำจัดอาสวะในปัจจุบัน
- (๖) สัมปะสันนानัง อาสวานัง ปฎิมาคคาละ เพื่อกำจัดอาสวะในอนาคต
- (๗) อปปะสันนानัง ปสทาหะ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่ผู้ซึ่งไม่มี
- (๘) ปสันนानัง ภิช โยภาวายะ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นแก่ผู้มีอยู่แล้ว
- (๙) สัทธัมมัญญูตติยา เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
- (๑๐) วินยานุคคะหายะ เพื่อความเกื้อกูลพระวินัย^{๒๒}

๕) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะตามหลักพระอภิธรรม หมายถึง หมวดพระอภิธรรม ที่ประมวลหลักธรรม และคำอธิบายในรูปแบบหลักวิชาล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ และบุคคล ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนพระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนให้เห็นถึงหลักในเบื้องต้นที่เกี่ยวกับ จิต เจตสิก รูป นิพพาน^{๒๓}

(๑) จิต หมายถึง ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ถึงสภาพที่นึกคิด ความคิดที่เป็นจิตใจ หรือเป็นวิญญาณ มีไวพจน์ คือ คำที่ต่างเพียงรูป คือ คำที่ต่างเพียงรูป แต่มีความหมายเหมือนกัน หรือคล้ายกัน เพื่อใช้แทนกันได้หลาย เช่น มโน มานัส หทัย บัณชาร มนายคคะ มนินทริย และวิญญาณ

(๒) เจตสิก หมายถึง ธรรมที่ประกอบกับจิตตามสภาพธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตทุกฝ่ายทั้งกุศล และอกุศล มิใช่ใจเข้าได้แต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เป็นพวกเดียวกัน ซึ่งเป็นส่วนที่ประกอบความรู้สึกร เช่น เจตสิกที่เกิดขึ้นทั่วไปกับจิตทุกดวง คือ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคคา ชีวิตินทรีย์ มนสิการ วิตก วิจารเป็นต้น

^{๒๒}วิ.ม. ๑/๒๐/๓๗.

^{๒๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ้างแล้ว, หน้า ๘๗.

(๓) รูป หมายถึง สภาวะที่แปรปรวนแตกสลายเพราะปัจจัยต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกัน ซึ่งร่างกาย และส่วนประกอบฝ่ายวัตถุพร้อมทั้งพฤติกรรม และคุณสมบัติของรูปที่เป็นส่วนของร่างกาย และลักษณะอาการ คือ มหาภูตรูป ๔ ที่มีธาตุต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบคือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ส่วนอุปาทยรูปนั้นมี ๒๔ อาการที่ประกอบด้วย ๑) ประสาท ๕ จักขุ คือ ตา ๑ โสตะ คือ หู ๑ ฉานะ คือ จมูก ๑ ชิวหา คือ ลิ้น ๑ กาย คือ กาย ๑ ๒) โภจรูป ๕ คือ รู่ปะ คือ รูป ๑ สัททะ คือ เสียง ๑ คันธะ คือ กลิ่น ๑ รสชะ คือ รส ๑ โผฐฐัพพะ คือ ร่างกาย ๑ ๓) ภาวรูปเป็นสภาวะแห่งเพศ ๒ คือ อิตถัตตะ หรืออิตถินทรีย คือ เป็นผู้หญิง ๑ ปุริสัตตะ หรือปุริสินทรีย คือ ความเป็นชาย ๑ ๔) หทัยรูป หรือ หทัย ๑ คือ ที่ตั้งแห่งหัวใจ ๕) ชิวติรูป ๑ คือ ชิวตินทรีย คือ ชิวติ ๖) อาหารรูปที่เป็นรูปอาหาร คือ กาฬิงการหารที่เป็นคำข้าว อาหารกินได้ ๑ ๗) ปริงเฉทรูปที่กำหนดทะเล คือ อากาศธาตุที่เป็นสภาวะช่องว่าง ๑ ๘) วิญญัตติรูป ๒ คือ การเคลื่อนไหวให้ความหมายที่เป็น กายวิญญัตติคือการเคลื่อนไหวให้ความหมายกาย ๑ จิววิญญัตติคือการเคลื่อนไหวให้ความหมายด้วยวาจา ๑ ๙) วิการรูป ๕ คือการตัดแปลงให้แปลกให้พิเศษได้ คือ รูปปีสสะ ลหุตา คือ ความเบา รูปปีสสะ มุทุตา คือ ความอ่อนสลวย ๑ กัมมัญญตา คือ ความควรแก่การงาน ๑ กายวิญญัตติ คือ ความเคลื่อนไหว ๑ จิววิญญัตติ คือ ความเคลื่อนไหวทางวาจา ๑ ๑๐) ลักษณะรูป ๔ คือ ลักษณะหรืออาการเป็นเครื่องกำหนด คือ อุပ္ปะชะ คือ ความก่อตัว หรือเจริญขึ้น ๑ สันตติ คือ ความสืบต่อ ๑ ชรตา คือ ความทรุดโทรม ๑ อนิงจตา คือ ความปรวนแปรแตกสลาย ๑

(๔) นิพพาน หมายถึง สภาวะที่ดับกิเลส และกอบทุกข์แล้ว ซึ่งเป็นสภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสตัณหา เป็นอิสรภาพ ไร้มลทินที่ประกอบด้วยนิพพาน ๒ ประการ คือ สอุปาทิเสสนิพพาน ที่เป็นนิพพานที่ยังมีอุปาทิเหลืออยู่ ๑ อนุปัตติเสสนิพพาน ที่เป็นนิพพานที่ไม่มีอุปาทิเหลืออยู่ ๑

ความหมายหลักที่ปฏิรูธัมมิกัตถะตามหลักพุทธปรัชญา จึงหมายถึง การเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักคำสอนในพระไตรปิฎก จึงเป็นประเภทหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงค้นพบ แล้วนำไปอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นได้รู้ตามแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ที่พระพุทธองค์ได้ประทานไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาหาความรู้ และปฏิบัติตามให้เห็นผลในปัจจุบัน

๒.๑.๓ ความหมายหลักที่ปฏิรูธัมมิกัตถะตามหลักศีล

ความหมายหลักที่ปฏิรูธัมมิกัตถะตามหลักศีล เป็นความหมายที่อยู่ในกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อให้ถึงประโยชน์สุขในปัจจุบัน โดยอาศัยหลักที่ปฏิรูธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับศีล

๑) ความหมายหลักที่ปฏิรูธัมมิกัตถะตามหลักของศีลสำหรับคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นหลักการละเว้นในการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักคำสอนที่

เกี่ยวกับหลักศีล ดังนั้น ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เป็นหลักของศีล ซึ่งหมายถึง เป็นหลักของความเป็นปกติวิสัยที่ชอบการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความความเดือดร้อนแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม คือ ศีลของคฤหัสถ์ที่ประกอบศีล ๕ ดังนี้

- (๑) เว้นจากการทำลายชีวิตสัตว์ให้สว่างไป
 - (๒) เว้นจากการลักทรัพย์
 - (๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
 - (๔) เว้นจากการพูดเท็จ
 - (๕) เว้นจากการดื่มสุรา และเมรัย^{๑๔}
- ๒) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะตามหลักของศีลอุโบสถ ดังนี้
- (๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ให้ตาย มีมนุษย์ เป็นต้น
 - (๒) เว้นจากการถือเอาทรัพย์ที่มีเจ้าของหวงแหนอยู่
 - (๓) เว้นจากการผิดจากพรหมจรรย์ คือ เว้นจากการร่วมประเวณี
 - (๔) เว้นจากการกล่าวคำเท็จ
 - (๕) เว้นจากการดื่มสุราจนขาดสติ
 - (๖) เว้นจากการรับประทานอาหารตั้งแต่เที่ยงถึงหกโมงเช้า
 - (๗) เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรีดูการละเล่นต่าง ๆ และการตกแต่งประดับประดาร่างกายด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ

(๘) เว้นจากการนอนที่นอนอันสูงใหญ่เหมือนนุคคลที่เป็นฆราวาสทั่วไป^{๑๕}

ความหมายทฤษฎีธัมมิกัตตะตามความหมายหลักของศีล จึงเป็นกรอบแห่งการแสวงหาการรักษาก การควบคุม และความเหมาะสมในการดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบัน

๒.๑.๔ ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะตามหลักธรรม

ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เป็นหลักธรรม ซึ่งหมายถึง เป็นหลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมต่าง ดังนี้

๑) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เป็นหลักธรรม ๕ ประการ ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์สุขในปัจจุบัน ดังนี้

- (๑) มีความเมตตาต่อตนเอง และผู้อื่น
- (๒) มีสัมมาอาชีพะ คือ การเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต

^{๑๔} อ.จ.ติก. ๓๔/๔๕๘/๕๑๗.

^{๑๕} อ.จ.อุฎทก. ๒๓/๑๓๑/๒๕๓.

สิ่งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.

ผู้ใดพบอยู่ในที่อื่น ไม่สมควร

ไปรณานำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขอบพระคุณ

- (๓) มีความสำรวมในกาม
 (๔) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และผู้อื่น
 (๕) มีสติที่รอบครอบ ไม่ดื่มสุราจนขาดสติสัมปชัญญะ
- ๒) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ดังนี้
- (๑) ทานมัย เป็นการทำบุญด้วยการให้สิ่งของ
 (๒) สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือการประพฤติความดี
 (๓) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา การฝึกจิตใจให้มีความเจริญด้วยปัญญา
 (๔) อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอย่างอ่อนน้อมต่อมคน
 (๕) เวชยัชจมัย ทำบุญด้วยการช่วยเหลือขวนขวายรับใช้ผู้ที่ควรเคารพ
 (๖) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น
 (๗) ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยการชื่นชมในความดีของผู้อื่น
 (๘) ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมะ ศึกษาหาความรู้ให้มากขึ้น
 (๙) ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ผู้อื่น ๑๐) ทิฏฐชุมกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

๓) ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นหลักที่สร้างความสำเร็จในการปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน ดังนี้

(๑) ฉันทะ คือ ความพอใจในการปฏิบัติงานของตน และปรารถนาที่จะให้งานนั้นประสบความสำเร็จ

(๒) วิริยะ คือ ความเพียรพยายามให้งานที่ปฏิบัติอยู่นั้นด้วยความอดทน อดกลั้นกับงานที่มีความยากลำบาก จึงจำเป็นจะต้องมีความเพียรพยายามเป็นหลักสำคัญ

(๓) จิตตะ คือ ความมุ่งมั่นของจิตใจที่จะเอาใจใส่การงานนั้นให้สำเร็จลงด้วยดี

(๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรองในการทำงาน พิจารณาหาข้อบกพร่องในการทำงาน และบันทึกข้อดี ข้อเสีย เพื่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงาน^๖

ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะตามหลักธรรม จึงหมายถึง หลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักความซื่อสัตย์มั่นเพียรในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ หลักการรักษาความสำเร็จ หรือความดีนั้นไว้ให้ดี หลักการคบกับภวามิตร และหลักการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีหลักศีลธรรมเป็นหลักในการสนับสนุนหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะให้เกิดประโยชน์สุขได้ในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

^๖ที.ป. ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

๒.๒ ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะ

ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะ ซึ่งเป็นหลักที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุข และประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่ประกอบด้วย ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ และบรรพชิต ดังนี้

๒.๒.๑ ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์

ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในปัจจุบัน โดยอาศัยหลักกิจกรรมมีกัตตะจึงทำให้มีความสุขในปัจจุบัน คือ การมีทรัพย์สินไว้สำหรับในการใช้สอยบริโภค ดังนี้

๑) ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นหลักของการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันที่เป็นคุณงามความดีที่เข้าถึงความพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานที่มีความสุจริต ซึ่งประกอบด้วยสัมมาอาชีวะ ดังนี้

(๑) การประกอบสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบโดยธรรม คือ การเว้นจากการประกอบอาชีพที่เป็นมิจฉาชีพ เช่น การขายศาสตราวุธ ยาพิษ คด โกงตราขัง

(๒) มีความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่การงานของตน เพราะการเอาใจดูแล ฝึกฝนในการทำงานจนกระทั่งมีความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

(๓) การรู้จักการใช้ปัญญาสอดคล้องคู่แกลงงาน หรือการปฏิบัติงานด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงในการทำงาน เพราะอาจมีสิ่งที่บกพร่อง หรือสิ่งที่ขัดข้องอยู่ ดังนั้น จึงพยายามใช้ปัญญาหาเหตุ และผลของการเกิดปัญหา

(๔) การตรวจตรา เป็นสิ่งที่จะต้องพยายามปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา เพราะปัญหาสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะ ถ้ามีการเผลอเผลอเกิดขึ้น ณ ที่แห่งใด สถานที่แห่งนั้นจะเกิดปัญหาขึ้นมาทันที ดังนั้น จึงพยายามตรวจตราทั้งระบบในการทำงาน จึงจะประสบความสำเร็จในการทำงาน

(๕) การหาวิธีในการทำงานให้ได้ผลสำเร็จโดยเร็ว และได้ผลดี ซึ่งเป็นกรหาอุบายวิธีในการทำงานที่สามารถดำเนินการให้ได้ผลดี^๑

๒) ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เป็นอารักขสัมปทา ซึ่งมีลักษณะของการรักษาสิ่งของหรือทรัพย์สินสมบัติที่แสวงหามาได้โดยชอบธรรมด้วยความขยันหมั่นเพียรของตน จึงมีการรักษาไว้ไม่ให้เป็นอันคราย หรือเสียหายไป ดังนั้น ลักษณะของหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เป็นอารักขสัมปทาเพื่อความมั่นคงของตระกูลให้อยู่ยืนอยู่ได้นานด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

^๑ที่.ป. ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

(๑) นักธุรกิจเวสของหายไป หรือใช้สอยให้หมดไปแล้ว จะต้องรู้จักวิธีหามาทดแทนไว้ เช่นเดิม เพื่อจะได้ใช้สอยประโยชน์ต่อไปในภายภาคหน้า

(๒) วัฒนธรรมปฏิบัติของเก่าชำรุดเสียหายใช้สอยไม่ได้ จะต้องรู้จักการบูรณะซ่อมแซมให้ใช้งานได้เหมือนเดิม

(๓) ปริมาณปาน โภชน เป็นลักษณะของการรู้จักประมาณในการใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติ อย่าใช้มากเกินไปจนหมดตัว อย่าใช้น้อยเกินไปจนใช้สอยประโยชน์ไม่ได้ ให้รู้จักประมาณการใช้สอย หรือความพอดีในการใช้สอยทรัพย์สินที่แสวงหามาได้

(๔) อธิปไตยสันตติสถานสถาปนา เป็นลักษณะของการตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้าน เพื่อจะได้จัดสรรปันส่วนในการใช้สอยทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล^{๑๑๑}

๓) ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เป็นกัตถยามิตตคา ซึ่งมีลักษณะของการคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เป็นการเลือกเสวนา สำเนียงศึกษาซึ่งอย่างท่านผู้ทรงคุณมีคุณต่าง ๆ ดังนี้

(๑) สมสัทธา เป็นมิตรที่มีความศรัทธาเสมอกัน

(๒) สมสีลา เป็นมิตรที่มีศีลเสมอ

(๓) สมจาคา มีจาคะเสมอกัน

(๔) สมปัญญา มีปัญญาเสมอ^{๑๑๒}

๔) ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เป็นสมชิวิดา ซึ่งมีลักษณะของความเป็นอยู่ที่เหมาะสม คือ รู้จักการกำหนดรายได้ และรายจ่ายในการเลี้ยงชีพแต่พอดี เพื่อไม่ให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป แต่เป็นการทำให้รายรับ รายจ่ายมีความพอดีกัน และมีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นโดยอาศัยหลักโศทวิภาค ๔ คือ การแบ่งทรัพย์สินออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

(๑) เอกเน โภค ภูณเชยุย คือ ๑ ส่วน ใช้จ่ายในการเลี้ยงคน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และเลี้ยงบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้แก่ตน

(๒) ทวีหิ กมมัม ปโยชเย คือ ๒ ส่วน ใช้ในการลงทุนประกอบการงาน

(๓) จตุคฺคณฺญ นิชาเปยฺย คือ ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๑๑๓}

^{๑๑๑} อ.จ.จตุกก. ๒๑/๒๕๘/๓๓๓.

^{๑๑๒} อ.จ.จตุกก. ๒๑/๕๕/๖๐.

^{๑๑๓} ที.ป. ๑๑/๑๕๓/๒๐๒.

ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นประเภทที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุขในปัจจุบัน โดยอาศัยประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นความพร้อมถึงความขยัน การรักษาสິงที่หามาได้ คบมิตรที่เป็นกัลยาณมิตร และการเลี้ยงชีพตามความเหมาะสม

๒.๒.๒ ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิต

ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิต ซึ่งเป็นประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิต ผู้ออกจากเรือน คือ การละจากการครองเรือนเหมือนคฤหัสถ์ จึงมีการถือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่อาศัยคฤหัสถ์ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑) ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับปาริสุทธิสีล ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตของบรรพชิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในกาลปัจจุบัน ดังนี้

(๑) ปาฏิโมกขสังวรศีล ซึ่งเป็นการสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ คือ พระบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อันเป็นหลักใหญ่ของความประพฤติ ดังที่เรียกว่า ศีล ๒๒๗ นั้นตลอดถึงการปฏิบัติในพระบัญญัติที่เกี่ยวกับอาชารมรยาททั้งหลายที่เรียกว่า “อภิสมาจาร”

(๒) อินทริยสังวรศีล ซึ่งเป็นการสำรวมในอินทริย์ มีสติในการสำรวมระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจในทุกขณะที่ตาได้เห็นรูป หู ได้ยินเสียง จมูก ได้สัมผัสกลิ่น กาย ได้สัมผัส จิตใจได้รับความรู้ดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ หรือที่เรียกว่า “ธัมมามรณ”

(๓) อาชีวะปาริสุทธิสีล ซึ่งเป็นความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ คือ การเลี้ยงชีวิต เช่น การปฏิบัติในนิสสัย และการรับผิดชอบต่อลาภที่อุบาทถ อุบาทถ พุทธศาสนิกชนถวายด้วยความศรัทธา หรือที่ได้มาโดยชอบธรรม โดยที่ไม่ต้องไปแสวงหา หรือได้มาโดยไม่สมควรต่าง ๆ

(๔) ปัจจยปัจจเวกขณะศีล ซึ่งเป็นการพิจารณาเห็นดีแล้ว จึงเสพปัจจัยสี่ และพิจารณาหลังจากการเสพปัจจัยสี่แล้ว^{๒๒}

ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์ เป็นหลักการดำเนินชีวิตของบรรพชิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน

๒) ประเภทหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับนิสสัย ซึ่งคำว่า “นิสสัย” เป็นนิสสัยทางจิตใจอย่างหนึ่ง เป็นนิสสัยทางกายอีกอย่างหนึ่ง ดังคำอธิบายว่า “มีนิสสัยที่ดี และมีนิสสัยที่ไม่ดี” ส่วนนิสสัยทางกายเป็นความหมายเกี่ยวกับเครื่องอาศัยดำรงชีวิตของร่างกาย ซึ่งจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความจำเป็นต่อชีวิตจริง ๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย ได้แก่ปัจจัยสี่ คือ อาหารบิณฑบาต จีวร เสนาสนะ และยารักษาโรค ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่พระภิกษุได้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนี้

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

(๑) เกี่ยวกับขนาดอาหารเป็นนิตย เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้ออกบวช ซึ่งเป็นการถือบวชเดินออกไปสู่แคว้นบ้านใกล้เรือนเคียงเพื่อรับอาหารบิณฑบาตจากชาวบ้านที่นำอาหารมาใส่ลงไปในบาตรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะต้องปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำทุกวัน ในตอนเช้าจนกลายเป็นวัตรปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า “นิตยข้อที่ ๑ คือ การเที่ยวบิณฑบาตอาหารเป็นนิตย” ยกเว้นอาพาธ หรือกิจนิมนต์ไปฉันอาหารที่บ้าน หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เหมาะสมแก่การรับกิจนิมนต์

(๒) การนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นนิตย ซึ่งคำว่า “ผ้าบังสุกุล” หมายถึง ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ถูกทิ้งไว้ในกองขยะกัฏฐิ โนปาซํกัฏฐิ หรือเป็นผ้าห่อศพกัฏฐิ ผู้ออกบวชก็จำเป็นจะต้องมีผ้าห่มห่ม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ที่เข้ามาบวชนั้นจะต้องมีผ้าไตรจีวร และมีบาตรเอาไว้สำหรับออกเที่ยวบิณฑบาต ส่วนไตรจีวรนั้น ประกอบด้วยผ้าสังฆาฏิ ๑ ผ้าจีวร ๑ ผ้าสบง ๑ และส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่นอกเหนือจากไตรจีวร มีประคกรค์เฑาะ ๑ ผ้าอังสะ ๑ ซึ่งผู้ออกบวชจะต้องนุ่งห่มผ้าไตรจีวรเป็นประจำจนการเป็นนิตย หรือเป็นวัตรปฏิบัติทุกวัน

(๓) การอยู่โคนต้นไม้เป็นนิตย เพราะผู้ออกบวชเป็นผู้ออกจากเรือน เป็นผู้ไม่มีเรือน จึงอาศัยโคนต้นไม้อยู่นิตย และต่อมาพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้อยู่อาศัยที่เป็นอริกถาลาได้ คือ การได้ที่อยู่อาศัยที่เกิน หรือยิ่งไปกว่านั้นได้ เช่น กุฏิ วิหาร ตลอดจนวัด อารามที่อุบาสก อุบาสิกา พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่สร้างถวายด้วยความศรัทธา

(๔) การถือนิตยในการฉันขาคองด้วยน้ำมูตรเน่า เพราะเมื่อมีอาการ ไม่สบายเกิดขึ้น จะต้องอาศัยลมไม้ที่เป็นยา เช่น ผลสมอ ผลมะขามป้อม เพื่อนำมาคองด้วยน้ำมูตรเน่าสำหรับบำบัดอาหาร คือ ความป่วยไข้ และพระพุทธองค์อนุญาตคองคิรกลา คือ การได้เคี้ยวที่เป็นยาซึ่งไปกว่านั้นที่ได้ระบุไว้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเม้มที่เป็นยาโดยตรงแก้ไข้ได้โดยตรงก็ใช้ได้เช่นเดียวกัน^{๒๒}

ประเภทหลักที่กฎธรรมมีกัฏฐะที่เกี่ยวกับนิตยสี่นี้ พระพุทธเจ้าทรงสั่งไว้ว่า ให้บอกหลังจากการบวชแล้ว เพราะมีเรื่องว่า มีผู้เข้ามาบวช แต่ยังไม่ได้บวช ภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ก็บอกก่อนบวช เมื่อผู้มาขอบวชรู้ว่าบวชแล้วจะถือนิตย ๔ จึงตกใจก็แล้วไม่บวช เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งให้สอนหลังจากบวชเสร็จแล้ว เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักที่กฎธรรมมีกัฏฐะ

^{๒๒} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), ลักษณะพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๖.

๒.๓ ลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะ

ลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งมีลักษณะของการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นลักษณะของสร้างฐานะให้มีความเป็นอยู่ที่ดีในปัจจุบัน ดังนั้น หลักทฤษฎีธรมมีกัตตะจึงประกอบด้วยหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ และลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะของบรรพชิต ดังนี้

๒.๓.๑ ลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะของคฤหัสถ์

ลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นลักษณะหลักการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีทรัพย์สินเป็นผลประโยชน์ หรือผลคามมาจากหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะที่ประกอบด้วยหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะ หรือประโยชน์ในปัจจุบันที่ประกอบด้วย “หลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา”^{๒๑} มีดังนี้

๑) ลักษณะหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะที่เป็นอุฏฐานสัมปทา ซึ่งมีลักษณะของการเข้าถึงความพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่มีความสุจริต ซึ่งประกอบด้วยสัมมาอาชีวะ ดังนี้

(๑) การประกอบสัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบโดยธรรม คือ การเว้นจากการประกอบอาชีพที่เป็นมิจฉชีพ เช่น การขายศาสตราวุธ ยาพิษ คด โกงครั่ง

(๒) มีความขยันในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของตน เพราะการเอาใจดูแล ฝึกลงใน การทำงานจนกระทั่งมีความขยันในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน

(๓) การรู้จักการใช้ปัญญาสอดส่องดูแลงาน หรือการปฏิบัติงานด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงในการทำงาน เพราะอาจมีสิ่งทับกพร่อง หรือสิ่งที่ขัดข้องอยู่ ดังนั้น จึงพยายามใช้ปัญญาหาเหตุ และผลของการเกิดปัญหา

(๔) การตรวจตรา เป็นสิ่งที่จะต้องพยายามปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา เพราะปัญหาสามารถเกิดขึ้น ได้ทุกขณะ ถ้ามีการเผลอเลอเกิดขึ้น ณ ที่แห่งใด สถานที่แห่งนั้นจะเกิดปัญหาขึ้นมาทันที ดังนั้น จึงพยายามตรวจตราทั้งระบบในการทำงาน จึงจะประสบความสำเร็จในการทำงาน

(๕) การหาวิธีในการทำงานให้ได้ผลสำเร็จ โดยเร็ว และได้ผลดี ซึ่งเป็นการหาอุบายวิธีในการทำงานที่สามารถดำเนินการให้ได้ผลดี เป็นต้น

ลักษณะของหลักทฤษฎีธรมมีกัตตะที่เป็นอุฏฐานสัมปทา จึงมีลักษณะของความขยันหมั่นเพียรตามหลักอิทธิบาท ๔ คือ “ฉันทะ ความผูกพันกับงาน วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงานให้สำเร็จ จิตตะ เป็นการเอาใจใส่ในหน้าที่การงานเต็มความสามารถของตน และวิมังสา

^{๒๑} อกุฏฐก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

เป็นการครีครอง พิจารณาหาข้อบกพร่องในการทำงาน ซึ่งจะประสบความสำเร็จในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ”^{๒๔}

๒) ลักษณะหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดตั้งที่เป็นอารักขสัมปทา ซึ่งมีลักษณะของการรักษาสิ่งของหรือทรัพย์สินสมบัติที่แสวงหามาได้โดยชอบธรรมด้วยความซื่อสัตย์ของตน จึงมีการรักษาไว้ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสียหายไป ดังนั้น ลักษณะของหลักปฏิรูตรัฐมิกัดตั้งที่เป็นอารักขสัมปทา เพื่อความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืนอยู่ได้นานด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

(๑) นัฏฐกรเวสณ ของหายไป หรือใช้สอยให้หมดไปแล้ว จะต้องรู้จักวิหามาทดแทนไว้เช่นเดิม เพื่อจะได้ใช้สอยประโยชน์ต่อไปในภายภาคหน้า

(๒) ชินฉณปฏิสังขรณา ของเก่าชำรุดเสียหายใช้สอยไม่ได้ จะต้องรู้จักการบูรณะซ่อมแซมให้ใช้งานได้เหมือนเดิม

(๓) ปริमितปานโกชน เป็นลักษณะของการรู้จักประมาณในการใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติ อย่าใช้มากเกินไปจนหมดตัว อย่าใช้น้อยเกินไปจนใช้สอยประโยชน์ไม่ได้ ให้รู้จักประมาณการใช้สอย หรือความพอดีในการใช้สอยทรัพย์สินที่แสวงหามาได้

(๔) อธิปัจจสตีวันตสถาปนา เป็นลักษณะของการตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้าน เพื่อจะได้จัดสรรปันส่วนในการใช้สอยทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล^{๒๕}

๓) ลักษณะหลักที่ปฏิรูตรัฐมิกัดตั้งที่เป็นกัลยาณมิตตคา ซึ่งมีลักษณะของการคบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เป็นการเลือกเสวนา สำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีคุณต่าง ๆ ดังนี้

(๑) สมสัทธา เป็นมิตรที่มีความศรัทธาเสมอกัน

(๒) สมสติลา เป็นมิตรที่มีศีลเสมอ

(๓) สมจาคา มีจาคะเสมอกัน

(๔) สมปิण्या มีปิण्याเสมอ^{๒๖}

ลักษณะของหลักปฏิรูตรัฐมิกัดตั้งที่เป็นกัลยาณมิตตคา ซึ่งมีลักษณะของการคบมิตรที่ดีที่ประกอบด้วย “มิตรอุปการซึ่งกันและกัน มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ต่อกัน และมิตรที่มีน้ำใจต่อกัน”^{๒๗}

^{๒๔} ที.ปา. ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๒๕} อ.จตุกก. ๒๑/๒๕๘/๓๓๓.

^{๒๖} อ.จตุกก. ๒๑/๕๕/๖๐.

^{๒๗} ที.ปา. ๑๑/๑๕๒/๒๐๑.

๔) ลักษณะหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เป็นสมชิวิดา ซึ่งมีลักษณะของความเป็นอยู่ที่เหมาะสม คือ รู้จักการกำหนดรายได้ และรายจ่ายในการเลี้ยงชีพแต่พอดี เพื่อไม่ให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย จนเกินไป แต่เป็นการทำให้รายรับ รายจ่ายมีความพอดีกัน และมีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น โดยอาศัยหลักโภควิภาค ๔ คือ การแบ่งทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

(๑) เอहन โภค ภูยเชยฺย คือ ๑ ส่วน ใช้จ่ายในการเลี้ยงคน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และเลี้ยงบุคคลที่สร้างประโยชน์ให้แก่คน

(๒) ทูวีหิ กมฺมํ ปโยชเย คือ ๒ ส่วน ใช้ในการลงทุนประกอบกิจการงาน

(๓) จตุคฺคณฺย นิธาเปยฺย คือ ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น^{๒๔}

ลักษณะของหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เป็นสมชิวิดา จึงเป็นลักษณะของการเลี้ยงชีพด้วยทรัพย์ที่มีอยู่ให้มีความเหมาะสมในความเป็นอยู่ด้วยการแบ่งทรัพย์ให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ในภูมิประเทศนั้น ๆ

๕) ลักษณะหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เป็นอาหาร ๔ ที่เป็นสภาพนามาซึ่งผล โดยความเป็นปัจจัยที่ำจุนรูปรธรรม แนะนามธรรมทั้งหลายที่ำจุนชีวิต เป็นสิ่งหล่อเลี้ยงร่างกาย และจิตใจที่ทำให้เกิดกำลังเจริญเติบโต และวิวัฒนาการ ได้ ดังนี้

(๑) กวฬิงการหาร อาหารที่เป็นคำข้าว ได้แก่ อาหารสามัญที่กินกินดูดซึมเข้าไปหล่อเลี้ยงร่างกาย และเมื่อกำหนดรู้กวฬิงการหาร ได้ จึงกำหนดรู้ภาวะที่เกิดจากเบญจกามคุณได้ เช่นเดียวกัน

(๒) ศัสสาหาร เป็นอาหารที่เกี่ยวกับการสัมผัส ได้แก่ การบรรจบแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ เป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา พร้อมทั้งเจตสิกทั้งหลายที่จะเกิดตามมา เมื่อกำหนดรู้ศัสสาหาร ได้ จึงกำหนดรู้เวทนาได้เช่นเดียวกัน

(๓) โมนัสฺสเจตอาหาร เป็นอาหารที่เป็นมโนสัณญาณเจตนา ได้แก่ ความจงใจ เป็นปัจจัยแห่งการกระทำ การพูด การคิด ซึ่งเรียกว่า “กรรม” เป็นตัวชักนำมาจากซึ่งภพ คือ ให้เกิดปฏิสนธิในภพทั้งหลาย เมื่อกำหนดรู้มโนสัณญาณหาร ได้ จึงกำหนดรู้ตัณหา ๓ ได้เช่นเดียวกัน

(๔) วิญญาณาหาร เป็นอาหารที่เป็นวิญญาณ ได้แก่ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป เมื่อกำหนดรู้วิญญาณาหาร ได้ จึงกำหนดรู้นามได้เช่นเดียวกัน^{๒๕}

^{๒๔} ที.ปา. ๑๑/๑๕๗/๒๐๒.

^{๒๕} ที.นิ. ๑๖/๒๔๕/๑๒๒.

ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของคฤหัสถ์ที่เป็นอาหาร ๔ ประการนี้ เป็นหลักของการดำเนินชีวิตของคฤหัสถ์ให้ประสบความสำเร็จ คือ ประโยชน์สุขปัจจุบัน ดังนั้น ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของคฤหัสถ์ จึงเป็นลักษณะของการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการสร้างฐานะความเป็นอยู่ของชีวิตให้มีความสุขด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่ หรือทรัพย์สิน หรือด้วยการรักษาทรัพย์สินที่เป็นของคน การคบมิตรที่ดีเพื่อช่วยเหลือแนะนำ ตักเตือนในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น

๒.๓.๒ ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของบรรพชิต

ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของบรรพชิต เป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน อปิสเสนะ หรืออปิสเสนธรรม ๔ อริยวงศ์ ๔ ประการ ดังนี้

๑) ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับอปิสเสนธรรม ๔ ประการ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นพนักพิง หรือเป็นธรรมที่พึ่งพิงได้ในปัจจุบัน คือ อปิสเสนะ หรืออปิสเสนธรรม ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ตั้งขาแยก ปฏิเสวติ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วเสพ ได้แก่ สิ่งของที่ปัจจัยสี่ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เพราะบรรพชิต และหลักที่กฎฐัมมิกัตถะมีความเกี่ยวข้องกัน และมีประโยชน์ต่อกัน เมื่อพิจารณาเสร็จจึงเสพเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันเป็นเบื้องต้น

(๒) สงฺขาแยก อชีวาสติ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาแล้วอดกลั้นไม่ให้กำเริบ คือ อนุฏฐารมณัมต่าง ๆ มีความหนาว ความร้อน และทุกขเวทนาต่าง ๆ พึงพิจารณาแล้วพยายามอดกลั้นไว้ไม่กำเริบ

(๓) สงฺขาแยก ปริวัชเชติ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งพิจารณาแล้วเว้นเสีย เพราะปัจจัยเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ให้โทษก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจ คือ ช้างร้าย คนพาล การพนัน สุราเมรัย บรรพชิตพึงพิจารณาแล้วละเว้นเสียเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน

(๔) สงฺขาแยก ปฏิวิโนทติ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง เมื่อพิจารณาแล้วบรรเทาเสีย เพราะเป็นสิ่งที่ให้โทษก่อให้เกิดอันตราย คือ อุกุลลวิตถ กามวิตถ พยาบาทวิตถ วิหิงสาวิตถ และการความชั่วทั้งปวงที่เกิดขึ้นแล้ว พึงพิจารณาแล้วแก้ไข ปาบัต หรือขจัดให้สิ้นไป^{๑๑}

ลักษณะหลักที่กฎฐัมมิกัตถะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับอปิสเสนธรรม ๔ ประการ นี้ เป็นหลักของการพิจารณาการปฏิบัติต่อสิ่งของต่าง ๆ ให้ถูกต้องด้วยปัญญาตามหลักอปิสเสนะ หรืออุปนิสย ๔ อย่าง จึงเป็นเหตุให้เกิดกุศลในปัจจุบัน และอนาคตคือไป บรรพชิตผู้พร้อมด้วยหลัก ๔

^{๑๑} อ.จ.ทศก. ๒๔/๒๐/๒๒.

ประการนี้ และมีการดำรงชีวิตในธรรม ๕ คือ ศรัทธา หิริ โศกคัมปะ วิริยะ ปิณญา จะเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยธรรมอันเป็นที่พึงในปัจจุบัน

๒) ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับอริยวงศ์ ซึ่งเป็นปฏิปทาที่พระอริยทั้งหลายปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่ขาดสาย หรืออริยะประเพณี ที่เป็นประเพณีของพระอริยเจ้าที่จะต้องพึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดอยู่ในขณะนั้น หรือในปัจจุบัน คือ อริยวงศ์ ๔ ของบรรพชิตที่เป็นอริยะ ดังนี้

(๑) ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับจิวรสัน โศข ซึ่งเป็นลักษณะของความพอใจในจิวรที่มีอยู่ คือ ได้มาด้วยความสมควร ได้มาด้วยกำลังของคน และมีควาเหมาะสมกับคนในเรื่องของจิวร

(๒) ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับหิณฑาปาดสัน โศข ซึ่งเป็นลักษณะของความพอใจเรื่องของอาหารบิณฑบาตที่มีอยู่ คือ ได้อาหารมาตามสมควร ได้มาด้วยกำลังของคน และเป็นอาหารที่เหมาะสมกับคนที่บิณฑบาตมาได้

(๓) ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับเสนาสนะสัน โศข ซึ่งเป็นความสัน โศขเกี่ยวกับเสนาสนะ คือ การ ได้อาศัยในเสนาสนะที่สมควรแก่คน ได้อาศัยด้วยกำลังของคน และเป็นเสนาสนะที่เหมาะสมกับคน

(๔) ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับปทานภาวนารามดา ซึ่งเป็นลักษณะของความยินดีในการละอกุศล เจริญสิ่งที่เป็นกุศลให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป**

ลักษณะหลักที่กฎธรรมมีกัตตะของบรรพชิตที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักอริยวงศ์ทั้ง ๔ ประการของพระภิกษุที่พึงปฏิบัติด้วยความยินดีใน ๑) ความสัน โศขด้วยปัจจัยทั้ง ๓ ประการ ในเบื้องต้น ๒) มีความปกติในการกล่าวสรรเสริญคุณความสัน โศขทั้ง ๓ ประการ ๓) ไม่ประกอบอนเสนา คือ การแสวงหาในทางที่ผิด ๆ หรือการแสวงหาแบบทุงจริต เพราะปัจจัยทั้ง ๓ ประการเป็นเหตุแห่งความเพียรในการแสวงหาโดยชอบธรรม ไม่เกียจคร้าน ๔) เมื่อไม่ได้ ก็ไม่เร้าร้อนทูลนทูลาย ๕) เมื่อได้ ก็ใช้โศขไม่ติด ไม่หมกมุ่น ไม่สขบภายใต้อำนาจของปัจจัย รู้เท่าทันเห็นโทษ มีปัญญาใช้สิ่งนั้นตามประโยชน์ตามความหมายของปัจจัยนั้น ๆ ใช้สอด้วยสติสัมปชัญญะ ดำรงคนเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของปัจจัย ๖) ไม่ถือเอาการที่ได้ประพฤดิธรรม ๔ ประการนี้เป็นเหตุยกคนข่มผู้อื่น

ลักษณะหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะของบรรพชิต เป็นผู้ชนไม่เกียจกร้าน มีสติสัมปชัญญะในข้อ ๔ ซึ่งเป็นลักษณะหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่ไม่ให้สัน โศข เพราะเป็นหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะของบรรพชิตในการพยายามละออกุศล พยายามเจริญกุศลให้อิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยไม่มี ความสัน โศข ส่วนข้อ ๑-๓ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้หาความเพียรแสวงหาในขอบเขตที่ขอบด้วยธรรมวินัย และมีความสัน โศขตามลักษณะหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในเบื้องต้น

๒.๔ ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ

ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่มีความสำคัญในด้านการอำนวยความสะดวกในเบื้องต้น ในการดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักปัจจัยสี่เป็นแหล่งอำนวยความสะดวกใน ปัจจุบัน ดังนั้น ความสำคัญของหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะจึงมีความสำคัญต่อการแสวงหาปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อนำมาดำรงชีวิตให้อยู่ได้อย่างสงบสุข ดังนี้

๒.๔.๑ ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่มีต่ออาหาร

ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่มีต่ออาหาร คือ การมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา การรักษา การควบคุม และการบริโภคนที่เหมาะสมกับคน จึงทำให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย ในปัจจุบัน ดังนี้

๑) ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่มีต่ออาหาร เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขในปัจจุบัน หรือในเบื้องต้น เพราะ โรคที่ร้ายแรงที่สุดคือ การขาดอาหารดังนั้นการแสวงหาอาหารเพื่อนำมาบริโภคนตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เป็นธรรมเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันที่เอื้ออำนวยประโยชน์ในขั้นต้น ดังนี้

(๑) ความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาอาหารเพื่อนำเลี้ยงตนเองและคนที่เกี่ยวข้องให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข

(๒) ถึงพร้อมด้วยการรักษาอาหาร ไว้บริโภคได้อย่างไม่เสียหาย สิ่งใดควรบริโภคก่อน บริโภคหลัง สิ่งใดที่บูดเสียง่ายให้บริโภคก่อน สิ่งใดเก็บไว้นานได้ควรบริโภคทีหลัง เป็นต้น

(๓) ถึงพร้อมด้วยการเลี้ยงข้าว ปลา อาหารแก่มิตรที่เป็นคนดี

(๔) มีการบริโภคข้าว ปลา อาหารให้เหมาะสมกับการแสวงหามาได้ ไม่บริโภคมาจนกระทั่งหมดแล้วค่อยแสวงหา ไม่บริโภคน้อยจนข้าว ปลา อาหารบูดเน่า ควรบริโภคให้พอดีกับที่แสวงหามาได้ และที่เหลือไว้บริโภคในคราวจำเป็น

ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่มีต่ออาหาร ที่เป็นปัจจัยแห่งการบริโภคตามความเหมาะที่แสวงหามาได้ตามความสัน โศข ๓ คือ “ตามสิ่งที่ตนสมควรจะได้อ ตามกำลังของคน๑ และ ตามที่เหมาะสมกับคน๑” สิ่งเหล่านี้จะเป็นการเกื้อกูลบุคคลอื่นโดยทางอ้อม เพราะสิ่งใดสมควรที่

จะได้จะต้องพยายามเรียกหรือเอาให้ได้ ถึงแม้ใครไม่สมควรได้ก็จะไม่เรียกหรือเอา และกำลังของคนมีเท่าไรก็เอาเท่านั้น และถ้าสิ่งใดไม่เหมาะสมกับคนก็ให้บุคคลอื่นเอาไปใช้สอย

๒.๔.๒ ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อเครื่องนุ่งห่ม

ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งมีความสำคัญต่อร่างกายที่ปะกปิดส่วนที่นำเกลียด ป้องกันแมลงต่าง ๆ ยุง เหลือบ ลิ่น ที่จะมาก่อความรำคาญ และอันตรายได้ ดังนั้นความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อเครื่องนุ่งห่ม ดังนี้

๑) ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นเครื่องปกปิดสิ่งที่นำเกลียด ดังนั้น มนุษย์ทุกคนจะต้องแสวงหาเสื้อผ้า มานุ่งห่มเพื่อป้องกันความนำเกลียด ป้องกันเหลือบ ลิ่น ยุง สัตว์เลื้อยคลาน ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนี้

(๑) มีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาเสื้อผ้ามานุ่งห่มเพื่อปกปิดความนำเกลียด

(๒) มีการรักษาเสื้อผ้าที่ตนแสวงหามาได้ด้วยความสุจริต รู้จักการถนอมถนอม ถ้าสิ่งต่าง ๆ เกาะเกี้ยวขาดก็รู้จักการปะเย็บตรงที่ขาด เพื่อไม่ให้ดูนำเกลียด เป็นต้น

(๓) การเข้าถึงการคบเพื่อนที่เป็นคนดี ไม่พุ่มพวยในเรื่องของการแต่งตัวเป็นคนที่น่าสมัย แต่ไม่ลำสมัยมากเกินไป รู้จักการประหยัดใช้สอย รู้จักกาลในการแต่งตัว ซุกอยู่บ้านก็ควรสวมใส่ภายในบ้าน ซุกทำงานก็ควรสวมใส่ในเวลาทำงาน เป็นต้น

(๔) การรู้จักใช้สอยเสื้อผ้าให้เหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงิน ควรรู้จักเสื้อผ้าชิ้นไหนน่าจะเหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงิน ถ้าใช้เงินซื้อเสื้อผ้ามานุ่งห่มหมด และส่วนอื่น ๆ ที่จะต้องใช้เงินจะทำอย่างไร ดังนั้น จึงควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงินที่จะต้องใช้จ่าย เป็นต้น

ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อเครื่องนุ่งห่ม จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในด้านการปกปิดร่างกายไม่ให้ดูนำเกลียด ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ผู้มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ

๒.๔.๓ ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อที่อยู่อาศัย

ความสำคัญหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นที่สำคญสำหรับมนุษย์ที่จะได้หลบภัยที่เกิดจากความร้อน ความหนาว ฝน ฟ้าคะนอง สัตว์เลื้อยคลาน และยังใช้เป็นที่พักรักษาตัวให้จากโรคภัย ดังนี้

๑) ความสำคัญของหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะที่มีต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความปรารถนาที่จะมีเป็นของตนเองมากที่สุด เพราะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นที่ป้องกันอันตราย

ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การสร้างบ้านที่อยู่อาศัยจะต้องพร้อมด้วยหลักปฏิญญัธัมมิกัตถะจึงจะสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ดังนี้

(๑) ถึงพร้อมด้วยความขยันมั่นเพียรในการแสวงหาที่ดินสำหรับปลูกบ้าน มั่นในการแสวงหาอุปกรณ์ในการสร้างบ้านที่ประกอบด้วยอิฐ หิน ปูน ทราย ไม้ ตะปู เหล็ก ลวด สังกะสี กระเบื้อง เป็นต้น และการมั่นในการแสวงหาเงินมาใช้จ่ายในการสร้างบ้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อาศัยความขยันมั่นเพียรจึงจะสำเร็จได้

(๒) ถึงพร้อมด้วยการรักษาบ้านที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขอนามัย ตรงไหนรั่วมีรูก็อุดให้ดี ไม่ให้รั่วเป็นรูเพื่อป้องกันน้ำฝน แดดที่จะส่องถูกบ้าน เพราะที่อยู่อาศัยเป็นที่พักพิงกาย พักผ่อนจิตใจ รักษาภายในยามเจ็บไข้ และเป็นที่อยู่อาศัยที่แสวงหามาได้ด้วยความสุขวิตถาย สุขวิตถวาจา และสุจริตใจ ดังนั้นจึงจะต้องรักษาไว้ให้ดีเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันต่อไป

(๓) ถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี ที่จะเป็นกำลังกาย และกำลังสติปัญญาในการสร้างที่อยู่อาศัย เพราะเพื่อนย่อมรักษาผลประโยชน์ของเพื่อน เพราะฉะนั้น การคบเพื่อนที่เป็นช่างปลูกบ้านย่อมเป็นประโยชน์แก่เพื่อนที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยไม่เป็น

(๔) ถึงพร้อมด้วยความเหมาะสมแก่ที่อยู่อาศัย เช่น มีพื้นที่น้อยก็ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยน้อยตามพื้น มีเงินน้อยก็ข้อมปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หรือมีเงินมาก มีพื้นที่มากก็ข้อมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยใหญ่ตามกำลังของคนที่มีอยู่ จึงจะเป็นการรู้จักการใช้สอยให้เหมาะสมกับคน

ความสำคัญหลักปฏิญญัธัมมิกัตถะที่มีต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นหลักของการขยันสร้างที่อยู่อาศัย พยายามรักษาให้เป็นที่น่าอาศัย และคบมิตรที่ดี และสร้างที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของตน

๒.๔.๔ ความสำคัญหลักปฏิญญัธัมมิกัตถะที่มีต่อยารักษาโรค

ความสำคัญหลักปฏิญญัธัมมิกัตถะที่มีต่อยารักษาโรค ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากโดยเฉพาะการรักษาพยาบาลสมัยใหม่ที่จะต้องอาศัยโรงพยาบาลที่มีให้เลือกหลายทาง เช่น โรงพยาบาลของรัฐ โรงพยาบาลเอกชน และคลินิก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นทางเลือกของคนในปัจจุบัน ดังนั้น ความสำคัญของหลักปฏิญญัธัมมิกัตถะที่ประกอบด้วย “ความขยัน การรักษา การคบมิตร และความเหมาะสม”^{๑๖} จึงมีความสำคัญต่อชีวิตของคนในปัจจุบันในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

๑) ถึงพร้อมด้วยความขยันมั่นเพียรในการสะสมเงิน หรือทรัพย์สินในส่วนที่เป็นทรัพย์สินที่จำเป็นต้องใช้ในคราวจำเป็น เพราะปัจจุบันมลพิษมีมาก โรคภัยไข้เจ็บมีมากขึ้น โดยเฉพาะโรคใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ไข้หวัด ๒๐๐๙ ไข้หวัดนก ไข้เลือดออก เป็นต้น โรคเหล่านี้สามารถเกิดขึ้น

^{๑๖} อ.อุ.อุ.ก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

ได้ทุกเมื่อ และกับทุกคน เมื่อเกิดแล้วจะต้องรักษาตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เมื่อรักษาแล้วจะต้องมีการเสียค่ารักษาพยาบาล เพราะฉะนั้น จะต้องถึงพร้อมด้วยเงินที่เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

๒) ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์สินที่ดีในส่วนที่เป็นค่ารักษาพยาบาล หรือใช้ในคราวจำเป็นให้มีอยู่ตลอด โดยไม่ให้ขาด และพร้อมใช้สอยได้ตลอดเวลา ซึ่งไม่หมายถึงการใช้รักษาพยาบาลอย่างเดียว แต่อาจใช้สอยในส่วนอื่น ๆ ได้เช่นกันเมื่อถึงคราวจำเป็น เพราะฉะนั้น จึงควรรักษาทรัพย์สินส่วนนี้ไว้ให้ดี และพยายามสะสมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคตต่อไปข้างหน้า

๓) ถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดีที่เป็นแพทย์ พยาบาล หรือหมอโดยทั่วไป เพื่อจะได้แนะนำให้มีทางในการรักษาสุขภาพตนให้ดี เพื่อจะไม่ได้พบแพทย์บ่อย ๆ

๔) ถึงพร้อมในความเหมาะสมที่จะเข้ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลที่เหมาะสมกับฐานะทางการเงินของตน และพยายามเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับการมีเงินของตน เช่น มีเงินน้อยก็เข้ารักษาในโรงพยาบาลของรัฐ มีเงินมาเข้ารักษาในโรงพยาบาลเอกชน หรือคลินิก สิ่งเหล่านี้เป็นทางเลือกในการเข้ารักษาพยาบาลในปัจจุบัน

ความสำคัญหลักที่ภูธรมมิกัตถะ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่เกี่ยวกับหลักปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่จะต้องบริโภค นุ่งห่มใช้สอย และรักษาโรคในปัจจุบัน ซึ่งหลักที่ภูธรมมิกัตถะจึงมีความสำคัญมากที่จะต้องเข้าถึงความพร้อมอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำคัญหลักที่ภูธรมมิกัตถะ จึงเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น มนุษย์จะต้องรับประทานอาหารทุกวัน ใส่เสื้อผ้าทุกวัน พักผ่อนทุกวัน รักษาโรคทุกวัน โดยเฉพาะ โรคแห่งความหิว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๒.๕ หลักที่ภูธรมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่

หลักที่ภูธรมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่เป็นหลักของการเลี้ยงชีพ เป็นการเลี้ยงชีพโดยอาศัยหลักปัจจัยสี่เพื่อเลี้ยงชีพในเกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาหลักที่ภูธรมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ที่เป็นหลักของการเลี้ยงชีพที่ประกอบไปด้วยปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษาและพจนานุกรม ปัจจัยสี่ตามความหมายแห่งการแสวงหา ปัจจัยสี่ตามความหมายแห่งการได้มาและความสำคัญของปัจจัยสี่ ดังนี้

๒.๕.๑ ปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษาและพจนานุกรม

ปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษา และพจนานุกรม เป็นความหมายที่ใช้เขียนเป็นตัวอักษรเพื่อใช้เป็นสื่อในการติดต่อสื่อสารของบุคคล เพื่อบอกความหมายของคำว่า "ปัจจัยสี่" โดยไม่ได้

ต้องอาศัยคำพูดเป็นสื่อความหมาย ดังนั้น ความหมายของปัจจัยสี่ในทางภาษา และพจนานุกรม จึงประกอบด้วยความหมายต่าง ๆ ดังนี้

๑) ปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษานั้น คำว่า “ปัจจัยสี่” ตามหลักของภาษาหรือรุกคิศาสตร์ “ซึ่งเป็นคำบาลี ๒ คำรวมกัน คือ คำว่า ปัจจัย ซึ่งหมายถึง เหตุ หรือ บ่อเกิดแห่งผล ส่วนคำว่า สี่ หมายถึง เลขจำนวนนับ ๔ จำนวน เมื่อรวมกันเข้ากับคำว่า ปัจจัย ก็หมายถึง เหตุ ที่ทำให้เกิดผล ๔ อย่าง”^{๑๑๑} ดังนี้

- (๑) เหตุที่ทำให้มีชีวิตอยู่ได้ เพราะมี อาหารเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในปัจจัย
- (๒) เหตุที่ทำให้ป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบุญ มี เครื่องนุ่งห่ม
- (๓) เหตุที่ทำให้เป็นที่พักผ่อนหลับนอนหรือที่พักผ่อนในยามไม่สบาย มี อาคาร

บ้านเรือนวิหาร ปราสาท

(๔) สาเหตุที่ทำให้หายป่วย หายจากไม่สบาย มียารักษาโรค เครื่องมือรักษาโรค การนำสาเหตุต่าง ๆ มารวมกันเข้าทั้ง ๔ สาเหตุ จึงเรียกว่า เหตุ ๔ อย่าง ที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบากในปัจจุบัน หรือหลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน

๒) ปัจจัยสี่ตามความหมายทางพจนานุกรมนั้น หมายถึง “เป็นเหตุในทางให้เกิดผล ๔ อย่าง เช่นการแสวงหาปัจจัย ๔ ทางคือ ทางอาหาร ทางเครื่องนุ่งห่ม ทางเสนาสนะ และทางยารักษาโรค ซึ่งเป็นองค์ประกอบหรือส่วนประกอบในการผลิตบางครั้ง ปัจจัย กับคำว่า เหตุ ใช้แทนกันอยู่เสมอ”^{๑๑๒} นอกจากจะเป็นส่วนประกอบแล้ว ยังเป็นสาเหตุให้เกิดผลทั้ง ๔ ตามมาในปัจจุบัน คือ

- (๑) เป็นเครื่องนุ่งห่มที่ทำให้เกิดผลตามมา
- (๒) เป็นของไว้สำหรับใช้สอย
- (๓) เป็นเครื่องอาศัยของชีวิตและ
- (๔) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ๔ อย่าง คือ ไครจีวร เป็นเครื่องนุ่งห่ม อาหาร บิณฑบาต เป็นเครื่องที่ทำให้มีชีวิตอยู่ได้ เสนาสนะ เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อพักผ่อนกายเพื่อหาความสงบทางจิตใจ คิลานเภสัช เป็นยารักษาโรคและเครื่องมือทางการแพทย์^{๑๑๓}

^{๑๑๑}สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, ธรรมานุกรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๒๕๑.

^{๑๑๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : นามวิเศษพิบูลย์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔๐.

^{๑๑๓}พระเทพเวที (ประยูรศรี ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, อ่างแก้ว, หน้า ๑๖๑.

ปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษาและพจนานุกรม จึงเป็นความหมาย ที่เป็นสาเหตุ ๔ อย่างที่จะปฏิบัติเป็นประจำทุกวันมีสาเหตุในการแสวงหา เพื่อให้เกิดผลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ สาเหตุนั้นมีทั้งหมดถึง ๔ ประการนี้ เพื่อให้ความหมายกะทัดรัดเข้า จึงนำมาอธิบายรวมกันครั้ง เดียวว่า “ปัจจัยสี่” ถ้าจะแยกประเด็นเพื่อให้เห็นชัดเจนว่า เหตุ ๔ อย่างที่จะบรรยายทั้งหมด ๔ ทาง ด้วยกัน และเหตุทั้ง ๔ ประการนี้มีอยู่ในคน ๆ เดียวกันที่จะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติ เช่น คน ๆ หนึ่งมีสาเหตุจะต้องปฏิบัติถึง ๔ ทาง คือ แสวงหาอาหาร แสวงหาเครื่องนุ่งห่ม แสวงหาที่อยู่อาศัย และแสวงหาयरักษาโรค ซึ่งตามหลักของความจริงแล้ว สาเหตุทั้ง ๔ อย่างนี้รวมอยู่ในตัวของคน ๆ เดียวกันที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามมา ส่วนในความหมายในทางพจนานุกรมนั้น เหตุ ๔ อย่าง นี้ เป็นเพียงสิ่งที่มีเพื่อเกี่ยวพันให้ชีวิตอยู่รอดเท่านั้น แต่สามารถแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ในแง่ของมุมมองต่าง ๆ เช่น อาหารเป็นเครื่องเกี่ยวพันทำให้เกิดผลตามมา เป็นสิ่งของสำหรับใช้บริโภคให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตในปัจจุบัน

๒.๕.๒ ปัจจัยสี่ตามหลักของการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์

ปัจจัยสี่ตามหลักแห่งการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์ เป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังที่ให้ความหมายในทางภาษาและพจนานุกรมแล้ว เป็นเครื่องอาศัยของชีวิต เมื่อเป็นเรื่องอาศัยของชีวิตแล้วมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหามาให้ได้ ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่มีแนวทางในการแสวงหาปัจจัยสี่มีอยู่ ๓ ทาง คือ การแสวงหาทางกายที่สุจริต การแสวงหาทางวาจาที่สุจริตและการแสวงหาทางใจที่สุจริต มีดังนี้

๑) ปัจจัยสี่ตามหลักของการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์ เป็นหลักการแสวงหาเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ของการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้

(๑) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการแสวงหาทางกายที่สุจริต เป็นการแสวงหาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ด้วยทางกาย เว้นการลักขโมย เว้นจากการฉก ซึ่ง วังราว แต่เป็นการที่ใช้พลังกำลังของตนที่มีอยู่เข้าแลกกับเงินตราหรือปัจจัยสี่ที่เราจะนำมาเลี้ยงให้อยู่รอดในปัจจุบัน

(๒) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการแสวงหาทางวาจาที่สุจริต เป็นการแสวงหาที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในทางวาจา เว้นจากการพูดเท็จที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น การเป็นพยานเท็จเพื่อใส่ความผู้อื่นให้เดือดร้อน แต่เป็นการประกอบอาชีพ ที่ใช้เสียงแลกกับปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพ คือ การเป็นนักร้อง ครู อาจารย์ หรือประชาสัมพันธ์

(๓) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการแสวงหาทางจิตใจที่สุจริต เป็นการทำจิตใจให้มีสัมมาทิฐิ หรือเป็นผู้มีความเห็นที่ถูกต้อง ไม่ใช่สติปัญญาของคนเบียดเบียนผู้มีปัญญาน้อยกว่าหรือภาคิณทิวว่า “คนโง่ ย่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด”ทางพุทธปรัชญาได้เน้นให้คนมีปัญญามากกว่าช่วยเหลือคนมีปัญญาน้อยกว่าคนเช่น “พระพุทธองค์เป็นผู้มีปัญญามาก พระพุทธองค์จึงทรง

ช่วยเหลือมวลมนุษย์ที่มีปัญญาน้อยกว่าพระพุทธองค์^{๓๖} นอกจากนี้ การแสวงปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ ซึ่งเป็นหลักการที่เหมาะสมกับการเลี้ยงชีพคนให้พออยู่ได้ ซึ่งหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะดังกล่าวนี้

๒) หลักการแสวงปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์และการทำให้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะแห่งการแสวงหาปัจจัยสี่ให้บริสุทธิ์ศีล ๔ ดังนี้

(๑) การแสวงหาในกรอบของพระปาฏิโมกข์ คือ ศีล ๒๒๑

(๒) การสำรวมอินทรีย์ คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ

(๓) การเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ คือ การปฏิบัติตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่ประกอบด้วยการขยันหมั่นเพียรในการถือณิสัย ๑ เป็นวัตร ๑ รักษาณิสัย ๔ ไว้ให้ดี ๑ คบมิตรที่เป็นกัลยาณมิตร ๑ และการความเป็นอยู่ของตนให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของเพศบรรพชิต

(๔) การพิจารณาเพื่อการบริโภค คือ การบริโภคอาหาร การนุ่งห่มจีวร การอาศัยอยู่ในเสนาสนะ และการพิจารณาการรักษาโรค^{๓๗}

และความหมายในการแสวงที่ชอบธรรมนั้น “จะต้องเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอเป็นผู้มีจิตใจ เป็นอิสระ ไม่ให้ปัจจัยสี่มาครอบงำจิตใจได้

๓) หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับณิสัย ซึ่งคำว่า “ณิสัย” เป็นณิสัยทางจิตใจอย่างหนึ่ง เป็นณิสัยทางกายอีกอย่างหนึ่ง ดังคำอธิบายว่า “มีณิสัยที่ดี และมีณิสัยที่ไม่ดี” ส่วนณิสัยทางกาย เป็นความหมายเกี่ยวกับเครื่องอาศัยดำรงชีวิตของร่างกาย ซึ่งจะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความจำเป็นต่อชีวิตจริง ๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย ได้แก่ปัจจัยสี่ คือ อาหารบิณฑบาต จีวร เสนาสนะ และยารักษาโรค ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่พระภิกษุได้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนี้

(๑) เกี่ยวกับบิณฑบาตอาหารเป็นณิสัย เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้ออกบวช ซึ่งเป็นการถือบาตรเดินออกไปสู่ละแวกบ้านใกล้เรือนเคียงเพื่อรับอาหารบิณฑบาตจากชาวบ้านที่นำอาหารมาใส่ลงไปในบาตรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะต้องปฏิบัติเช่นนี้เป็นประจำทุกวัน ในตอนเช้าจนกลายเป็นวัตรปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า “ณิสัยข้อที่ ๑” คือ การเกี่ยวกับบิณฑบาตอาหารเป็นณิสัย” ยกเว้นอาพาธ หรือกิจนิมนต์ไปฉันอาหารที่บ้าน หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เหมาะสมแก่การรับกิจนิมนต์

(๒) การนุ่งห่มผ้าบังสุกุลเป็นณิสัย ซึ่งคำว่า “ผ้าบังสุกุล” หมายถึง ผ้าเปื้อนฝุ่นที่ถูกทิ้งไว้ในกองขยะก็ดี ในป่าช้าก็ดี หรือเป็นผ้าห่อศพก็ดี ผู้ออกบวชที่จำเป็นจะต้องมีผ้าบังสุกุล ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ที่เข้ามาบวชนั้นจะต้องมีผ้าใคร่จีวร และมีบาตรเอาไว้สำหรับออกเที่ยว

^{๓๖} ที.ม. ๑๓/๓๐/๓๑๔.

^{๓๗} สมเด็จพระญาณสังวร(ศุวฑฺฒ โฉม), ถักณะพระพุทธศาสนา, ย่างแล้ว, หน้า ๑๓.

บิณฑบาต ส่วนใครจีวรนั้น ประกอบด้วยผ้าสังฆาฏิ ๑ ผ้าจีวร ๑ ผ้าสบง ๑ และส่วนที่เป็นองค์ประกอบที่นอกเหนือจากใครจีวร มีประคกรัดเอว ๑ ผ้าอังสะ ๑ ซึ่งผู้ออกบวชจะต้องนุ่งห่มผ้าใครจีวรเป็นประธานงานการเป็นนิตย หรือเป็นวัตรปฏิบัติทุกวัน

(๓) การอยู่โคนต้นไม้เป็นนิตย เพราะผู้ออกบวชเป็นผู้ออกจากเรือน เป็นผู้ไม่มีเรือน จึงอาศัยโคนต้นไม้อยู่เป็นนิตย และต่อมาพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้อยู่อาศัยที่เป็นอดิเรกเถาได้ คือ การได้ที่อยู่อาศัยที่เกิน หรือยิ่งไปกว่านั้นได้ เช่น ฎีกุ วิหาร ตลอดจนวัด อารามที่อุบาสก อุบาสิกา พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่สร้างถวายด้วยความศรัทธา

(๔) การถือินนิตยในการฉันยาของด้วยน้ำมูรณา เพราะเมื่อมีอาการไม่สบายเกิดขึ้นจะต้องอาศัยผลไม้ที่เป็นยา เช่น ผลสมอ ผลมะขามป้อม เพื่อนำมาคองด้วยน้ำมูรณาสำหรับบำบัดอาพาธ คือ ความป่วยไข้ และพระพุทธองค์อนุญาตอดิเรกเถา คือ การได้เภสัชที่เป็นยายิ่งไปกว่านั้นที่ได้ระบุไว้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเม็ทที่เป็นยาโดยตรงแก้ไข้ได้โดยตรงก็ใช้ได้เช่นเดียวกัน^{๓๔}

หลักกฤษฎัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับนิตยสี่นี้ พระพุทธเจ้าทรงสั่งไว้ว่า ให้บอกหลังจากการบวชแล้ว เพราะมีเรื่องว่า มีผู้เข้ามาบวช แต่ยังไม่ได้บวช ก็ยกผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์กับบอกก่อนบวช เมื่อผู้มาขอบวชรู้ว่าบวชแล้วจะถือินนิตย ๔ จึงตกใจก็แล้วไม่บวช เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งให้สอนหลังจากบวชเสร็จแล้ว เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักกฤษฎัมมิกัตถะ

๔) หลักกฤษฎัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปาริสุทธีศีล ซึ่งเป็นหลักการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในกาลปัจจุบัน ดังนี้

(๑) ปาฏิโมกข์สังวรศีล ซึ่งเป็นการสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ คือ พระบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้อันเป็นหลักใหญ่ของความประพฤติ ดังที่เรียกว่า ศีล ๒๒๗ นั้นตลอดถึงการปฏิบัติในพระบัญญัติที่เกี่ยวกับอาชารมรยาททั้งหลายที่เรียกว่า “อกัสมัจจาจร”

(๒) อินทริยสังวรศีล ซึ่งเป็นการสำรวมในอินทริย์ มีสติในการสำรวมระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจในทุกขณะที่ได้เห็นรูป หู ได้ยินเสียง จมูก ได้สัมผัสกลิ่น กาย ได้สัมผัส จิตใจ ได้รับความรู้ดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ หรือที่เรียกว่า “ธัมมามรณ”

(๓) อาชีวาปาริสุทธีศีล ซึ่งเป็นความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ คือ การเลี้ยงชีวิต เช่น การปฏิบัติในนิตยสี่ และการรับอดิเรกเถาที่อุบาสก อุบาสิกา พุทธศาสนิกชนถวายด้วยความศรัทธา หรือที่ได้มาโดยชอบธรรม โดยที่ไม่ต้องไปแสวงหา หรือได้มาโดยไม่สมควรต่าง ๆ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

(๔) ปัจฉัยปัจฉยเวทมนต์ ซึ่งเป็นการพิจารณาเห็นดีแล้ว จึงเสพปัจฉัยสี่ และพิจารณาหลังจากการเสพปัจฉัยสี่แล้ว^๙

ปัจฉัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะแห่งการแสวงหาของพระภิกษุสงฆ์ เป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงเป็นการแสวงหาด้วยความบริสุทธิ์กาย วาจา และจิตใจ โดยอาศัยหลักนิสสัยสี่ และปาริสุทธิศีลสี่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในกาลปัจจุบัน

๒.๕.๓ ปัจฉัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะแห่งการแสวงหาของคฤหัสถ์

ปัจฉัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะแห่งการแสวงหาของคฤหัสถ์ เพราะคฤหัสถ์เป็นผู้ครองเรือน จะต้องอาศัยตามหลักของพรวาจาธรรม ๔ ประการ คือ “สังจะ เป็นผู้ถือความซื่อตรง รักษาสังจะทางวาจาและรักษาสังจะทางการกระทำหรือทางกาย ทมะ เป็นผู้ฝึกคนให้เป็นคนคือผู้เสมอ รู้จักควบคุมสติอารมณ์ของตนเองคือผู้เสมอ ชันติ เป็นผู้มีความอดทนต่อการงานในการหาเลี้ยงชีพถึงจะลำบากอย่างไรก็ตาม จะต้องอดทนให้ได้และสุดท้าย คือ จาคะ เป็นการบริจาคปัจฉัยสี่ของตนที่มากเกินไปหรือการสละที่ทำให้เกิดประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้”^{๑๐} ดังที่ได้กล่าวมานี้ เป็นหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะแห่งการแสวงหาปัจฉัยสี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะคนในปัจจุบันนั้นจะต้องมีหน้าที่ ที่จะต้องแสวงหาปัจฉัยสี่ด้วยกันถึง ๔ ทางด้วยกันภายในบุคคลหนึ่งคน ดังนี้

๑) หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการแสวงหาอาหารมาเลี้ยงชีพคนด้วยความบริสุทธิ์ ๓ ประการ คือ บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจาและบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่มนุษย์จะต้องเน้นถึงหลักดังกล่าวนี้ให้ได้ เพราะการแสวงหาอาหารนี้ เป็นหลักของการทำให้ชีวิตอยู่ได้

๒) หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการแสวงหาเครื่องนุ่งห่มเพื่อนำมาปกปิดร่างกายให้ดูไม่น่าเกลียดปัจฉัยในส่วนนี้จะต้องรู้จักกาลในการแสวงหา เช่น ฤดูหนาว เครื่องนุ่งห่มที่ใช้กันหนาวได้ จะมีราคาแพง เพราะฉะนั้น การแสวงหาปัจฉัยในส่วนนี้ควรพิจารณาและแสวงด้วยความบริสุทธิ์ ๓ ทาง คือ บริสุทธิ์กาย วาจาและใจ เป็นต้น

๓) หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการแสวงหาที่อยู่อาศัย เพื่อเป็นที่พักผ่อนหลับนอนและป้องกันภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ทุกขันธ์ ดังนั้น จึงจะต้องแสวงหาในที่ที่ปลอดภัย ในปัจจุบันนี้ การสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัย ส่วนมากจะเป็นไปตามกระแสสังคมโลก ควรจะ

^๙เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๑๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

พิจารณาดูให้ดี ถึงเรื่องของความปลอดภัย ราคา ภูมิประเทศ ภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ให้ดีเสียก่อน และคอยตัดสินใจจับจองหรือซื้อขาย

๔) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการแสวงหายามารักษาโรคหรือনাสงให้หมอบเป็นผู้รักษาโรคให้คนป่วย หน้าที่นี้ เป็นหน้าที่ของบุคคลทั่วไป ที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันบางครั้ง ถ้าคนป่วยหนักไม่อาจลุกได้ จึงให้คนพุง จะลุกขึ้นได้ อย่างนี้ดังกล่าว

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นปัจจัยสี่ตามหลักแห่งการแสวงหาของคฤหัสถ์ที่เป็นสาเหตุที่มนุษย์จะต้องทำหน้าที่ของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในร่างกายของตนเองและเกื้อหนุนชีวิตของผู้อื่น ตามสมควร เพราะมนุษย์ จะต้องบริโภคปัจจัยสี่ที่เกิดจากแหล่งธรรมชาติและให้มีการแสวงหาปัจจัยสี่ด้วยความบริสุทธิ์ เพราะมนุษย์ก็คือสัตว์โลก อีกจำพวกหนึ่ง ซึ่งมีความต้องการเหมือนกันกับสัตว์โลกทั่วไป ที่ชอบมีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ดังนั้น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เป็นปัจจัยสี่ตามหลักการการแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงของตนตามหน้าที่และมีความบริสุทธิ์ ๓ ประการ คือ บริสุทธิ์ทางกาย บริสุทธิ์ทางวาจาและบริสุทธิ์ทางจิตใจ เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน

๒.๕.๔ ปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการได้มา

ปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการ ได้มา ซึ่งเป็นการ ได้มาเพื่อครอบครอง เป็นเจ้าของ ปัจจัยสี่และเป็นผลต่อเนื่องมาจากการแสวงหา เป็นความหมายที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของผู้แสวงหาปัจจัยสี่ ที่มีคุณลักษณะตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการ ได้มาปัจจัยสี่ตามหลักกรรมทางพุทธปรัชญานั้นเป็นการสอนถึงการนำมาหรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการที่ได้มาตามหลักกรรมแห่งความสันโดษ ซึ่งมีความประมาณในการ ได้มา ประมาณ ในการสั่งของที่จะมาได้และมีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่จะนำมาใช้สอยเพื่อประโยชน์ส่วนตน พระพุทธองค์จึงทรงตรัสแก่ชาวโลก "เพื่อให้ชาวโลกได้รับรู้ว่า ผู้ที่มีความสันโดษอยู่ประจำกาย วาจาและใจจะมีอันสงค้มากน้อยเพียงไร" เพราะความสันโดษนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะไม่เป็นคนที่มีความละโมภะโลภมาก ไม่อยากครอบครองปัจจัยสี่ในโลกนี้แต่เพียงผู้เดียว เป็นคนรู้จักประมาณในการรับหรือการ ได้มา หรือความสันโดษ ๓ ประการ ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนชาวโลกให้รู้จักความสันโดษ ดังนี้

ยถาลาภสันโดษ มีความยินดีในสิ่งที่ตนได้มา ด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจาและใจ ยถาผลสันโดษ มีความยินดีในสิ่งที่ได้มาด้วยผละกำลังของตนหรือการได้ใช้กำลังที่มีอยู่ เข้าแลกกับปัจจัยสี่ที่ตนต้องการ ยถาสารูปสันโดษ มีความยินดีในปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับตน ที่จะสอยให้เกิดประโยชน์ได้ สิ่งใดที่ไม่เหมาะสมกับตน ควรจะแลกเปลี่ยนกับคนที่จะเหมาะสมในการใช้สอยปัจจัยสี่เหล่านั้น

นอกจากนี้การได้รับปัจจัยสี่มาเลี้ยงครอบครัวนั้นก็ทำให้เกิดความสุขในปัจจุบัน จึงเป็นการ
บริโภคปัจจัยที่เรียกว่า

ความสุขในการบริโภคปัจจัยสี่ ๔ ประการ คือ ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัย
สี่ที่บริสุทธ์ ซึ่งเป็นการได้มาด้วยการแสวงหาที่มีความบริสุทธ์ไม่เบียดเบียนคนอื่นด้วย
กาย วาจาและใจ ความสุข ในการบริโภคปัจจัยสี่ ที่มีความบริสุทธ์ เพราะปัจจัยสี่ที่ตน
ได้มาด้วยความสุจริตกาย วาจาและใจ จึงไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนในการบริโภค
ความสุขในการบริโภคปัจจัยสี่ที่เป็นของตนและมีความสุขในการบริโภคปัจจัยสี่ที่ตน
แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธ์ในการประกอบอาชีพที่ตนประกอบอยู่^๕

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการได้ปัจจัยสี่มา เป็น ซึ่งจะเน้นหนักถึงความพอดีของทุกคนและ
มีสิทธิที่จะได้มาครอบครองเป็นของตน แม้กระทั่งเรื่องการให้ทานในพุทธปรัชญา ก็เน้นถึงความ
พอดีในการให้ทานเช่นกัน แต่ก่อนที่จะให้ทานนั้นจะต้องได้ปัจจัยสี่มาเสียก่อนจึงจะให้ทานได้และ
การได้ปัจจัยสี่มานั้นในหลักธรรมคำสั่งสอนจึงเน้นถึงความพอดีในการประกอบอาชีพ คือ
“การประกอบอาชีพที่มีความพอดีทางกาย ความพอดีทางวาจาและความพอดีใจ เป็นการประกอบ
อาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ดังกล่าว” เมื่อประกอบอาชีพที่มีความพอดีแล้ว
ปัจจัยสี่ที่ตนได้มา ก็จะเป็นปัจจัยที่มีความพอดีกับตนเองและผู้อื่นจะได้ประกอบอาชีพเช่นคนใน
ปัจจุบัน

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการได้ปัจจัยสี่มา ตามหลักพุทธปรัชญาจะสรรเสริญผู้มีความ
สันโดษ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการมีความยินดีตามที่เขาให้มา มีความยินดีที่นำมาได้ด้วยกำลังของตนที่
มีอยู่และปัจจัยสี่นั้น มีความเหมาะสมกับตนและที่สำคัญปัจจัยสี่ที่ตนได้มามีความบริสุทธ์ จึงจะทำ
ให้เกิดความสุขในการบริโภค แก่ตนเองและผู้อื่นซึ่งเป็นการเอื้ออำนวยผลประโยชน์ในปัจจุบันและ
อนาคต

๒.๕.๕ ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่

ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการ
ดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ได้เริ่มบริโภคปัจจัยสี่ตั้งแต่ออยู่ในครรภ์ของมารดาจน
เจริญเติบโตและคลอออกมาจากครรภ์ของมารดาจึงได้บริโภคปัจจัยสี่โดยตรง“ปัจจัยสี่หรือนิสัยสี่
อย่างที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเพื่อตนเองทุกวัน แต่หมายเอาเฉพาะปัจจัยสี่ที่จะต้องนำมาบำรุงร่างกาย
ในปัจจุบันที่มีความสำคัญของปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของกฤตหัสดี และความสำคัญของ
ปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้

^๕ที.ปา. ๑๖/๕๒/๑๔.

๑) ความสำคัญหลักที่กฎธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับการบริโภคน้ำดื่มของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อชีวิตของคฤหัสถ์ในกาลปัจจุบัน เพราะจะต้องเป็นสิ่งที่จะต้องบริโภคน้ำดื่มเพื่อให้อายุยืนต่อไปในปัจจุบัน คือ

(๑) อาหาร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตบรรเทาจากความหิว ที่เป็น โรคเก่าที่จะต้องกำเริบขึ้นในปัจจุบันเมื่อมีเวลาหิว และอาหารเป็นประโยชน์ต่อร่างกายในกาลปัจจุบัน

(๒) เครื่องนุ่งห่ม มีความสำคัญต่อร่างกายในด้านการป้องกันความหนาว ความร้อนเป็นต้น

(๓) ที่อยู่อาศัย มีความสำคัญในการพักผ่อนหลับนอน เพื่อป้องกันสัตว์ต่าง ๆ ที่จะมาทำอันตรายแก่ตนให้ได้รับอันตราย

(๔) ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการรักษาความสำคัญทางร่างกาย ไม่ให้ได้รับความลำบาก เมื่อร่างกายผิดปกติ^{๔๓}

ความสำคัญหลักที่กฎธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับการบริโภคน้ำดื่มของคฤหัสถ์ เป็นปัจจัยสี่อย่างที่จะต้องปฏิบัติกันเป็นประจำทุกวัน เพราะว่า “เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของชีวิตเป็นอย่างมาก ถ้าไม่มีแล้วจะอยู่ไม่ได้หรือมีความเป็นอยู่ได้ยาก” “ปัจจัยสี่” เป็นปัจจัยที่ตอบสนองความต้องการในขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อที่จะทำให้ร่างกายไม่สึกหลอและทำให้ร่างกายมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข^{๔๔} และมีความ สำคัญระดับพื้นฐานของชีวิตของคฤหัสถ์เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความต้องการที่จะครอบครองไว้มาก ๆ เพื่อ ไม่ให้เกิดความลำบากในภายหลังหรือเมื่อมีความแก่เข้ามาครอบงำร่างกายและจิตใจ

๒) ความสำคัญหลักที่กฎธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับการบริโภคน้ำดื่มของพระภิกษุสงฆ์จะเน้นหนักการบริโภคน้ำดื่มให้สั้น ไปแห่งยาสวะ เพราะกิเลสทั้งหลายได้เกิดขึ้นเพราะการอยู่ดี กินดี ดังในอังกุตตรนิกาย จดุนิบาต พระนันทได้ยกคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าขึ้นมากล่าวเพื่อสั่งสอนพระภิกษุรูปหนึ่งที่ยังรักพระอานนทเองให้รู้ถึงหลักของการบริโภคน้ำดื่มให้สั้นยาสวะว่า

^{๔๓} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), ลักษณะพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๘.

^{๔๔} พระญาณวโรดม, ศาสนาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๘.

^{๔๕} สุจิตรา รณเร็น, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

การบริโภคร่างกายเป็นเพียงการบริโภคเพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้เท่านั้น ไม่ควรบริโภคเพื่อความเครียดหรือความก้าวร้าว ความผ่องใส แต่เป็นการบริโภคเพื่อให้มีชีวิตตั้งอยู่ เพื่อปฏิบัติธรรมให้ถึงขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน เมื่อพระภิกษุผู้มีรูปนั้นได้ฟังจบลง ก็สำเร็จเป็นพระโสดาบัน^{๔๔}

ความสำคัญหลักที่ภิกษุธรรมมีกัตถะที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ เป็นการใช้เพื่อปกป้องความหิวและป้องกันภัยต่าง ๆ แล้วปัจจัยสี่ยังสามารถใช้เป็นธาตุเพื่อพิจารณาให้เป็นอารมณ์กรรมฐานได้อีก คือ “การพิจารณาโดยความเป็นปฏิถูล พิจารณาถึงอาหารเมื่อเข้าสู่ร่างกาย ซึ่งเป็นปฏิถูลอยู่แล้ว ก็มีความอร่อย แต่จะออกจากร่างกาย ก็เป็นของสกปรก ดังนั้น จึงให้พิจารณาถึงความ เป็นปฏิถูลของอาหาร”^{๔๕} ดังกล่าว

ความสำคัญหลักที่ภิกษุธรรมมีกัตถะที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ ที่มีต่อการดำรงชีวิตเพราะร่างกายมนุษย์มีส่วนประกอบที่เกิดมาจากธรรมชาติ แต่ร่างกายของมนุษย์มีการเผาผลาญสารอาหารที่มีสภาพเป็นพลังงานในทางธรรมชาติ ซึ่งมีการเผาผลาญสารอาหารออกมาใช้ในรูปแบบของพลังงาน เช่น มนุษย์จะเคลื่อนไหวจำเป็นต้องใช้พลังงานในการเคลื่อนไหว จึงจะเคลื่อนไหวได้

๓) ความสำคัญหลักที่ภิกษุธรรมมีกัตถะที่เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ จึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในรูปแบบของการให้พลังงานแก่ร่างกายของมนุษย์ ซึ่งสามารถแยกการบริโภคปัจจัยสี่ของมนุษย์ออกได้ ๒ ระดับ คือ ระดับขั้นพื้นฐานของชีวิต และระดับสูงสุดของชีวิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน

(๑) ความสำคัญระดับพื้นฐานของชีวิต เพื่อการดำเนินชีวิต ไปสู่จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน เป็นการบริโภคเพื่อให้สิ้นไปแห่งอาสวะ ซึ่งเป็นการบริโภคปัจจัยสี่ของพระอริยสาวกและเป็นเพียงการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของร่างกายเท่านั้น

(๒) ความสำคัญระดับสูงสุดของชีวิต ส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความสำคัญในแง่ของเรื่องการบริโภค เพื่อให้เกิดความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากและเป็นที่น่าปรารถนาอยากครอบครองให้ได้มาก ๆ ซึ่งเป็น การให้ความสำคัญปัจจัยสี่ที่อยู่ในระดับของคฤหัสถ์

^{๔๔} อ.ต.ก. ๓๔/๔๘๖/๒๐.

^{๔๕} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ), บทธอบรมกรรมฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิภววิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๐.

ความสำคัญหลักที่ภูธรมมิกัตถะที่เกี่ยวกับการบริ โภคปัจจัยสี่ ที่มีต่อการดำเนินชีวิต มนุษย์เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายของชีวิตคือทำให้ชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขและทำให้ชีวิตเข้าถึงซึ่งความ สัน ใจไปแห่งอาสวะและความสำคัญของปัจจัยสี่นั้นมีอยู่ ๒ ระดับ คือ ความสำคัญระดับสูงสุดของชีวิตซึ่ง เป็นการบริ โภคเพื่อให้เกิดความสุขทางร่างกายและจิตใจและความสำคัญระดับพื้นฐานของชีวิตซึ่ง เป็นเพียงเพื่อ ให้ร่างกายอยู่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัจจัยสี่ตาม หลักที่ภูธรมมิกัตถะ จึงเป็นปัจจัยสี่ที่จะต้องพยายามแสวงหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เมื่อได้มา แล้วจะต้องรักษาไว้ให้ได้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงชีวิตตนเองให้มีความสุขในปัจจุบันแล้ว ยังใช้ เลี้ยงดูคนที่เกี่ยวข้องที่เป็นญาติสนิท มิตรสหายที่เป็นคนดี และรู้จักการใช้ประโยชน์ปัจจัยสี่ให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นในปัจจุบัน

๒.๖ จุดมุ่งหมายของหลักที่ภูธรมมิกัตถะตามหลักพุทธปรัชญา

จุดมุ่งหมายของหลักที่ภูธรมมิกัตถะตามหลักพุทธปรัชญา ที่เป็นหลักการดำเนินชีวิตต่อไป เพื่อ ให้ชีวิตเข้าถึงความดีอันสูงสุดตามตามพุทธปรัชญาที่ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายขั้นต้น จุดมุ่งหมายขั้นกลางและจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของชีวิต ดังนี้

๒.๖.๑ จุดมุ่งหมายหลักที่ภูธรมมิกัตถะในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายหลักที่ภูธรมมิกัตถะในปัจจุบัน เป็นหลักที่ประกอบขึ้นแล้วเห็นผลในปัจจุบัน ดังนี้

๑) จุดหมายขั้นต้นของชีวิต (ที่ภูธรมมิกัตถะ) เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมาย ขั้นต้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ ซึ่งเรียกว่า“ที่ภูธรมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบันที่ประกอบไป ด้วยจุดมุ่งหมายดังนี้

(๑) การทำให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง”^{๔๘} ด้วยการรักษาร่างกายและจิตใจ ให้มี ความสมบูรณ์

(๒) การประกอบอาชีพที่มีความสุจริตและทรัพย์สมบัติที่ได้น่าก็มีความสุขเช่นกัน พร้อมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างสถานภาพของตนเอง ให้ดีโดยมีกายสุจริต วจีสุจริตและ มโนสุจริต

(๓) ก็จะให้มียศ มีเกียรติ มีไมตรีจากมิตรรอบข้างและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

^{๔๘}ที่.ป.๑๑/๑๗๒/๑๕๕.

(๔) ทำให้ครอบครัวมีความสุข ทำให้วงศ์ตระกูลของคนเป็นที่น่านับถือของคนทั่วไป ที่ได้คบหา “ทิวธรรมมีกัถละ จึงเป็นกรอบของการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าหรือขั้นที่มองเห็น”^{๔๔}

จุดมุ่งหมายหลักทิวธรรมมีกัถละในเบื้องต้นจะต้องอาศัยหลักธรรมที่เป็นกุศลเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เช่น การละความชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวงและการทำจิตใจให้ผ่องใส จึงจะทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและทำให้วงศ์ตระกูลเป็นที่น่านับถือของคนทั้งหลาย

๒.๖.๒ จุดมุ่งหมายหลักสัมปรายิกัถละในขั้นกลาง

จุดมุ่งหมายหลักสัมปรายิกัถละในขั้นกลาง เป็นประโยชน์ที่สืบเนื่องมาจากหลักทิวธรรมมีกัถละ และเป็นผลสืบเนื่องต่อไปในอนาคต ดังนี้

๑) จุดมุ่งหมายหลักสัมปรายิกัถละขั้นกลาง เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายขั้นกลาง ที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางจิตสำนึกหรือทางจิตใจ กรอบในการดำเนินชีวิตในขั้นนี้ ซึ่งเป็นขั้นที่เลขสาขตาไป คือ

(๑) สัมปรายิกัถละประโยชน์สำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติในเบื้องต้น^{๔๕} ที่เห็นคุณค่าของชีวิต

(๒) ทำให้ให้เกิดความสุขอันล้ำลึกอยู่ภายในจิตใจ โดยเฉพาะความอบอุ่นทางด้านจิตใจ ต้องอาศัยหลักของความศรัทธาเป็นหลัก ของจิตใจ เช่น การทำบุญให้ทานด้วยความศรัทธา ก็เป็นกรอบของการทำให้จิตใจอบอุ่นมีความสุขได้

(๓) การมีความภาคภูมิใจในชีวิตของตนเองที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม หรือกรอบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา โดยมีความสุจริต เป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติ เช่น การรักษาศีลธรรมให้มีความบริสุทธิ์ เป็นการเสียดละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ มีความมั่นใจที่จะนำพาชีวิตของตนและผู้เกี่ยวข้องดำเนินชีวิต ไปด้วยดีเพราะบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในทางกุศลธรรมมาก ๆ ย่อมทำให้เป็นผู้มีปัญญาแก้ปัญหาชีวิตได้เป็นอย่างดีความปลอดโปร่ง ย่อมเกิดขึ้นกับจิตใจเป็นหลักประกันที่จะนำความสุขหรือประโยชน์มาให้ทางด้านจิตใจ

^{๔๔} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, อังแล้ว, หน้า ๓๑.

^{๔๕} ที.ปา. ๑๑/๑๑๗๓/๑๕๕.

จุดมุ่งหมายหลักสัมปรายกัตถะ จึงเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า^{๕๐} แต่อาศัยการสัมผัสประ โยชน์เหล่านี้ด้วยจิตใจ ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญาในขั้นที่ทำให้เกิดประโยชน์โดยความเห็นจะต้องอาศัยการมีศรัทธาตามหลักธรรมคำ สอนของพระพุทธเจ้าให้มีความสุจริต ๓ ประการ คือ กายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมที่คนอาศัยอยู่โดยการเสียภาษีให้รัฐหรือการเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นเบื้องต้นแล้วยังมีความขยันหมั่นเพียรในการทำความดี เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความดีที่ตนมีอยู่ จะทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขปัญหาระดับที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ในกรอบการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ที่เลขาบาล่ามองเห็น

๒.๖.๓ จุดมุ่งหมายหลักปรมัตตะขั้นสูงสุด

จุดมุ่งหมายหลักปรมัตตะในขั้นสูงสุดในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในขั้นสูงสุดแห่งการปฏิบัติตามหลักสัมปรายกัตถะในขั้นกลาง จึงทำให้เข้าถึงปรมัตตะได้ ดังนี้

๑) จุดมุ่งหมายหลักปรมัตตะขั้นสูงสุดเป็นการดำเนินชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขั้นสูงสุดคือ “ปรมัตตะ เป็นประโยชน์ขั้นสูงสุดเป็นขั้นที่สามารถใช้ปัญญาหยั่งรู้ในเรื่องของประโยชน์ทั้ง๒ ขั้นที่ผ่านมารู้เท่าทันความจริง”^{๕๑} คือ

(๑) การเข้าถึงธรรมชาติของชีวิต โลกสัตว์โลกที่จะต้องเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้สร้างไว้และสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้โดยไม่มีความหวั่นไหวในสิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นและไม่มีสิ่งใดที่จะมาครอบงำจิตใจได้ไม่มีความเศร้าโศกเสียใจ

(๒) การ ไม่ยึดมั่นถือ ในของรักของหวง เป็นขั้นที่ทำให้จิตใจให้สงบ

(๓) การมีชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา เช่น เมื่อมีเหตุการณ์อะไรสักอย่างที่ปรากฏขึ้น ก็จะมองไปที่สาเหตุหรือเข้าใจในสาเหตุนั้นและก็จะสามารถเข้าใจในผลที่จะตามมา

จุดมุ่งหมายหลักปรมัตตะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะต้องอาศัยหลักปัญญาเป็นสำคัญ^{๕๒} เป็นจุดหมายขั้นที่มีความเป็นอิสระ ในการดำเนินชีวิต ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่มีความทุกข์เข้ามาครอบงำจิตใจ มีปัญญารอบรู้ในเหตุและรู้ผลของการกระทำในสิ่งต่างๆ ของมนุษย์และสัตว์โลกทั่วไป จุดมุ่งหมายหลักที่ภูริธัมมิกัตถะ จึงมีจุดมุ่งหมายที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ การถึงด้วยความขยันหมั่นเพียร ในปัจจุบัน การรักษา

^{๕๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, อ่างแก้ว, หน้า ๓๒.

^{๕๑}ที.ปา. ๑๑/๒๗๓/๑๕๖.

^{๕๒}อ.จ.น.ก. ๒๓/๒๐๕/๓๗๔.

ผลประ โยชน์ที่เกิดขึ้นจากความขยันหมั่นเพียร การคบมิตรที่ดีคอยแนะนำดีเตือน และการรู้จักความเหมาะสมว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติ และสิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ จึงจะเกิดผลประ โยชน์ในปัจจุบัน

การศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ ซึ่งประกอบด้วยความหมาย ประเภท ลักษณะ ความสำคัญ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ และจุดมุ่งหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ คือ

ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ ที่หมายถึง ประ โยชน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลประ โยชน์ที่ตามมาจากอุฏฐานสัมปทาที่ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา การเข้าถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติที่แสวงหามาได้ กัลยาณมิตรคา การคบเพื่อนเป็นคนที่ช่วยแนะนำผลประ โยชน์และสิ่งที่ดี ๆ ให้ และสมชีวิตา คือ การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักพุทธปรัชญา จึงหมายถึง การเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตที่ก่อให้เกิดประ โยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักคำสอนในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นประเภทหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงค้นพบ แล้วนำไปอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นได้รู้ตามแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประ โยชน์ในปัจจุบัน ความหมายทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามความหมายหลักของศีล จึงเป็นกรอบแห่งการแสวงหา การรักษา การคบมิตร และความเหมาะสมในการดำรงชีวิตให้เกิดประ โยชน์สุขในปัจจุบัน ความหมายหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะตามหลักธรรม จึงหมายถึง หลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประ โยชน์ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ หลักการรักษาความสำเร็จ หรือความดีนั้นไว้ให้ดี หลักการคบกัลยาณมิตร และหลักการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีหลักศีลธรรมเป็นหลักในการดำเนินตนสนุหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะให้เกิดประ โยชน์สุขได้ในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

ประเภทหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นประเภทที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุขในปัจจุบัน โดยอาศัยประเภทหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เป็นความพร้อมถึงความขยัน การรักษาสิ่งที่หามาได้ คบมิตรที่เป็นกัลยาณมิตร และการเลี้ยงชีพตามความเหมาะสม และประเภทหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับนิสัยสี่นี้ พระพุทธเจ้าทรงสั่งไว้ว่า ให้บอกหลังจากการบวชแล้ว เพราะมีเรื่องว่า มีผู้เข้ามาบวช แต่ยังไม่ได้บวช ภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์ก็บอกก่อนบวช เมื่อผู้มาขอบวชรู้ว่าบวชแล้วจะถือนิสัย ๔ จึงตกใจก็แล้วไม่บวช เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งให้สอนหลังจากบวชเสร็จแล้ว เพื่อให้ถือประ โยชน์ในปัจจุบันตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ

ลักษณะหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ จึงเป็นลักษณะของการสร้างประ โยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการสร้างฐานะความเป็นอยู่ของชีวิตให้มีความสุขด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่ หรือทรัพย์ พร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่เป็นของตน การคบมิตรที่ดีเพื่อช่วยแนะนำ ตักเตือนในเรื่องของผลประ โยชน์ที่จะเกิดขึ้น และลักษณะหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะของบรรพชิต เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน มีสติสัมปชัญญะในข้อ ๔ ซึ่งเป็นลักษณะหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่

ไม่ให้สั้นโดย เพราะเป็นหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของบรรพชิตในการพยายามละอกุศล พยายามเจริญกุศลให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปโดยไม่มีความสั้น โดย ส่วนข้อ ๑-๓ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ทำความเพียรแสวงหาในขอบเขตที่ชอบด้วยธรรมวินัย และมีความสั้น โดยตามลักษณะหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในเบื้องต้น

ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่มีความสำคัญในด้านการอำนวยความสะดวก โยชน์ในเบื้องต้น ในการดำเนินชีวิต โดยอาศัยหลักปัจเจกศีลเป็นแหล่งอำนวยความสะดวก โยชน์ในปัจจุบัน ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่เกี่ยวกับหลักปัจเจกศีล คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่จะต้องบริโภค นุ่งห่มใช้สอย และรักษาโรคในปัจจุบัน ซึ่งหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะจึงมีความสำคัญมากที่จะต้องเข้าถึงความพร้อมอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำคัญหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จึงเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น มนุษย์จะต้องรับประทานอาหารทุกวัน ใส่เสื้อผ้าทุกวัน พักผ่อนทุกวัน รักษาโรคทุกวัน โดยเฉพาะ โรคแห่งความหิว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับปัจเจกศีล เป็นหลักของการเลี้ยงชีพ เป็นการเลี้ยงชีพโดยอาศัยหลักปัจเจกศีลเพื่อเลี้ยงชีพในเกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งปัจเจกศีลตามความหมายทางภาษาและพจนานุกรม จึงเป็นความหมาย ที่เป็นสาเหตุ ๔ อย่างที่จะปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน และเป็นการบริโภคปัจเจกศีล ที่มีต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายของชีวิตคือทำให้ชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขและทำให้ชีวิตเข้าถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะและความสำคัญของปัจเจกศีลนั้นมีอยู่ ๒ ระดับ คือ ความสำคัญระดับสูงสุดของชีวิตซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อให้เกิดความสุขทางร่างกายและจิตใจและความสำคัญระดับพื้นฐานของชีวิตซึ่งเป็นเพียงเพื่อให้ร่างกายอยู่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ ในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัจเจกศีลตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จึงเป็นปัจเจกศีลที่จะต้องพยายามแสวงหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เมื่อได้มาแล้วจะต้องรักษาไว้ให้ได้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงชีวิตตนเองให้มีความสุขในปัจจุบันแล้ว ยังใช้เลี้ยงดูคนที่เกี่ยวข้องที่เป็นญาติสนิท มิตรสหายที่เป็นคนดี และรู้จักการใช้ประโยชน์ปัจเจกศีลให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ จึงมีจุดมุ่งหมายที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ การถึงด้วยความขยันหมั่นเพียรในปัจจุบัน การรักษาสลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความขยันหมั่นเพียร การคบมิตรที่ดีคอยแนะนำตักเตือน และการรู้จักความเหมาะสมว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติ และสิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ จึงจะเกิดผลประโยชน์ในปัจจุบัน คือ การมีทรัพย์สมบัติ เพื่อใช้สอยในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

บทที่ ๓

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้พุทธบริษัทได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ปัจจุบัน เพราะมนุษย์ทุกคนมีความต้องการสมบัติเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะการได้ “มนุษย์สมบัติ” เป็นผู้มีชื่อเสียง มีบุคคลอื่นยกย่องว่า เป็นผู้มั่งมีรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ ย่อมทำให้เกิดความสุขในปัจจุบัน ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงประกอบด้วย แนวทางพุทธปรัชญา ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ดังนี้

๓.๑ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตอันตั้งงามของชาวพุทธบริษัท ซึ่งเป็นการสร้างสรรคสังคมนำให้เจริญมั่นคงตามหลักของวินัยศฤงษ์ หรือคิหิวินัยเป็นเบื้องต้น เพราะมนุษย์ก็เป็นสัตว์โลกอีกชนิดหนึ่งที่มีความเป็นเลิศทางปัญญาว่าสัตว์อื่น ๆ ในโลก ที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นสังคม เมื่ออยู่กันเป็นสังคม ย่อมมีการกระทบกระทั่งกันเป็นเรื่องธรรมดา แต่มีข้อกฎระเบียบคบคิด เพื่อไม่ให้นำไปสู่ความรุนแรง คือ การมีกฎกติกา กฎวินัย หรือคิหิวินัย ดังนี้

๓.๑.๑ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอย่างเด็ดขาด

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอย่างเด็ดขาดตามกฎวินัยที่สังคมาได้สร้างขึ้น คือ สังคมพุทธบริษัท พระพุทธองค์ได้ทรงวางกฎวินัย เพื่อให้สังคมชาวพุทธบริษัทมีความสามัคคีป้องกัน ชาวพุทธบริษัทจะต้องละเว้นจากการทำให้สังคมเดือดร้อน ซึ่งเป็นการละเว้นจากกรรมกิเลส ละเว้นจากอคติ และละเว้นจากอบายมุข ดังนี้

๑) การละเว้นจากกรรมกิเลส ซึ่งเป็นการทำบาป หรือการกระทำในสิ่งไม่ดีที่ทำให้เกิดความมัวหมองให้แก่ชีวิตของตน ซึ่งประกอบด้วยกรรมกิเลส ๔ ประการ ดังนี้

(๑) การเว้นจากการทำร้าย ทำลายชีวิตของตนเอง และผู้อื่น ให้ได้รับความทุกข์ทรมาน และทำให้ชีวิตล่วงไป

(๒) การละเว้นจากการลักทรัพย์ หรือขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น หรือการหยิบฉวยสิ่งของที่มิได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นการละเมิดกรรมสิทธิ์ของบุคคลอื่น และในปัจจุบัน คือ การละเมิดสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่น ด้วยการลอกเลียนแบบ หรือทำคามโดยไม่ได้รับอนุญาต และนำไปขายเพื่อนำเงินมาใช้เป็นการส่วนตัว ก็ผิดกฎหมายบ้านเมือง และผิดศีลธรรมเช่นกัน

(๓) การละเว้นจากการประทุษร้ายทางเพศ โดยการไม่ล่วงละเมิดทางเพศต่อภรรยาสามีของผู้อื่น และเด็กที่ยังอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองอยู่ หรือบุคคลที่ไม่ยินยอมในการมีเพศสัมพันธ์ด้วย ปัจจุบันผิดกฎหมายในข้อหาอาชญากรรม กระทำชำเราต่อผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย ผิดทั้งศีลธรรมอีกประการหนึ่ง

(๔) การละเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง จนกระทั่งทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรือการพูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ พูดคำหยาบ พูดไร้สาระ สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความมัวหมองให้เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นการปฏิบัติกฎ ระเบียบ วินัย จึงเป็นการสร้างสังคมให้มีสันติสุขเกิดขึ้นในปัจจุบัน เพราะทุกคนได้ละเว้นจากการเบียดเบียนตน และผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

๓.๑.๒ การละเว้นจากอคติ ๔

การละเว้นจากอคติ ๔ ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่มีความสุข เพราะจิตใจไม่มีความสุข ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างสังคมให้มีความสุขในปัจจุบัน และอนาคต ดังนี้

๑) การละเว้นจากถนุหาคติ คือ การละลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่งที่ว่าฝ่ายนั้นเราชอบ จึงตัดสินใจให้ฝ่ายนั้นถูกต้อง หรือชนะ ถึงแม้จะเป็นฝ่ายผิดก็ตาม สิ่งเหล่านี้ควรหลีกเลี่ยง หรือละเว้นการมีอคติเช่นนี้ เช่น กต. ตัดสินให้โบแดงแก่ ส.ส. ที่ทำถูกกฎหมาย แต่ตัดสินให้ ส.ส. ที่ทำผิดกฎหมายได้เป็น ส.ส. เพราะชอบฝ่ายที่ทำผิดกฎหมาย จึงตัดสินให้ถูก อย่างนี้เรียกว่า มีความลำเอียงเพราะชอบ

๒) การละโทสาคติ คือ การละเว้นความลำเอียงเพราะชัง เพราะเห็นว่าคนนี้น่าชัง จึงไม่เข้าข้าง ถึงจะทำความดีก็ตาม เพราะชัง จึงไม่ตัดสินใจให้เป็นคนดี สิ่งเหล่านี้ควรละเว้น อย่าตัดสินว่า เพราะเราชังเขา จึงเห็นว่าเข้าเป็นคนไม่ดี จึงตัดสินใจที่เห็นว่าเขาเป็นคนดี ไม่ควรตัดสินเขาว่าเป็นคนไม่ดี เพราะเราชังเขา

๓) การละเว้นโมหาคติ คือ การเว้นการตัดสินใจอื่น เพราะความหลงใหลเข้าครอบงำจิตใจ เพราะการหลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ จึงตัดสินใจเห็นว่าเขาเป็นคนดี ถึงเขาจะปฏิบัติคนเช่นไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้เรียกว่า มื้อคติเพราะความหลง

๔) การละเว้นภยาคติ คือ การละเว้นการตัดสินใจอื่นเพราะความกลัว ถึงเขาจะทำความผิดจริง แต่ไม่ตัดสินใจให้เขาผิด เพราะกลัวเขาตามทำลาย ทำร้าย จึงตัดสินใจให้เขาเป็นคนทำถูก สิ่งเหล่านี้คือวาระเว้นการตัดสินใจ เพราะความกลัว ควรปฏิบัติตามที่ของตน ด้วยความกล้าหาญ^๒

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอคติ ๔ เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งปรากฏในปัจจุบันที่เห็นบ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย เพราะการมีอคติของคนในสังคม จึงมีการแบ่งพรรค แบ่งพวก เพื่อต่อสู้ในการเข้ายึดอำนาจ เพื่อความเป็นใหญ่ของตนเอง ไม่ยอมรับความเป็นจริง หรือการตัดสินใจที่ไม่มีความยุติธรรม จึงมีการต่อสู้เพื่อความยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นจากอคติที่เป็นความชอบ ความชัง ความหลง และความกลัวของผู้ตัดสินใจคือความของศาล เป็นต้น

๓.๑.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอบายมุข

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นอบายมุข ซึ่งเป็นหนทางแห่งความเสื่อมเสีย ความมัวหมองให้เกิดขึ้นแก่ชีวิต และทำให้ทรัพย์สินของคนเสื่อมไป หมด ไปอย่างไร้คุณค่า หรือไม่มีประโยชน์กับการใช้สอยทรัพย์สิน ซึ่งควรละเว้นช่องทางเสื่อมทรัพย์สินทำให้ชีวิตมัวหมอง ๖ ทาง ดังนี้

๑) การละเว้นจากการเสพสุรา ยาเสพติด เป็นภัยต่อชีวิต เป็นพิษต่อสังคม เพราะการเสพสุรา และยาเสพติดนั้นจะทำให้สุขภาพเสื่อมโทรมได้ง่าย ทำให้ร่างกายผิดปกติ ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และเป็นภาระให้แก่สังคม ที่จะต้องเสียเวลาในการเยียวยารักษาบุคคลที่ติดสุรา และยาเสพติด รัฐจะต้องเสียงบประมาณในการรักษา จึงควรละเว้นจากการเสพสุรา ยาเสพติด

๒) การละเว้นจากการท่องเที่ยว ที่ไม่รู้จักกาลเทศะ เพราะการเที่ยวจะทำให้เสียเวลาในการประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อเลี้ยงชีพของคนให้มีความสุข แต่ถ้าหากเอาแต่เที่ยวอย่างเดียววันๆ ทรัพย์สินสมบัติก็หมดไป เป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ เข้าบ้านคิดเวลา ย่อมถูกมองว่า เป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพที่ไม่สุจริต ถูกหว่านกระแวงว่าเป็นหัวขโมย เป็นโจร เป็นผู้ทำผิดกฎหมาย เป็นต้น

^๒ที.ป. ๑๑/๑๗๖/๒๔๐.

๓) การละเว้นจากการแสวงหาแหล่งบันเทิง โดยไม่สนใจที่จะแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพราะสถานบันเทิง เป็นเพียงสิ่งหลอกล่อให้มีความสุขสนุกสนานไปวัน ๆ ไม่มีแก่นสาร หรือสาระของการทำให้ชีวิตมีประโยชน์ได้ จึงควรละเว้นจากการแสวงหาแหล่งบันเทิง

๔) ไม่หลงมัวเมาต่อการพนันขั้นต่อ เพราะการพนัน เป็นการแข่งขันที่ไม่มีน้ำใจการเป็นนักกีฬา เป็นการสร้างความเสียหาย ความหมกมึนคึกคึศรีให้กับตนเอง ขาดความละเอียด ไม่ยำเกรงต่อบาป เมื่อเสียเงิน เสียทองจนหมดแล้ว ย่อมคิดที่จะมีกรขโมย การฉกชิง วิ่งราว ทำผิดโดยไม่คิดละเอียดต่อบาป

๕) การละเว้นจากการพัวพันมัวสุมกับมิตรที่ไม่ดี เพราะมิตรเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของเพื่อน การคบเพื่อนที่ไม่ดี ย่อมนำพาไปสู่อบายมุข คือ การเสพการพนัน การดื่มสุรา นักเลงผู้หญิง สิ่งเหล่านี้เป็นเพราะเพื่อนไม่ดีแนะนำ ส่วนเพื่อนที่ดีที่ควรคบ คือ เป็นเพื่อนที่แนะนำสิ่งดี ๆ มีประโยชน์ให้แก่เพื่อน ปกป้องคุ้มครองเพื่อน เมื่อคราวเพื่อนตกอยู่ในอันตราย และเพื่อนยอมไม่ขายเพื่อน แต่พร้อมที่จะยกย่องเพื่อน เพื่อให้คนอื่นได้รับรู้ถึงความดีของเพื่อน เป็นต้น

ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นการละเว้น จึงเป็นการละเว้นอย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องเลือกเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการทำร้าย ทำลายชีวิตผู้อื่น เพื่อเป็นการล้อเล่น หรือการขโมยแบบล้อเล่น การพูดเท็จเพื่อที่จะเป็นการล้อเล่น สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ทางเลือก หรือทางออกต่อข้อละเว้นฝ่ายเดียว ไม่มีทางเลือก คือ ละเว้นสิ่งเหล่านี้อย่างเด็ดขาดจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๓.๒ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นที่มีทางเลือก

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นที่มีทางเลือก ซึ่งหมายถึง การละเว้นข้อที่หนึ่ง แต่สามารถเลือกปฏิบัติข้อที่สอง ได้ คือ การเลือกสรรคนที่จะเสวนา ซึ่งเป็นการคบคนที่จะนำชีวิตไปในทิศทางแห่งความเจริญ และสร้างสรรค์ และให้ละเว้นการคบบุคคลที่จะนำชีวิตไปสู่อบายมุข ทำให้ชีวิตพบกับความมัวหมอง ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นที่มีทางเลือก คือ การคบเลือกมิตร ดังนี้

๓.๒.๑ การละเว้นการคบมิตรที่ไม่ดี

การละเว้นการคบมิตรที่ไม่ดี เพราะการคบมิตรที่ไม่ดีจะทำให้ชีวิตที่มัวหมอง เพราะมิตรเหล่านั้นเป็นมิตรเทียม หรือศัตรูผู้มาในร่างมิตร ที่มี ๔ ประเภท ดังนี้

- (๑) มิตรที่คิดจะเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
- (๒) เป็นมิตรที่ขอมเสี้ยแค่น้อย โดยหวังประโยชน์ส่วนใหญ่จากเรา
- (๓) เป็นมิตรที่ไม่ช่วยเหลือมิตร เมื่อมิตรมีภัย หลบหนีเอาตัวรอดแต่ผู้เดียว
- (๔) เป็นมิตรที่ขอมคบกับเรา เพราะหวังผลประโยชน์ ถ้าไม่มีผลประโยชน์จะไม่ขอมคบกันเป็นมิตรต่อไป

การเลือกละเว้นการคบเพื่อนที่ไม่ดี เพราะว่า เพื่อนไม่ดี ย่อมนำความมัวหมองมาสู่ตน ย่อมไม่สร้างสรรค์ให้ชีวิตที่ดีขึ้น เพราะเพื่อนเหล่านี้จึงจะเอาแต่ฝ่ายเดียว ขอมเสี้ยประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของคน เป็นเพื่อนที่ชอบเอาตัวรอด และการคบกับคนอื่นก็เพื่อหวังประโยชน์ฝ่ายเดียว เพื่อนเช่นนี้จะต้องละเว้นอย่างเด็ดขาด

๓.๒.๒ การละเว้นการคบมิตรที่เอาพูดเป็นใหญ่

การละเว้นการคบมิตรที่เอาพูดเป็นใหญ่ ไม่ขอมลงมือปฏิบัติ หรือ ไม่ลงมือช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า คนดีแต่พูดมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

๑) การละเว้นการคบเพื่อนที่คิดแต่ของหมดแล้วมาปราศรัยว่า เมื่อก่อนนั้น คนเคยร่ำรวยมาก่อน แต่ปัจจุบันนี้เป็นคนจนแล้ว หรือเมื่อก่อนคนเป็นเลว แต่ปัจจุบันจะเป็นคนดี แต่ไม่ลงมือหาความดีให้เห็น

๒) การละเว้นการคบเพื่อนที่คิดแต่อ้างของยังไม่มาปราศรัยว่า คนกำลังจะร่ำรวย กำลังจะมีเงิน มีทอง มีบ้าน แต่ตอนนี้ยังไม่ได้ ยังมาไม่ถึง

๓) การละเว้นการคบเพื่อนที่สงเคราะห์เพื่อนด้วยสิ่งของที่ไม่เป็นประโยชน์

๔) การละเว้นการคบเพื่อนที่ไม่ช่วยเหลือกิจของเพื่อน เพราะอ้างเหตุผลว่าไม่ว่าง

การละเว้นการคบมิตรที่เอาแต่พูดเป็นใหญ่ เพราะเพื่อนเช่นนี้ จะไม่ลงมือปฏิบัติอย่างเด็ดขาด เพราะเป็นนักพูดเพื่อให้เพื่อนได้เชื่อใจ แล้วจึงหวังผลประโยชน์จากเพื่อนที่หลังก่อไป

๓.๒.๓ การละเว้นเพื่อนที่เป็นคนหัวประจบสอพอ

การละเว้นเพื่อนที่เป็นคนหัวประจบสอพอ ซึ่งเป็นการไม่สร้างสรรค์ชีวิตของเพื่อให้ดีขึ้น แต่เป็นการตามอย่างที่ไม่มีข้อเสนอแนะให้เกิดประโยชน์แก่เพื่อน จึงเป็นคนหัวประจบมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

(๑) การละเว้นการคบเพื่อนที่จะทำช่วยก็ทำตาม

(๒) การละเว้นการคบเพื่อนที่จะดี ก็จะทำตาม

(๓) การละเว้นการคบเพื่อนที่มีลักษณะค่อน้ำसरเสริญ

(๔) การละเว้นการคบเพื่อนที่มีลักษณะลับหลังตั้งนินทาเพื่อน

การละเว้นเพื่อนที่เป็นคนหัวประจบสอพอนนั้น เพราะเป็นคนที่ไม่มีความจริงใจต่อเพื่อน ไม่ชัดเจนวามเมื่อเพื่อทำผิด ไม่สนใจเมื่อเพื่อนทำความดี คอหน้าเพื่อนจะยกย่องว่าดี แต่กลับหลังตั้งนินทาว่าไม่ดี จึงได้ชื่อว่าเพื่อนประจบสอพอน

๓.๒.๔ การละเว้นการคบเพื่อนที่ชอบชวนไปหาความฉิบหาย

การละเว้นการคบเพื่อนที่ชอบชวนไปหาความฉิบหาย ไม่สร้างสรรค์ให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) คอยเป็นเพื่อนค้ำน้ำมา
- (๒) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- (๓) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการละเล่น
- (๔) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน^๔

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นข้อละเว้นที่มีทางเลือก ซึ่งเป็นการเลือกละเว้นเพื่อนที่ไม่สร้างสรรค์ชีวิตให้เกิดประโยชน์ได้ เพราะมิตรเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้เกิดความมัวหมองต่อเพื่อน จึงควรเลือกละเว้นการคบค้าสมาคมอย่างเด็ดขาด

๓.๒.๕ การคบมิตรที่รู้ถึงความเป็นมิตร หรือการคบมิตรแท้

การคบมิตรที่รู้ถึงความเป็นมิตร หรือการคบมิตร ซึ่งมีความจริงใจต่อเพื่อน เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมสุข แนะนำประโยชน์แก่เพื่อน ดังนี้

๑) มิตรผู้มีอุปการคุณ ซึ่งเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือเพื่อนด้วยกัน เพื่อไม่ให้เพื่อนได้รับความเสียหาย จึงมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) เมื่อเพื่อนประมาท เพื่อนผู้มีอุปการคุณจะช่วยรักษาเพื่อนให้พ้นจากอันตราย
- (๒) เมื่อเพื่อนประมาทในเรื่องทรัพย์สิน เพื่อนที่ดีก็จะช่วยเพื่อนให้รอดพ้นจากการ

เสียหายทางทรัพย์สินสมบัติ

- (๓) เมื่อเพื่อนมีภัย เป็นที่หนักให้แก่เพื่อนได้
- (๔) เพื่อนมีกิจที่จำเป็น ก็ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าเพื่อนเอ่ยปากได้

๒) มิตรผู้เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) บอกความลับแก่เพื่อน
- (๒) รักษาความลับของเพื่อนได้
- (๓) เมื่อเพื่อนมีภัย ไม่ทิ้งเพื่อนให้รับอันตราย
- (๔) แม้ชีวิตก็สละให้เพื่อนได้

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

๓) มิตรที่คอยแนะนำประ โขชน์ให้แก่เพื่อนซึ่งมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

- (๑) จะทำชั่ววิเสหยาบ ก็คอยห้ามปรามเพื่อน
- (๒) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี หรือการร่วมสุขด้วย
- (๓) มีคนคิดเตือนเพื่อน ก็ช่วยยั้งยั้งแก้ไขคำเตือนให้
- (๔) มีคนสรรเสริญเพื่อน ก็ช่วยพูดส่งเสริมสนับสนุน^๕

การเลือกคบมิตรที่ดีนั้น เป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ชีวิตของคนในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป จึงเป็นการสร้างประ โขชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

๓.๓ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาตามหลักทศก

การดำเนินชีวิตตามหลักทศกในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้าที่ทรงสั่งสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขโดยอาศัยหลักทศก คือ การปฏิบัติกับบุคคลต่าง ๆ ที่ประจําอยู่ทศก ซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความ สงบสุขในสังคม ซึ่ง ผู้วิจัย จะมุ่งศึกษาทศกในพุทธปรัชญาเถรวาท ดังนี้

๓.๓.๑ ปุริฉิมทศ

ปุริฉิมทศ หมายถึง ทศเบื้องต้น หรือเป็นทศที่ตั้งอยู่เบื้องหน้าของมนุษย์ทุกคนที่จะ มองเห็นเป็นอันดับแรก เพราะทุกคนเมื่อลืมตาขึ้นเป็นครั้งแรกจะต้องมองไปด้านหน้าก่อนเป็น อันดับแรก เพราะทศเบื้องหน้า หรือปุริฉิมทศ ซึ่งเป็นทศตะวันออก จึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ผู้นั้น คือ การเป็นบิดา มารดาของบุตรเป็นผู้มีอุปการคุณแก่บุตรธิดาทุกคน คือ

๑) บทบาทหน้าที่ของทศเบื้องหน้า ซึ่งเป็นบิดา มารดา ที่มีอุปการคุณแก่บุตรธิดา ที่คอย ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ คือ

(๑) เป็นผู้มอบสถานภาพให้แก่บุตรธิดาที่เกิดขึ้นมาใหม่ เช่น การตั้งชื่อให้ การให้ นามสกุล การให้อันดับแก่บุตรธิดาตามสถานการณํ เช่น ผู้เกิดก่อน เป็นที่ ผู้เกิดทีหลัง เป็นน้อง เป็นต้น

(๒) เป็นผู้เลี้ยงดูบุตรธิดาให้มีความเจริญเติบโต

(๓) เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้บุตรธิดาเป็นคนดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติต่อไป

(๔) เป็นผู้อบรมให้บุตรธิดาเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่มีอยู่ เช่น หน้าที่ บุตรธิดา จะต้องเลี้ยงบิดามารดาตามฐานะของบุตรธิดาที่จะต้องพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา หรือเป็น ส่วนหนึ่งของครอบครัว ก็จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครอบครัวให้มีความสุข

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

(๕) เป็นผู้อบรมบุตรธิดาให้รู้จักบุคคลในครอบครัว บุคคลในชุมชน บุคคลในชุมชน บุคคลในสังคม เพราะบุคคลในครอบครัว บุคคลในชุมชน บุคคลในสังคม ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพสิ่งแวดล้อม และการเลี้ยงดูของคนในครอบครัว

(๖) เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้บุตรธิดาได้รู้จักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ

(๗) เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่บุตรธิดาได้ประพฤติปฏิบัติตาม ถึงแม้ว่าจะขัดกับนิสัยของตนเองก็ตาม แต่ด้วยความเสียสละของบิดามารดา จึงมีความจำเป็นจะต้องเสียสละ เช่น เมื่อยังไม่ได้แต่งงานมีครอบครัว เป็นบุคคลที่ชอบเที่ยวในตอนกลาง ดึกกับเพื่อนฝูงมาก แต่พอแต่งงานมีครอบครัว จึงจำเป็นจะต้องเลิกไป เพราะภายในอนาคต จะต้องมียุทธธิดา และเป็นตัวอย่างที่ดีของบุตรธิดาคือไป

(๘) เป็นผู้ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หาผู้ครองที่เหมาะสมให้ และมอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

๒) บทบาทหน้าที่ของบุตรธิดาที่จะพึงปฏิบัติตอบแทนผู้มีอุปการคุณด้วยความกตัญญู กตเวทิตา ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะถ้าขาดสิ่งเหล่านี้ไป จะได้ว่า "เป็นผู้กตัญญู คือ เป็นผู้ไม่รู้จักตอบแทนบุญคุณแก่ผู้มีอุปการคุณ" ดังนั้น หน้าที่ของบุตรธิดาที่จะทดแทน คือ

(๑) การเลี้ยงบิดามารดาให้มีความสุข การบำรุงด้วยปัจจัยสี่ด้วยความเคารพ

(๒) การช่วยเหลืองานของบิดามารดาด้วยความเคารพ ท่านสั่งงานอะไรก็ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ

(๓) การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ท่าน ได้เห็นว่า เป็นผู้มีความสามารถในการดำรงวงศ์สกุลให้มีชื่อเสียงต่อไป

(๔) การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ท่านว่า เป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ความสามารถจากท่าน เพื่อให้มีความเหมาะสมในการประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาทของท่านทั้งสอง คือ บิดามารดา

(๕) สร้างความเชื่อมั่นว่า เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว จะทำอุทิศสกุลให้แก่ท่าน เพราะเป็นผู้ปฏิบัติตามที่บิดามารดาเคยทำบุญอุทิศสกุลให้แก่ปู่ ย่า ตา ยาย หรือการทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ เพื่อให้ท่านทั้งสองมีมั่นใจว่า เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว บุตรธิดาจะต้องทำบุญอุทิศสกุลไปให้แก่ท่าน

ทักษิณทิส หมายถึง ทิศเบื้องขวา ซึ่งเป็นทิศใต้ ซึ่งมีบุคคลสำคัญประจำอยู่ที่ทิศนี้ คือ ครู อาจารย์ เป็นทักษิณบุคคลที่ควรแก่การเคารพบูชาคุณของท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้ของท่านที่ได้สะสมมาจนกระทั่งนำมาถ่ายทอดให้ศิษย์ทุกคนจนหมด คือ

๑) บทบาทของบุคคลที่ประจำอยู่ที่ทิศทักษิณ ซึ่งเป็นครู อาจารย์ ที่คอยอบรมสั่งสอนนักเรียนที่เป็นศิษย์ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข ครู อาจารย์ จึงทำหน้าที่ประจำทิศทักษิณ คือ

(๑) ครู อาจารย์ เป็นผู้ทำหน้าที่บิดามารดาคนที่สอง คือ ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ชุมชน สังคม และการดำเนินชีวิตในประเทศชาติอย่างมีความสุข

(๒) เป็นผู้รับรองว่าศิษย์ของคนทุกคนเป็นคนดี เพราะ ได้ถ่ายทอดแต่สิ่งดีให้แก่ศิษย์ทุกคน ได้รับทราบ และให้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมต่อไป

(๓) เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ของคนที่มีอยู่ให้ศิษย์ทุกคน โดยไม่ปิดบัง และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๔) เป็นผู้แนะนำฝึกฝนศิษย์ให้เป็นคนดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และเป็นคนดีของประเทศชาติ โดยการสอนให้รู้จักความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แก่มนุษย์ด้วยการเสียสละสิ่งที่ดีที่มีอยู่ แต่ไม่เกิดประโยชน์สำหรับตน แต่เกิดประโยชน์สำหรับคนอื่น

(๕) เป็นผู้สั่งสอนแนะนำความรู้ให้แก่ศิษย์เข้าใจในความรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจนอย่างไม่ปิดบัง

(๖) เป็นผู้สอนศิลปวิทยาให้แกศิษย์อย่างสิ้นเชิง โดยไม่ปิดบังใด ๆ ทั้งสิ้น

(๗) เป็นผู้ยกย่องความดี ความสามารถของศิษย์ผู้ปฏิบัติได้ให้ปรากฏในหมู่คณะ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแกศิษย์ทั้งหลายจะได้ปฏิบัติตามกันไป

(๘) เป็นผู้ช่วยสร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิส คือ การสอนให้ ฝึกหัดให้รู้จักการเลี้ยงชีพตัวเองให้รู้จักการดำเนินชีวิตต่อไปด้วย และรับรองความรู้ ความประพฤติให้เป็นที่ยอมรับในการประกอบอาชีพที่ดี

๒) บทบาทหน้าที่ของศิษย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถจากครู อาจารย์ แล้วย่อมมีสำนึกในบุญคุณของครู อาจารย์ ที่ได้ถ่ายทอดวิชา ความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพในการเลี้ยงชีพอย่างมีความสุข ควรจะมีความกตัญญูแก่ครู อาจารย์ ด้วยวิธีต่าง ๆ คือ

(๑) ให้ความเคารพ โดยการลุกขึ้นต้อนรับ จัดหาที่นั่งอันสมควรให้แก่ครู อาจารย์ จัดหาน้ำดื่ม น้ำดื่มมาให้เพื่อแสดงถึงความเคารพ และมีน้ำใจแก่ครู อาจารย์

(๒) เมื่อพบเห็นครู อาจารย์ ควรเข้าไปหา เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา ชักถาม และแนะนำ

(๓) แสดงความสนใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ ด้วยความจริงใจ ไม่เข้าใจชักถามให้เข้าใจ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักคำสอนของครู อาจารย์

(๔) ศิษย์จะต้องคอยปรนนิบัติครู อาจารย์ ด้วยการช่วยบริการ รับใช้ครู อาจารย์ด้วยความเต็มใจ และบริสุทธิ์ใจ

(๕) ศิษย์จะต้องตั้งใจเรียนศิลปวิทยาด้วยความเคารพ คือ การตั้งใจเรียนอย่างเอาจริง เขาจึง ถือเป็นกิจสำคัญที่สุด

๓.๓.๓ บังฉิมทิศ

บังฉิมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องหลัง หรือทิศตะวันตก ซึ่งประกอบด้วยบุคคลสำคัญที่ประจำอยู่ทิศบังฉิมทิศนั้นคือ ภรรยา บุตรธิดา เพราะมีขึ้นในภายหลัง และคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง และสามี ภรรยา บุตรธิดา คือ

๑) สามี ภรรยา บุตรธิดา เพื่อให้เกียรติแก่ภรรยา บุตรธิดาที่คอยสนับสนุนกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลงด้วยดี โดยการอนุเคราะห์ด้วยวิธีต่าง ๆ คือ

(๑) ขก่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา

(๒) ไม่ดูหมิ่น

(๓) ไม่นอกใจ

(๔) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้

(๕) หาเรื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

๒) ภรรยา บุตรธิดา อนุเคราะห์สามี เพื่อให้เกียรติแก่สามีที่คอยสนับสนุนกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลงด้วยดี โดยการอนุเคราะห์ด้วยวิธีต่าง ๆ คือ

(๑) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย

(๒) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี

(๓) ไม่นอกใจสามี

(๔) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้

(๕) ขยัน ไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

๓.๓.๔ อุตครทิศ

อุตครทิศ หมายถึง ทิศเบื้องซ้าย คือ ทิศเหนือ ซึ่งเป็นทิศที่มีครูสหายประจำการอยู่ เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จในกิจการงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การอนุเคราะห์เพื่อนสนิทมิตรสหาย ซึ่งเป็นภักษณมิตรผู้ประจำอยู่ที่ตึกเบื้องซ้าย หรือตึกเหนือ คือ

(๑) การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของที่ เป็นประโยชน์ให้แก่เพื่อนสนิทมิตรสหายด้วยความเต็มใจ และมีความบริสุทธิ์ใจ

(๒) การเจรจาด้วยความมีน้ำใจ

(๓) การถือคนอย่างเสมอต้น เสมอปลาย มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมด้าน ไม่ทิ้งกันเมื่อมีทุกข์

(๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อเพื่อนสนิทมิตรสหาย เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อนได้

๒) เพื่อนสนิทมิตรสหาย หรือภักษณมิตร ควรอนุเคราะห์ตอบแทนมิตรด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน คือ

(๑) เป็นผู้คอยปกป้องเพื่อนในยามเมื่อเพื่อนเหลือเหลือ หรือเมื่อเกิดความประมาท คอยดักเตือน รักษาให้เพื่อนพ้นจากอันตรายให้ได้

(๒) ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน เมื่อเพื่อนมีความเหลือเหลือประมาท

(๓) เป็นที่พึ่งของเพื่อนสนิทมิตรสหายได้ ไม่ว่าจะยามใดก็ตาม สามารถเป็นที่พึ่งของเพื่อนได้ทุกเมื่อในยามเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ

(๔) ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามเมื่อตกยากลำบาก มีความทุกข์ยาก

(๕) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของเพื่อน ให้ความเคารพพ่อแม่เพื่อน เหมือนพ่อแม่ตน และญาติพี่น้องของเพื่อนก็เหมือนญาติพี่น้องของตน

๓.๓.๕ เภฏฐิมทิส

เฏฐิมทิส หมายถึง ทิศเบื้องล่าง ซึ่งมีบุคคลประจำการอยู่ คือ บุคคลที่คอยรับใช้ และคนงานต่าง ๆ ที่ประกอบอาชีพการงานให้เจ้านายด้วยความซื่อสัตย์ซื่อ และเจ้านายควรมีหน้าที่ในการอนุเคราะห์ดูแลคนรับใช้ และคนงานตามหน้าที่ต่าง ๆ ดังนี้

๑) เจ้านายควรมีการอนุเคราะห์บำรุงคนรับใช้ และคนงาน สำหรับบุคคลที่ได้อาศัยอยู่ที่ตึกเบื้องล่าง คือ

(๑) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถของคนรับใช้ และคนงาน

(๒) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งาน และความเป็นอยู่ของคนรับใช้ และคนงานตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

(๓) จัดสวัสดิการที่ดีให้ ช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ของคนรับใช้ และคนงานตามสมควรแก่การจะได้รับ

๔) เมื่อได้ของพิเศษ หรือของแปลก ที่เป็นพิเศษที่ได้มา ก็ควรแบ่งให้คนรับใช้ และคนงานตามสมควรแก่การได้รับ

(๕) ให้มีวันหยุด และพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันสมควร เพราะการทำงานนั้นมีความรับผิดชอบสูง จึงทำให้มีความเคร่งเครียดเป็นเรื่องธรรมดา

๒) คนรับใช้ และคนงานเป็นบุคคลที่มีฐานะจะต้องอาศัยเจ้านายเป็นที่พึ่งอาศัย ที่อยู่ ที่กิน ซึ่งเปรียบเสมือนบิดา มารดาคนที่สามที่คอยให้ความอุปถัมภ์ค้ำชู ดังนั้น คนรับใช้ และคนงานจึงควรอนุเคราะห์เจ้านาย คือ

(๑) คนรับใช้ และคนงานจะต้องทำงานก่อนเจ้านาย

(๒) เลิกงานหลังเจ้านาย เพราะเป็นผู้สำรวจตรวจตราในหน้าที่การงานที่ตนปฏิบัติ ภายในวันนี้ มีอะไรผิดพลาด หรือเก็บเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ

(๓) เป็นคนไม่หิวบदनในสิ่งที่เจ้านายไม่ได้ให้ จะหิวบเดาเฉพาะสิ่งที่เจ้านายให้เท่านั้น สิ่งอื่นเมื่อขาดได้ ก็ควรเอ่ยปากขอ ใด้ก็เอา ไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ไม่ควรถืออาฆาต พยาบาท เจ้านาย เพราะไม่ได้สิ่งที่ตนต้องการ

(๔) พยายามมีความมุ่งหมั่นในการทำงานให้ตั้งขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยการพัฒนาฝีมือให้เป็นที่พอใจของเจ้านาย

(๕) ยกย่อง ให้เกียรติ เจ้านายด้วยความเคารพ ถึงแม้ว่า เจ้านายจะลดตัวลงมาทำงานด้วยก็ตาม เจ้านาย ก็เป็นเจ้านายอยู่ตลอดเวลา และนำเกียรติคุณของเจ้าไปเผยแพร่ให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป

๓.๓.๖ อุปริมทิศ

อุปริมทิศ หมายถึง ทิศเบื้องบน ซึ่งมีบุคคลสำคัญ ๆ ประจำการอยู่ คือ สมณะ พราหมณ์ พระภิกษุสงฆ์ ที่เป็นบุคคล อริยบุคคลผู้ทรงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ ซึ่งคฤหัสถ์ควรอนุเคราะห์บรรพชิต และบรรพชิตควรอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้

๑) คฤหัสถ์ เป็นผู้มีความคับแคบในด้านจิตใจ มีความปรารถนาในกามวัตถุ และกามกิเลส มีความต้องการสร้างครอบครัวให้มีความสุข จึงมีความปรารถนาอยากได้ในสิ่งต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น จึงควรอนุเคราะห์บรรพชิต ผู้ไม่ปรารถนากามวัตถุ และกามกิเลส เป็นผู้ไม่สร้างครอบครัว เป็นผู้ตัดขาดจากทางโลก คือ

(๑) คฤหัสถ์จะทำสิ่งใด ๆ ก็ตามควรจะทำด้วยความเมตตา คือ การทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทนจากบรรพชิตด้วยทรัพย์สิน เงิน ทอง

(๒) คฤหัสถ์จะพูดสิ่งใด ๆ ก็ตามควรที่จะพูดด้วยความเมตตา คือ ความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็น การพูดด้วยความเคารพทั้งกาย และจิตใจ

(๓) คฤหัสถ์จะคิดสิ่งใด ๆ ก็ตามควรจะคิดด้วยความเมตตา คือ การคิดด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความประสงค์ด้วยกาย วาจา จิตใจ

(๔) เมื่อมีพระภิกษุสงฆ์มาเยือนถึงบ้าน หรือมาตามกิจนิมนต์ก็ควรจะต้องต้อนรับด้วยความเต็มใจ บริสุทธิ์ใจ

(๕) คฤหัสถ์ควรอุปถัมภ์บรรพชิตด้วยปัจจัยสี่ เพราะบรรพชิต คือ ทายาทของพระพุทธศาสนาที่จะต้องศึกษา รักษา อบรมสั่งสอนคฤหัสถ์ให้รู้หลักธรรมคำสั่งสอนตามที่ตนได้ศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้

๒) พระสงฆ์ หรือบรรพชิตที่เป็นผู้ศึกษา เล่าเรียน รักษาพระไตรปิฎก ที่เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจแล้ว นำไปปฏิบัติจนเกิดผลตามมา จึงควรอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ผู้ไม่มีเวลาในการศึกษาเล่าเรียน ได้ ดังนั้น พระภิกษุสงฆ์ควรอนุเคราะห์ คือ

(๑) เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้คฤหัสถ์รู้จักละการทำบาป ห้ามปรามการทำกรรมชั่ว ชี้ให้เห็นถึงโทษของการทำบาป

(๒) การอบรมคฤหัสถ์ให้รู้จักประโยชน์ของการทำความดี ชี้ให้เห็นถึงผลของการตั้งคนไว้ในฐานที่ชอบ ตั้งคนให้เป็นคนดี

(๓) พระภิกษุสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยความปรารถนาดี มีเมตตาธรรม อุทฺธมด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๔) อบรมสั่งสอนคฤหัสถ์ให้ได้ยินในสิ่งที่ไม่เคยได้ยิน

(๕) ขยายความในสิ่งที่เคยฟังแล้ว ให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้นไปอีก

(๖) บอทางสวรรค์ คือ การอบรมสั่งสอนให้รู้จักการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงซึ่งแห่งความสุขแห่งชีวิต บอกหนทางนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิต

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาตามหลักทศกในพุทธปรัชญาเถรวาทเถรวาทเป็นทิศที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๖ คน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติต่อกัน คือ บิดา มารดา เป็นบุคคลสำคัญ จึงถูกวางไว้ในทิศเบื้องหน้า ครู อาจารย์ เป็นทิศเบื้องขวา บุตร ภรรยาฯ เป็นทิศเบื้องหลัง กัลยาณมิตร เป็นทิศเบื้องซ้าย ข้าทาส บริวาร เป็นทิศเบื้องล่าง พระภิกษุสงฆ์ สมณะ ชี พราหมณ์ เป็นทิศเบื้องบน ทิศหกในพุทธปรัชญาเถรวาทที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้บุคคลในสังคมรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อบุคคลที่ประจำอยู่ในทิศหก เช่น บิดา มารดา มีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยง อบรม บุตรธิดา และบุตรธิดา ก็เลี้ยงบิดา มารดา เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตา และบุคคลที่ประจำอยู่ที่ศอกต่อไปก็จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนที่มีอยู่

๓) การแสวงหาทางใจซึ่งเป็นการใช้สติปัญญาเป็นเครื่องนำทางเป็นการพิจารณาตามหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในทางพุทธปรัชญาและถือเป็นเรื่องสำคัญเพราะว่าเป็นเรื่องของความเห็นในการประกอบอาชีพ ธุรกิจต่าง ๆ ถ้ามีความเห็นที่ผิดหรือมีงมงายเกิดขึ้นจะทำให้สังคมของมนุษย์เดือดร้อน ดังนั้น หลักธรรมทั้ง ๘ ประการคือ “อริยมรรค ๘ ประการ เป็นหัวใจสำคัญในการแสวงหาทางใจเพื่อให้การดำเนินชีวิตไปถึงจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพานอันเป็นความสุขที่สูงสุดในพุทธปรัชญา ดังนั้น การแสวงหาปัจจัยสี่ที่มีความเห็นที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานก่อนการดำเนินชีวิตในขั้นตอนอื่นต่อไปจึงเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ทางใจหรือสติปัญญา”^{๑๑}

การแสวงหาปัจจัยสี่ด้วยความสุจริตในทางพุทธปรัชญาถึงจะมีหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตมากมาย แต่สรุปได้ว่า “ละการแสวงหาปัจจัยสี่ในทางทุจริตทั้งปวง แสวงหาปัจจัยสี่ในทางสุจริตทั้งปวง ทำจิตใจให้ผ่องใสในการแสวงหาปัจจัยสี่” อย่างไรก็ตาม การแสวงหาปัจจัยสี่มาเพื่อเลี้ยงชีพยังต้องอาศัย “หลักของสติปัญญาฐานสี่ มีสติสัมปชัญญะในการแสวงหาปัจจัยสี่ หลักของอิทธิบาท ๔ มีความพอใจในการทำงานของคนที่มีอยู่ มีความพยายามในการแสวงหาปัจจัยสี่ให้ได้ มีความผูกพันกับงานของคนที่ได้ทำอยู่ด้วยจิตใจที่ผูกพันและมีกรม ใฝ่ครองในการทำงานให้รอบครอบ”^{๑๒}

หลักของการแสวงหาปัจจัยสี่เพื่อให้ได้มาซึ่งต้องอาศัยหลักของทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เช่น ในสมัยพุทธกาล ยังมีในที่ต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปบางแห่งก็ขาดแคลนข้าวปลาอาหารเป็นอย่างมาก ในบางแห่งก็มีมาก เพราะฉะนั้น การแสวงหาปัจจัยสี่ นอกจากจะใช้หลักธรรมในทางพุทธปรัชญา เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ยังต้องอาศัยหลักของทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นที่ผสมผสานให้กลมกลืนเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของสังคมในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยง

การแสวงหาปัจจัยสี่จากแหล่งธรรมชาติตามหลักของพุทธปรัชญาเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของบุคคลที่เป็นคฤหัสถ์ หรือที่เรียกว่า “เป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของผู้ครองเรือน” ซึ่งเป็นการแสวงหาด้วยกำลังกาย วาจาและกำลังใจหรือสติปัญญาโดยอาศัยหลักของจรรยาธรรม ๔ ประการ ดังนี้

^{๑๑}วิ.ม. ๓/๒๕๒/๔๕๔,

^{๑๒}วิ.ธ. ๓/๔๖๓/๔๐๕.

อุดมฐานสัมปทา การใช้ความขยันในการทำงาน เพราะการแสวงหาปัจจัยสี่จากธรรมชาติจำเป็นต้องอาศัยความขยัน ถ้าขยันมากก็ได้ปัจจัยสี่มากและที่สำคัญคือ จะต้องเป็นผู้รู้จักหน้าที่ในการทำงานของคน อารักขสัมปทา เมื่อแสวงหาปัจจัยสี่มาได้ด้วยความขยันมันเพียร จะต้องรู้จักรักษาปัจจัยสี่นั้นไว้ให้คืออย่าให้สูญหาย โดยไร้ประโยชน์ กัลลยาณมิตตคา มีเพื่อนที่ดีคอยแนะแนวทางในการประกอบอาชีพอย่าง บริสุทธิ์หรือที่เรียกว่า มิตรคอยแนะประโยชน์ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรเป็นที่พึ่ง และมิตรที่คอยช่วยเหลือมิตร การใช้ปัจจัยสี่อย่างมีเหตุผล สมชีวิตกเป็นการใช้อย่างรู้จักคุณค่าของปัจจัยสี่หรือปัจจัยสี่ที่เราหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์^{๑๑}

นอกจากการใช้กำลังทางความขยันมันเพียร “ซึ่งจะต้องอาศัยกำลังธรรม ๔ ในการประกอบอาชีพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง คือ ปัญญาพละ มีความเพียรหรือมีวิริยพละ มีความสุจริตหรืออนวัชพละพร้อมมีกำลังในทางสงเคราะห์สังคหพละหรืออนุเคราะห์^{๑๒}” ในการแสวงหาปัจจัยสี่มาจากธรรมชาติตามหลักพุทธปรัชญาเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ซึ่งเป็นการแสวงหามาใช้สอยโดยตรงหรือการนำมาเพื่ออนุเคราะห์ผู้อื่นเป็นได้มาจากธรรมชาติ เช่นกันและการแสวงหาปัจจัยสี่ในธรรมชาติของคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนจำเป็นจะต้องใช้ ความขยันมันเพียรในการแสวงหา เมื่อหาปัจจัยสี่หรือปัจจัยสี่มาได้ด้วยความบริสุทธิ์แล้ว จะต้องรู้จักรักษาปัจจัยสี่ที่ตนหามาได้ “การแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพจำเป็นจะต้องมีความเกี่ยวข้องในทางเศรษฐกิจ เพราะมนุษย์นอกจากมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติโดยตรงแล้วยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้วยกัน ยังมีระบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากันหรือมีสัญลักษณ์เพื่อเป็นหลักประกันในการที่จะเอาปัจจัยสี่ไปใช้สอยก่อน ต่อ มาในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นเงินตราในปัจจุบัน เงินตราหมายถึงปัจจัยสี่เช่นเดียวกันพระพุทธเจ้าทรงสรุปการแสวงหาปัจจัยสี่ลงใน “สัมมาอาชีวะ” ว่าเป็นระบบการแสวงหาปัจจัยสี่ที่ครบวงจร “ซึ่งมีระบบหลักอยู่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) ระบบการผลิตกรรม เป็นระบบที่มีหน้าที่ในการผลิตปัจจัยสี่ออกมา ในระบบนี้ถ้าไม่ต้องการให้เกิดปัญหาตามมาควรผลิตให้พอดีกับผู้บริโภคถ้าสินค้ามากเกินไปจะล้นตลาดทำให้ราคาคงต่ำ ดังนั้น จึงควรผลิตให้พอเหมาะแก่การบริโภคหรือจำนวนผู้บริโภค ผู้ผลิตในที่นี้ หมายถึง การแสวงหาจากธรรมชาติแล้วนำมาทำเป็นสินค้าขายต่อไปให้แก่ผู้ไม่ได้ออกไปแสวงหาปัจจัยสี่ด้วยตนเอง

^{๑๑}ที่.ป.๑. ๑๑/๕๒/๑๔.

^{๑๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมมูญชีวิต, อ้างแล้ว, หน้า ๑๓.

๒) ระบบผู้บริโภคกรรม เป็นผู้ที่ไม่ได้ออกไปแสวงหาปัจจัยสี่มาใช้สอยด้วยตนเองแต่อาศัยการอนุเคราะห์ผู้อื่น ซึ่งเป็นระบบที่ทำให้ปัจจัยสี่หมดไปอย่างมีคุณค่า เพราะว่าเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าต่าง ๆ ถ้ามีมากก็เลือกซื้อได้ตามชอบใจ ถ้ามีน้อยจึงเป็นโอกาสของผู้ผลิตสินค้า

๓) ระบบด้านปริวรรตกรรม เป็นกลุ่มของตัวแทนระหว่างผู้บริโภคกับกลุ่มผู้ผลิตมีหน้าที่ในการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าให้คนสองกลุ่มคือ กลุ่มผู้ผลิต กับกลุ่มผู้บริโภค แต่คนทั้งสองกลุ่มนี้อยู่ไกลกันมาก จึงให้บริการระบบด้านปริวรรตกรรม

๔) ระบบด้านวิภาครกรรม เป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานหรือการขายแรงงานของคนที่มีอยู่ให้กับผู้ต้องการจะใช้แรงงานกลุ่มที่ ๔ นี้เป็นกลุ่มที่ได้เปรียบและเสียเปรียบเป็นอย่างมาก เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ลงทุนด้วยปัจจัยสี่ภายนอก แต่เป็นการลงทุนด้วยปัจจัยสี่ภายในกายหรือที่เรียกว่า การใช้จ่ายร่างกายเป็นทุน ข้อที่ได้เปรียบ ส่วนข้อที่เสียเปรียบ คือ การกดค่าแรงงานให้ต่ำอยู่เสมอ ที่เรียกว่า ค่าแรงต่ำ ไม่พอกับค่าครองชีพอย่างนี้เป็นต้น^{๔๔}

หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการแสวงหาปัจจัยสี่ในธรรมชาติ ยังมีระบบทางการเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยและระบบเศรษฐกิจทั้ง ๔ ระบบนี้ เป็นระบบที่มีการแข่งขันกันเกิดขึ้น เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องผลประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและผู้เกี่ยวข้องของตน จึงมีระบบเอาริคเอาเปรียบกันเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นระบบที่ทำลายธรรมชาติโดยตรง ดังกล่าว ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจในทางพุทธปรัชญาจึงมีแนวคิดที่เกี่ยวกับการเอื้อเพื่อเอื้อแก่ซึ่งกันและกัน เหมือนพระภิกษุสงฆ์กับคฤหัสถ์ มีความเอื้อเพื่อเอื้อแก่ซึ่งกันและกัน เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาต่อไป การแสวงหาปัจจัยสี่จากระบบธรรมชาติก็เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมี การแสวงหาปัจจัยสี่จากมนุษย์ด้วยกันหรือการแสวงหาปัจจัยสี่จากบุคคลด้วยกัน

๓.๔.๒ หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการแสวงหาปัจจัยสี่จากแหล่งบุคคล เป็นการแสวงหาโดยสมควรที่จะได้ มาบริโภค ซึ่งเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ ที่พระภิกษุสงฆ์ออกแสวงหาปัจจัยสี่จากบุคคลที่เป็นคฤหัสถ์ ผู้วิชัย มุ่งศึกษาถึงหลักการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ คือ สัมมาอาชีวะ นิสัยสี่ คือ สัมมาอาชีวะของพระภิกษุสงฆ์ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการปฏิบัติหน้าของพระภิกษุสงฆ์ เพราะว่า พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ละตนเองออกจากเพศคฤหัสถ์มาบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ จึงเป็นผู้ที่ได้มาเป็นผู้สืบทอดหลักกรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อตนเองและผู้อื่นรวมกันที่เรียกว่า “อุภยัตตะ เป็นการ ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

^{๔๔}พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ จิตญาโณ), มงเขา มงเรา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ มหานคร : พิมพ์ที่พรตีวารพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

คือ ฝ่ายตนเองและผู้อื่นร่วมกัน^๖ เป็นการได้รับผล ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายเป็นการเกื้อหนุน หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้มั่นคง เพราะได้มีผู้ศึกษาและนอกรहेเนื่องจากที่ได้กล่าวนี้ เป็นการเลี้ยงชีพของพระภิกษุสงฆ์ที่จะต้องอาศัยบุคคลผู้มีความเชื่อในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมีความเชื่อในการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และเกิดความศรัทธาจึงได้นำปัจจัยที่มาจากวายให้แก่พระภิกษุสงฆ์ได้บริ โลกจึงเป็นการค้ำอาชुให้แก่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความมั่นคงต่อไปอีก ดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นสัมมาอาชีวะของพระภิกษุสงฆ์ การออกไปแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์เป็นการเอื้ออำนวยแก่คฤหัสถ์อีกทางหนึ่ง เพราะวาคฤหัสถ์ถือเพศที่ครองเรือนเป็นผู้ประกอบอาชีพอย่างหยาบ จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลามากที่จะไปทำบุญให้ทานที่วัด โดยเฉพาะในปัจจุบัน บางครั้งพระภิกษุสงฆ์ผู้ออกรับบิณฑบาตจะต้องอบรมสั่งสอนคฤหัสถ์ไปด้วย ถึงจะเป็นระยะเวลาอบรมสั่งสอนในระยะสั้นก็ตามก็สามารถทำให้คฤหัสถ์ได้รับความสุขในการได้รับฟังหลักธรรมของพระพุทธเจ้าจากพระภิกษุสงฆ์

๑) นิสัยสี่ เป็นหลักของการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นการสร้างประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างคฤหัสถ์กับพระภิกษุสงฆ์ นิสัยสี่ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักของการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์เพื่อการดำเนินชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ มีดังนี้

(๑) เกี่ยวกับบิณฑบาต เป็นการแสวงหาอาหารมาดำเนินชีวิตด้วยการขอ แต่เป็นการขอแบบสมณะหรือผู้ออกบวชที่สละเพศจากคฤหัสถ์แล้วจึงเป็นผู้ไม่มีเรือน ไม่มีครอบครัว ไม่มีคนเกี่ยวข้องให้รับผิดชอบ เป็นผู้รับผิดชอบตนเองและมีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จึงเป็นผู้ขออาหารเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างผู้ขอและผู้ให้ คือ ผู้ขอธรรมมีธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นธรรมทาน ส่วนผู้ให้ก็ถวายอาหารเป็นปัจจัยทาน ดังนั้นการบิณฑบาตจึงไม่มีผู้ให้และไม่มีผู้ขอแต่เป็นการได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายหรือที่เรียกว่า “ประโยชน์ร่วมกัน”

(๒) มุ่งห่มผ้าบังสุกุล เป็นการมุ่งห่มผ้าที่ขานำไปทิ้งและเป็นแสวงหากาเรื่องมุ่งห่มในพุทธศาสนาและการมุ่งห่มผ้าบังสุกุล จึงเป็นพิจารณาถึงการอบรมธรรมอย่างหนึ่งในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะผ้าคำกับศพของมนุษย์เป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งมาจากธรรมชาติเหมือนกัน เมื่อนำศพของมนุษย์ไปทิ้งแล้ว ร่างกายของมนุษย์ก็ไม่ต่างจากอาหารทั่ว ๆ ไปเป็นอาหารของพืชและสัตว์ต่อไป และเป็นการสอนให้รู้ว่าร่างกายของคนเรานี้เป็นสิ่งที่มาจกธรรมชาติไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าร่างกายนี้เป็นของตนเอง มนุษย์ที่เดินได้ ก็ไม่ต่างอะไรจากคำที่ห่อซากศพที่เขาทิ้งแล้ว หรือที่เรียกว่า “ร่างกายเป็นสิ่งที่ไม่สะอาดจึงจำเป็นต้องซักล้างออกให้สะอาดเหมือนผ้าที่เขาทิ้งแล้วนำมาซักให้สะอาดเพื่อใช้สอย”

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, อ่างแก้ว, หน้า ๑๒.

(๑) การอยู่โคนต้นไม้ การอาศัยอยู่ในที่ไม่มีคนวางแผนและเป็นการอยู่อย่างเปิดเผย แสดงถึงความบริสุทธิ์ในการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์และเป็นการสอนให้รู้ถึงหลักของการอยู่อย่างมีสติสัมปชัญญะ การอาศัยอยู่โคนต้นไม้อันเป็นที่มาของร่างกายมนุษย์ หรือการบอกให้ทราบ ว่า ร่างกายของมนุษย์มาจากธรรมชาติและที่อยู่โคนไม้สามารถปรับอุณหภูมิให้พอดีกับร่างกายของมนุษย์ หลักธรรมข้อนี้ เป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงกับการกำเนิดชีวิตของสิ่งมีชีวิตไม่ว่าสิ่งมีชีวิตที่กำเนิด ได้จะต้องอาศัยอุณหภูมิเป็นตัวช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ดังนั้น การอยู่โคนต้นไม้ เป็นสัญลักษณ์ของผู้รู้ ว่า "ชีวิตมนุษย์กำเนิดมาจากธรรมชาติ เวลาตายไป ร่างกายนี้ก็จะกลับสู่ธรรมชาติดั้งเดิม"

(๔) ฉันทยาคองน้ำมูตรเมา เป็นฉันทยาคองน้ำมูตรเมาหรือเรียกว่า การคองสมุนไพรรกับน้ำปัสสาวะและเป็นน้ำที่ผ่านการกรองมาจากขบวนการธรรมชาติชั้นเยี่ยมเพราะมนุษย์กับธรรมชาติเป็นสิ่งเดียวกัน การใช้น้ำปัสสาวะคองกับสมอเพื่อเป็นกษัยยา ปกติร่างกายของมนุษย์มีสิ่งคัดค้านเชื้อโรค สิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ ที่จะเข้าสู่ร่างกาย เมื่อน้ำปัสสาวะเป็นสื่อหรือกษัยยาจะทำให้อวัยวะของมนุษย์ลดการต่อต้านยาที่จะเข้าไปทำลายเชื้อโรคต่าง ๆ ในร่างกายได้ แม้แต่ในปัจจุบันก็ยังใช้น้ำปัสสาวะเป็นกษัยยาในการรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ตามโรงพยาบาลก่อนการรักษาโรคมักมีการตรวจนำปัสสาวะของคนป่วยก่อนเสมอ ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติให้ฉันทยาคองน้ำมูตรเมาเพื่อการรักษาใช้ เพราะสมอมีสภาพเป็นกรดมรสเปรี้ยว เมื่อรวมเข้ากับกษัยยาน้ำปัสสาวะแล้ว จะสามารถขับพิษต่าง ๆ ในร่างกายออกมาได้โดยการถ่ายพิษ ให้ออกมาทางการถ่ายอุจจาระและมีสรรพคุณในการป้องกันท้องเสียได้^{๑๑}

หลักกฏฐัมมิกัตถะในการแสวงปัจจัยสี่จากบุคคลในพุทธปรชชยานั้นเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนซื้อขายแต่เป็นการแสวงหาปัจจัยสี่โดยหน้าที่มีหน้าที่ในการศึกษาเล่าเรียนให้เข้าใจ นำไปประพฤติปฏิบัติให้ได้ผล จึงนำไปสั่งสอนคฤหัสถ์ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ให้เข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติจนเห็นผล หน้าที่คฤหัสถ์ที่ได้รับอนุญาตจากพระพุทธเจ้า มีการอนุเคราะห์ปัจจัยสี่แก่พระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผู้มีหน้าที่ในการอนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากการศึกษาเล่าเรียนหรือที่เรียกว่า "ใครศึกษา" นั้นยังมีนิสัยถือถือประการหนึ่งที่อำนวยความสะดวกแก่คฤหัสถ์ผู้มีหน้าที่การงานยุ่ง ที่ไม่สามารถมาถวายทาน รักษาศีล และฟังธรรมที่วัดได้

^{๑๑} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒ โน), ลักษณะพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

๓.๕ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา เพราะเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นการแสวงหาเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต เช่น ทรัพย์สิน เงิน ทอง ข้าว ปลา อาหาร สิ่งๆ เรียกว่า "ปัจจัยสี่" ซึ่งเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกทางด้านร่างกาย ส่วนที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกทางจิตใจ หรือสิ่งที่หล่อเลี้ยงจิตใจให้มีความสุข คือ การแสวงหาความสุขในการปฏิบัติธรรม ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นการประยุกต์ของคฤหัสถ์คือ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของพระภิกษุสงฆ์ คือ หลักปธาน ๔ ดังนี้

๓.๕.๑ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ เป็นการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่มุ่งเน้นถึงหลักของการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะของความเป็นคฤหัสถ์ เพราะคฤหัสถ์เป็นผู้แสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองจากแหล่งผลิต คือ จากบก และจากน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของทรัพย์ ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญา "ทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ ประการ มี อุฏฐานสัมปทา๑ อารักขัมปทา๑ กัลป์ยาณมิตตตา๑ และสมชีวิตา๑"^{๑๔} ดังนี้

๑) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพ โดยการประกอบอาชีพอย่างสุจริต ผิดฝืนให้มีความชำนาญในการทำงาน รู้จักหลักการในการทำงาน รู้จักหลักการใช้ปัญญาตรวจตรา สอดส่องดูแลงานเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการบริหารงานให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการแสวงหาอาหาร เพื่อนำมาหล่อเลี้ยงชีวิตให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน เพราะอาหารเป็นปัจจัยที่จะต้องบริโภคทุกวัน จึงมีความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทา คือ ความพร้อมในเรื่องของความพร้อมมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่ เพื่อนำเลี้ยงตนเองและคนที่เกี่ยวข้องให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ซึ่งจะต้องรู้จักการปฏิบัติอย่างไร ลงทุนอย่างไร ได้กำไรเท่าไร มีความชำนาญในการทำงาน การเงิน การลงทุน ความรู้ ความเข้าใจตลอดจนถึงด้านความคิดที่มีอยู่ และในแง่ของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการผลิตกรรม เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ คือ อาหาร ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตต่อไปในปัจจุบัน

^{๑๔} วจ.อภฺค. ๒๓/๑๔.๔/๒๘๘.

(๒) การประยุกต์ใช้หลักการรักษาสัมปทา คือ การรู้การรักษาเสื้อผ้าที่คนแสวงหามาได้ด้วยความสะดวก รู้จักการถนอม ทาความสะอาด ซักให้สะอาด เก็บไว้ในที่ที่เหมาะสม อับชื้นนุ่งห่มได้ง่าย ความสะดวก ถ้ามียอขาด เป็นรู หรือมีสิ่งต่าง ๆ เกาะเกี่ยวขาด เป็นรู ก็รู้จักการปะเย็บตรงที่ขาด เพื่อไม่ให้ขาดมากไป หรือสวมใส่ไม่ได้

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตตา ซึ่งเป็นกรคบเพื่อนที่เป็นคนดี ไม่พุ่มเฟิยในเรื่องของการแต่งตัว เป็นคนที่น่าสมัย แต่ไม่ล้ำสมัยมากเกินไป รู้จักการประหยัดใช้สอย รู้จักกาลในการแต่งตัว ชุดอยู่บ้านก็ควรสวมใส่ภายในบ้าน ชุดทำงานก็ควรสวมใส่ในเวลาทำงาน ซึ่งเป็นการแนะนำให้มีตรู้จักการใช้ประโยชน์ในการใช้เครื่องนุ่งห่ม และเพื่อนที่ดีควรแนะนำให้เพื่อนสวมใส่เสื้อผ้าที่เหมาะสม มองดูสวยงาม เพื่อให้ชีวิตจะได้ดำเนินไปอย่างมีความสุข

(๔) การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการรู้จักใช้สอยเสื้อผ้าให้เหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงิน คือ เสื้อผ้าชุดใดควรจะเหมาะสมกับคน ก็ควรรู้จักเลือกซื้อคนั้นมาสวมใส่เพื่อให้เหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงิน ถ้านำเงินที่มีอยู่ไปซื้อเสื้อผ้ามางุ่มห่มหมด และส่วนอื่น ๆ ที่จะต้องใช้เงินจะทำอย่างไร คั้งนั้น จึงควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับตนเอง และฐานะทางการเงินที่จะต้องใช้จ่าย เป็นต้น

หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการแสวงหาเครื่องนุ่งห่ม จึงแสวงหามางุ่มห่มด้วยความขยันหมั่นเพียร มีการรักษาไว้ให้ดีเพื่อจะได้นุ่งห่มไปนาน ๆ การคบมิตรที่รู้จักการใช้เสื้อผ้าให้เป็นประโยชน์ ไม่ประหยัคมากเกินไป ไม่พุ่มเฟิยมากเกินไป ให้มีความเหมาะสมกับการนุ่งห่ม และการเงินที่ตนมีอยู่ เพราะเสื้อผ้ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในด้านารปกปิดร่างกายไม่ให้ดูน่าเกลียด เป็นการแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ ผู้มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ

๓) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่มีเกี่ยวกับการแสวงหาที่เกี่ยวกับการแสวงหาที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีสำคัญสำหรับมนุษย์ที่จะได้หลบภัยที่เกิดจากความร้อน ความหนาว ฝน ฟ้าคะนอง สัตว์เลื้อยคลาน และยังใช้เป็นที่พักรักษาตัวให้จากโรคภัย คั้งนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการแสวงหาที่อยู่อาศัย จึงมีหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะที่ประกอบด้วยอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตาในการแสวงหาที่อยู่อาศัย คั้งนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการแสวงหาที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นการเข้าถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาที่ดินสำหรับปลูกบ้าน มั่นในการแสวงหาอุปกรณ์ในการสร้างบ้านที่ประกอบด้วยอิฐ หิน ปูน ทราย ไม้ ตะปู เหล็ก ลวด ลังกะสี กระจเบื้อง ที่เป็นอุปกรณ์

ในการสร้างบ้าน ที่อยู่อาศัย และมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาเงินมาใช้จ่ายในการสร้างบ้าน
สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อาศัยความขยันหมั่นเพียรในการสร้างที่อยู่อาศัย เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

(๒) การประยุกต์ใช้หลักการรักษาสัมปทานในการบำรุงรักษาที่อยู่อาศัย คือ การถึงพร้อม
ด้วยการรักษาบำรุงที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขอนามัย ตรงไหนรั่วมีรูก็อุดให้ดีไม่ให้รั่วเป็นรูเพื่อป้องกัน
น้ำฝน แดดที่จะส่องถูกบ้าน เพราะที่อยู่อาศัยเป็นที่พักพิงกาย พักผ่อนจิตใจ รักษาภายในยามเจ็บไข้
และเป็นที่อยู่อาศัยที่แสวงหามาได้ด้วยความสุจริตกาย สุจริตวาจา และสุจริตใจ จึงเป็นการเข้าถึง
พร้อมการรักษาที่อยู่อาศัยเอาไว้ให้ดีเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันต่อไป

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรดาในการแสวงหาที่อยู่อาศัย เพราะเพื่อนที่ดี
จะต้องรู้จักการแนะนำถิ่นที่อยู่อาศัยที่ดีให้แก่เพื่อน ซึ่งเป็นการถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี ที่จะ
กำลังกาย และกำลังสติปัญญาในการสร้างที่อยู่อาศัย เพราะเพื่อนย่อมรักษาผลประโยชน์ของเพื่อน
เพราะฉะนั้น การคบเพื่อนที่ดี ควรคบเพื่อนที่เป็นช่างปลูกบ้าน จึงเป็นประโยชน์แก่เพื่อน ผู้ที่ปลูก
สร้าง ที่อยู่อาศัยไม่เป็น

(๔) การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตในการสร้างที่อยู่อาศัย เพราะจะต้องคำนึงถึงสถานที่
อุปกรณ์ในการสร้างที่อยู่อาศัย ตลอดถึงการเงินที่นำมาสร้างที่อยู่อาศัย ดังนั้น การเข้าถึงพร้อม
ด้วยความเหมาะสมแก่ที่อยู่อาศัย เช่น มีพื้นที่น้อยก็ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยน้อยตามพื้นที่ มีเงินน้อยก็
ย่อมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยหลังน้อย หรือมีเงินมาก มีพื้นที่มากก็ย่อมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยใหญ่ตาม
กำลังของคนที่มียู่ จึงจะเป็นการรู้จักการสร้างที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับฐานะของตน

หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการแสวงหาที่อยู่
อาศัย ซึ่งเป็นการใช้ความขยันในการแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสม มีอุปกรณ์ก่อสร้าง มีคนงาน
ก่อสร้าง การรู้จักการบำรุงรักษา การใช้เป็นสถานที่ต้อนรับแขกผู้มาเยือนที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดี และ
ที่สำคัญ คือ การสร้างที่อยู่อาศัยด้วยความเหมาะสมกับตนเอง ทั้งฐานะการเงิน อุปกรณ์ คนงาน
ก่อสร้าง รวมถึงสถานที่ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย

๔) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับ
การรักษาพยาบาล ซึ่งปัจจุบัน โรคภัยไข้เจ็บเริ่มมีจำนวนมากขึ้นตามลำดับ เพราะสภาพสิ่งแวดล้อม
ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะในการดำเนินชีวิต
ตามแนวพุทธปรัชญาที่ประกอบด้วย “ความขยัน การรักษา การคบมิตร และความเหมาะสม” ในการ
ดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบัน ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักความขยันหมั่นเพียรในการตรวจเชกร่างกายอยู่เสมอ เพราะปัจจุบันมลพิษมีมาก โรคภัยไข้เจ็บมีมากขึ้น โดยเฉพาะโรคใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ไข้หวัด ๒๐๐๘ ไข้หวัดนก ไข้เลือดออก การมีความขยันหมั่นเพียรในการตรวจเชกร่างกายด้วยตนเอง พิจารณาการรับประทานอาหาร การนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยให้ดี เพราะโรคภัยไข้เจ็บส่วนมากจะเกิดขึ้นปัจจัยเหล่านี้ และสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทุกเวลาเมื่อร่างกายอ่อนแอลง และเมื่อโรคภัยไข้เจ็บเกิดแล้ว จะต้องเสียเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เมื่อรักษาแล้วจะต้องมีการเสียเงินเป็นค่ารักษาพยาบาล เพราะฉะนั้น จะต้องถึงพร้อมด้วยการเก็บเงินไว้ใช้ในคราวจำเป็น

(๒) การประยุกต์ใช้หลักการรักษาสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงด้วยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ การทำอารมณ์ให้แจ่มใสด้วยการปฏิบัติ และขับถ่ายเป็นเวลา และเป็นคนที่ไม่เห็ด มึนผล การอาศัยอยู่ในสถานที่เหมาะสม จึงจะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง จิตใจเบิกบาน เพราะการเข้าถึงหลักอภีรักษสัมปทาในหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการรักษาโรค

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา คือ การเข้าถึงพร้อมด้วยการคบมิตรที่ดีที่เป็นแพทย์ พยาบาล หรือหมอ โดยทั่วไป เพื่อจะได้แนะนำให้มีทางในการรักษาสุขภาพตนให้ดี เพื่อจะไม่ไ้พบแพทย์บ่อย ๆ นอกจากนี้ มิตรที่ดีไม่ควรมานาพาเสพสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น ยาเสพติด ยาบ้า มอพิลด์ เฮโรอีน เหล้า กัญชา หรือนำพาในการชมมหรสพ ดูหนัง ฟังเพลง จนกระทั่งสุขภาพเสื่อมโทรม

(๔) การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา คือ เข้าถึงพร้อมในความเหมาะสมที่จะเข้ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลที่เหมาะสมกับฐานะทางการเงินของคน และพยายามเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับการมีเงินของคน เช่น มีเงินน้อยก็เข้ารักษาในโรงพยาบาลของรัฐ มีเงินมาเข้ารักษาในโรงพยาบาลเอกชน หรือคลินิก สิ่งเหล่านี้เป็นทางเลือกในการเข้ารักษาพยาบาลในปัจจุบัน

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นการใช้หลักความขยันหมั่นเพียรในการดูแลสุขภาพของตนเองให้ การรักษาสุขภาพกายด้วยการออกกำลังกายสม่ำเสมอ การกินอาหารให้ถูกสุขลักษณะ การทำจิตใจให้เบิกบาน และการขับถ่ายให้ถูกเวลา การคบมิตรที่ดี และการแสวงหาสถานที่รักษาพยาบาลที่เหมาะสมกับคน เช่น โรงพยาบาลของรัฐบาล ๓๐ บาท รักษาทุกโรค ซึ่งเป็นสถานพยาบาลที่เหมาะสมสำหรับผู้มีรายได้น้อยไปถึงปานกลาง

จากการศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต จึงทำให้ได้ปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพได้อย่าง

สงบสุข จึงเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่จะต้องแสวงหามาใช้สอยเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน จะต้องใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะมาประยุกต์ใช้เช่นเดียวกัน จึงจะทำให้ได้ปัจจัยเหล่านั้นมาใช้สอย เช่น เงิน ทอง เพชร นิล เป็นต้น ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ที่เกี่ยวกับหลักปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค ที่จะต้องบริโภค นุ่งห่มใช้สอย และรักษาโรคในปัจจุบัน และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะจะต้องเข้าใจความขมขื่นมันเฝื่อนในการทำงาน รักษาสิ่งของที่ตนแสวงหาได้ การคบเพื่อนที่คือคอยช่วยเหลือ และเลี้ยงที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของตน ก็จะทำให้ชีวิตเข้าถึงพร้อมการมีปัจจัยสี่ที่สมบูรณ์ ตลอดจนปัจจัยอื่น และมีความเป็นอยู่ดีที่ภายในครอบครัว

๓.๕.๒ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ตัดขาดจากทางโลก ละเว้นจากการมีครอบครัว แต่ไม่ได้ละเว้นจากการบริโภคปัจจัยสี่ จึงมีการแสวงหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ปัจจุบันตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ แต่เป็นการแสวงหาอย่างมีขอบเขต ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงปรากฏในพระวินัยปิฎก ที่มีความเกี่ยวข้องกับขอบเขตในการครอบครองปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์คือ ไครจีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชวีดา ดังนี้

๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์ ที่เกี่ยวกับขอบเขตของการแสวงหาไตรจีวรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็น "การแสวงหาเครื่องนุ่งห่มที่มี ๓ ผืน ที่ประกอบไปด้วย ผ้าสังฆาฏิ ผ้าจีวร และผ้าสบง"^{๒๐} ซึ่งตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์ที่ประกอบด้วยหลักอุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชวีดาในขอบเขตพระวินัย ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการแสวงหาไตรจีวรที่อยู่ในขอบเขตพระวินัยของพระภิกษุ คือ พระภิกษุจะแสวงหาไตรจีวรได้ไม่เกิน ๑ สำหรับ เพื่อที่จะใช้สอยในปัจจุบัน ถ้าหากมีเกิน ๑ ไครจีวร ห้ามเก็บไว้เกิน ๑๐ วัน เป็นอย่างมาก หรือเก็บไว้เพื่อพระภิกษุผู้ที่มายังไม่ถึง จะสามารถเก็บไว้ได้เกิน ๑๐ วัน

(๒) การประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการรักษาไตรจีวรที่ใช้สอยอยู่เป็นประจำทุกวันของพระภิกษุ คือ การซักทำความสะอาดผ้าไตรจีวร การเย็บปะดุงที่มีรอยขาด

^{๒๐} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตาโล), พระวินัยปิฎกย่อ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๓๑.

สงบสุข จึงเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่จะต้องแสวงหามาใช้สอยเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน จะต้องใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะมาประยุกต์ใช้เช่นเดียวกัน จึงจะทำให้ได้ปัจจัยเหล่านั้นมาใช้สอย เช่น เงิน ทอง เพชร นิล เป็นต้น ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ที่เกี่ยวกับหลักปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค ที่จะต้องบริโภค นุ่งห่มใช้สอย และรักษาโรคในปัจจุบัน และการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะจะต้องเข้าถึงความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน รักษาสิ่งของที่ตนแสวงหามาได้ การคบเพื่อนที่คิดคอยช่วยเหลือ และเลี้ยงที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของคน ก็จะทำให้ชีวิตเข้าถึงพร้อมการมีปัจจัยสี่ที่สมบูรณ์ ตลอดจนปัจจัยอื่น และมีความเป็นอยู่ที่ภายในครอบครัว

๓.๕.๒ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์

หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ตัดขาดจากทางโลก ละเว้นจากการมีครอบครัว แต่ไม่ละเว้นจากการบริโภคปัจจัยสี่ จึงมีการแสวงหาเพื่อให้เกิดประโยชน์ปัจจุบันตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเช่นเดียวกับคฤหัสถ์ แต่เป็นการแสวงหาอย่างมีขอบเขต ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ ในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงปรากฏในพระวินัยปิฎก ที่มีความเกี่ยวข้องกับขอบเขตในการครอบครองปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์คือ ไครจีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัช คือ อุฏฐานสัมปทา อารักษสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชวีตา ดังนี้

๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์ ที่เกี่ยวกับขอบเขตของการแสวงหาไตรจีวรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็น “การแสวงหาเครื่องนุ่งห่มที่มี ๓ ผืน ที่ประกอบไปด้วย ผ้าสังฆาฏิ ผ้าจีวร และผ้าสบง”^{๒๐} ซึ่งตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์ที่ประกอบด้วยหลักอุฏฐานสัมปทา อารักษสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชวีตาในขอบเขตพระวินัย ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการแสวงหาไตรจีวรที่อยู่ในขอบเขตพระวินัยของพระภิกษุ คือ พระภิกษุจะแสวงหาไตรจีวรได้ไม่เกิน ๑ สำหรับ เพื่อที่จะใช้สอยในปัจจุบัน ถ้าหากมีเกิน ๑ ไครจีวร ห้ามเก็บไว้เกิน ๑๐ วัน เกินอย่างมาก หรือเก็บไว้เพื่อพระภิกษุผู้ที่มาขังไม่ถึง จะสามารถเก็บไว้ได้เกิน ๑๐ วัน

(๒) การประยุกต์ใช้หลักอารักษสัมปทาในการรักษาไตรจีวรที่ใช้สอยอยู่เป็นประจำทุกวันของพระภิกษุ คือ การซักทำความสะอาดผ้าไตรจีวร การเย็บปะดุงที่มีรอยขาด

^{๒๐}พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), พระวินัยปิฎกย่อ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๓.

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตาในการมอบผ้าไตรจีวรที่มีเงิน ๑ สำหรับ ให้แก่พระภิกษุผู้เป็นสมณธรรมที่ดีแก่ตนเอง คือ พระภิกษุผู้ทรงตนอยู่ในพระธรรมวินัย

(๔) การประยุกต์ใช้หลักสมชิวตาในการใช้สอยไตรจีวร เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกายเมื่อดูแล้วไม่น่าเกลียดและป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับร่างกาย ดังนั้น การใช้สอยไตรจีวรจึงมีความแตกต่างจากการใช้เสื้อผ้าของคฤหัสถ์ คือ พระภิกษุก่อนใช้ไตรจีวร จะต้องพิจารณาตามหลักอภินิหารปัจเจกชน คือ ก่อนใช้สอยจะพิจารณาว่า

ปฏิสงขาย โนโลจีวร ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สีตสฺส ปฏิมาคาย, อุณหสฺส ปฏิมาคาย, อสงฺสกสวาคคปสีริงฺสปสมฺพฺสฺสานํปฏิมาคาย, ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺจนฺตํ
แปลว่า เป็นการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงแล้ว จึงนุ่งห่มไตรจีวร เพื่อปกป้องกันความน่าเกลียด ความร้อน ความหนาว เพื่อป้องกันเสียซึ่งเหลือบุง ลม แดด ฝนและทำให้อุณหภูมิจนร่างกายให้คงที่^{๓๓} เมื่อใช้สอยเสร็จแล้ว จะต้องพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากการใช้สอยเสร็จว่า อชฺช มยา อปฺจเวกฺขิตฺวา ยํ จีวรํ ปรีฏคฺติ, ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิมาคาย, อุณหสฺส ปฏิมาคาย, อสงฺสกสวาคคปสีริงฺสปสมฺพฺสฺสานํปฏิมาคาย, ยาวเทว หิริโกปินปฏิจฺจนฺตํ แปลว่าในวันนี้ได้พิจารณาถึงการใช้สอยไตรจีวรแล้วรู้สึกสบายสามารถป้องกันความร้อน ความหนาว กำจัดความร้อนได้ ป้องกันการสัมผัสศักดิ์จากเหลือบ บุง แดด ลม และสัตว์เลื้อยคลานต่าง ๆ ได้ และป้องกันอวัยวะที่ทำให้เกิดความระอาได้^{๓๔}

๒) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุสงฆ์ที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาอาหารบิณฑบาตของพระภิกษุ ซึ่งเป็น“อาหารที่คฤหัสถ์ได้นำมาใส่ลงไปในบาตรของพระภิกษุที่ออกไปเที่ยวรับภัตราหาร โดยมีผู้นำอาหารมาใส่ลงไปในบาตรของพระภิกษุด้วยความศรัทธา เพื่อที่จะให้พระภิกษุนำไปบริโภค”^{๓๕} และบาตรนั้นเป็นเพียงภาชนะสำหรับใส่อาหาร ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาอาหารบิณฑบาตของพระภิกษุ จึงประกอบด้วยหลักอุฏฐานสัมปทา อาริกขาสัมปทา กัลยาณมิตตา และสมชิวตา ดังนี้

^{๓๓}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

^{๓๔}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

^{๓๕}สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๖๐.

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการแสวงหาบารในขอบเขตพระวินัยของพระภิกษุ ตามพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ พระภิกษุมิบาครได้ไม่เกิน ๑ โย ถ้าหากมีมากกว่า ๑ โย ทรงอนุญาตให้พระภิกษุเก็บไว้ได้ไม่เกิน ๑๐ วัน หรือเก็บไว้ให้พระภิกษุผู้ที่ยังมาไม่ถึง ทรงอนุญาตให้เก็บไว้ได้เกิน ๑๐ ได้

(๒) การประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการรักษาบารเพื่อไม่ให้ไม่แตก ไม่ให้ร้าย เพราะบารเป็นสิ่งเดียวเท่านั้นที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุถือรับอาหารจากกฤหัสถ์ได้ และทรงอนุญาตให้กฤหัสถ์ใส่อาหารลงไปบาตรเท่านั้น การรักษาบารจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญสำหรับพระภิกษุ คือ การทำความสะอาดทุกวัน การเก็บไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม ยับยั้งได้ง่าย

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตตาในการถวายบารแก่พระภิกษุผู้ที่ไม่มิบาครใช้สอย จึงควรถวายให้แก่พระภิกษุผู้เป็นกัลยาณธรรม เป็นผู้ทรงคนอยู่ในพระธรรมวินัย หรือการถวายอาหารแก่พระภิกษุผู้อาพาธ พระภิกษุผู้เป็นอาจารย์ พระภิกษุผู้พระอุปัชฌาย์ หรือพระภิกษุผู้เป็นเถระเหล่านี้ จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ

(๔) กระประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการเลี้ยงชีพของพระภิกษุ คือ พระภิกษุเป็นผู้เลี้ยงชีพตามหน้าที่ที่มีความเหมาะสมของการเป็นเพศสมณะ เป็นเนืองนาคของชาวพุทธบริษัทที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา เป็นหน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติ เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงต่อไปอย่างมั่นคง ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาของพระภิกษุ คือ การพิจารณาให้เห็นสมควรแล้วจึงรับอาหารบิณฑบาต และเมื่อรับอาหารบิณฑบาตเสร็จจึงพิจารณาอีกครั้ง ดังนี้

ปฏิสังขยาโย นิสบิณฑปาต ปฏิสเวามิ, เนว ทวย นมทาย นมณฺเฑนท นวีส
 นาย, ยาวเทวอิมุตตฐิตียาปนายวิหิงสุปรดิย พรหมจริยานุคคหทย, อิติปฺราณญจ
 เทวณฺ น อุปฺปาเทตฺตสฺสมิ, ขาดรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ศาสฺวิหาโรจาคิ แปลว่า
 การพิจารณาถูกทางแล้วจึงบริโภคอาหารบิณฑบาตไม่ได้บริโภคเพื่อความถึกกระของ
 ความมัวเมา ความห่องไสของร่างกาย เพียงเพื่อไม่ให้ร่างกายลำบากเท่านั้นบริโภค
 เพื่อให้ร่างกายตั้งอยู่ได้เพื่อความเป็นไปของร่างกายเพื่อไม่ให้ร่างกายลำบาก เพื่อ
 อนุเคราะห์พรหมจรรย์ บริโภคด้วยคิดว่าเพื่อกำจัดเวทนาเก่าเพื่อไม่ให้เวทนาใหม่
 เกิดขึ้นเพื่อร่างกายนี้ไม่มีโทษเพื่อให้ร่างกายสุขสำราญเท่านั้นเอง^{๒๔} เมื่อพิจารณาก่อน
 การบริโภคเสร็จแล้ว จึงลงมือบริโภค เมื่อบริโภคเสร็จก็พิจารณาถึงอาการที่ได้
 บริโภคเสร็จแล้ว ดังที่มิโนบทสวดพิจารณาหลังการบริโภค อชฺช มยา อปฺจจ

^{๒๔} ม.ญ. ๑๒/๓/๔๓.

เวกจิตวา โยปิณชปาโต ปริภุโต, โส เนวทวายน มทายน นมณฺชานาย นวิภูสนาย, ยาวเทว อิมุตฺส กายุตฺส ฐิติยา ยาปนาย วิหิงฺสุปรตฺติยา พรหมจฺริยานุกฺคหาย, อิติ ปุ รณณฺจ เวทณฺ์ ปฎิพฺพญามิ นวณฺจ เวทณฺ์ นอุปฺปาเทศสวามิ, ยตราจ เม ภวิสฺสติ นวชฺช ตา จ ศาสฺตฺวิหาโรจติ แปลว่าวันนี้คนได้บริโภคอาหารบิณฑบาตแล้วคนไม่ได้บริโภค เพื่อเล่นไม่ได้บริโภคเพื่อสนุกสนานไม่ได้บริโภค เพื่อประดับหรือตกแต่ง เพื่อความ สวยงาม เพียงแค่บริโภคเพื่อให้ร่างกายดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัธยาศัยเพื่อความระงับ ความเบียดเบียน เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ได้กำจัดเวทนาทำให้สิ้นไป ป้องกัน เวทนาใหม่ที่จะเกิดขึ้น ความเป็นไปไม่มีโทษและการอยู่สบายของร่างกายตนเองด้วย อการอย่างนี้^{๒๔}

๓) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของ พระภิกษุสงฆ์ที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาเสนาสนะ “ที่เป็นที่อยู่อาศัย ใช้สำหรับนั่ง สำหรับ นอนและ พักผ่อนกาย หรือในยามไม่สบาย เป็นที่ปลูกสร้างขึ้นเพื่อป้องกัน ฝน ลม แดด อากาศ หนาว อากาศร้อน ในฤดูต่าง ๆ”^{๒๕} ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะของพระภิกษุที่ เกี่ยวกับการแสวงหาเสนาสนะในขอบเขตพระวินัยที่ประกอบด้วยหลักอุฏฐานสัมปทา อรักข สัมปทา กัลยาณมิตตตา และหลักสมชิวิดา ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาที่เกี่ยวกับการแสวงหาเสนาสนะของพระภิกษุ เป็นการพิจารณาขณะแสวงหาเสนาสนะ และพิจารณาขณะการใช้สอยเสนาสนะ ซึ่งเป็นการ พิจารณาให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้สอยตามฤดูกาลเท่านั้น เพราะเสนาสนะเพื่อพิจารณาแล้ว ประกอบด้วย ๑) เสนาสนะที่เป็นโคนต้นไม้ เป็นถ้ำ เป็นซอกหิน และสถานที่เหมาะสมในการใช้ เป็นที่อยู่อาศัยได้ในเฉพาะนอกรพฺรมา คือ เป็นฤดูกาลที่ยังไม่ได้จำพรรษาเท่านั้น ๒) เสนาสนะที่เป็น สิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเรียกว่า เสนาสนะเช่นกัน ประกอบไปด้วย “วิหาร อัมพโยค หมายถึง เฝิง ปราสาท ปราสาทโล้นและที่อยู่แบบถ้ำ”^{๒๖}

^{๒๔} ม.บ. ๑๒/๓/๔๗.

^{๒๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๘.

^{๒๖} วิ.ฎ. ๘/๑๘๘/๑๐๕.

(๒) การประยุกต์ใช้หลักการรักษาสัมปทาในการรักษาเสนาสนะ ซึ่งเป็นการรักษาความสะอาดสถานที่อยู่อาศัยให้มีความสะอาด บุรณะซ่อมแซมให้มีสภาพที่สามารถใช้การได้ ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักการรักษาสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุที่เกี่ยวกับการแสวงหาเสนาสนะของพระภิกษุ จะต้องแสวงหาเพื่อรักษาความสมดุลทั้งทางสภาพสิ่งแวดล้อมและสิ่งปลูกสร้าง การสร้างเสนาสนะจึงมีความพอดีกับความเป็นอยู่ของพระภิกษุ ตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับอติเรกลากเสนาสนะได้ แต่อยู่ในขอบเขตของพระวินัย

(๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการแสวงหาเสนาสนะ ซึ่งมีกัลยาณมิตตดาที่ทรงอยู่ในพระธรรมวินัย คอยช่วยเหลือทั้งด้านการก่อสร้างให้ได้ขนาดตามที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ และสถานที่ที่พระภิกษุควรจะอาศัยอยู่ได้โดยไม่ผิดต่อพระวินัย ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการแสวงหาเสนาสนะที่อยู่ในขอบเขตของพระวินัย จึงเป็นการได้รับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากกัลยาณธรรมที่คอยช่วยเหลือ การจัดสรรให้ การสละให้พระภิกษุผู้มาให้ได้พักอาศัย

(๔) การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการใช้สอยเสนาสนะให้เหมาะสมกับความเป็นพระภิกษุผู้ตัดขาดจากการครองเรือน ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการใช้สอยเสนาสนะจึงมีการพิจารณาก่อนการใช้สอย และพิจารณาหลังจากการใช้สอยเสนาสนะตามหลักของการพิจารณา คือ

ปฏิสงขาย โนโสเสนาสนํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สีตสุต ปฏิมาคย, อุณหสุต ปฏิมาคย, จงสมกสวาตาคปสิริจสปสมุหสุตํ ปฏิมาคย, ยาวเทว อุดุปริสฺสยวิโนทนํปฏิสฺสลาณารามตุํ แปลว่า การพิจารณาโดยถูกต้องแล้ว จึงนั่งนอนในเสนาสนะ เพื่อป้องกันเสียซึ่งความเย็น ความร้อน เหลือบ ยุง แคล ผัน งูเล็ก งูใหญ่ เพื่อป้องกันเสียซึ่งความทุกข์เวทนา ตามฤดูกาล เพื่อเป็นที่สงัดใจ สงัดกาย เหล่านี้^{๒๗} เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วจึงนั่งลง หรือนอนลงในเสนาสนะ และเมื่อสำเร็จจากการนั่งนอนแล้วพิจารณาอีกครั้งหนึ่งตามบทสวดพิจารณาเมื่อสำเร็จการนั่ง การนอนในเสนาสนะ คือ อชฺช มยา อปฺจเวกฺขจิตฺวา ยํ เสนาสนํ ปริกฺคฺติ, ตํ ยาวเทว สีตสุต ปฏิมาคย, อุณหสุต ปฏิมาคย, จงสมกสวาตาคปสิริจ สปสมุหสุตํ ปฏิมาคย, ยาวเทว อุดุปริสฺสยวิโนทนํ ปฏิสฺสลา นารามตุํ แปลว่า ในวันนั้นตนได้บริโภคใช้สอยเสนาสนะแล้ว คนใช้เพื่อป้องกันความร้อน ความหนาว เพื่อป้องกันการสัมผัส

^{๒๗}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

แห่งเกือบ ขุง ลม แดก และสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจาก
ฤดูกาล เพื่อความยินดีในการหลีกเร้น^{๒๖}

การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ
สงฆ์ที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาเสนาสนะของพระภิกษุ ตามแนวพุทธปรัชญา จะต้องเป็น
สถานที่ที่ว่าง หรือเรือนที่ว่าง มีความสงบเงียบ แต่ไปมาสะดวกหรือง่ายต่อการบิณฑบาตเลี้ยงชีพ
และเป็น“เสนาสนะที่มีความสัปปายะ ที่ประกอบไปด้วย สัปปายะ ๕ อย่าง มีที่อยู่สบาย ฤดูสบาย
อาหารสบาย บุคคลที่สบายและธรรมสบาย สิ่งเหล่านี้ ถือเป็นเสนาสนะตามแนวพุทธปรัชญา”^{๒๗}
ซึ่งจะเน้นหนักถึงเรื่องของการอยู่อาศัยอย่างสบายเป็นที่ว่างและห่างไกลจากบุคคลแต่มีความ
สะดวกสบายต่อการใช้เป็นเส้นทางในการบิณฑบาตเลี้ยงชีพเพราะมีที่อยู่สบาย จึงง่ายต่อการ
ปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ
ปฏิบัติตาม ซึ่งนำผลการปฏิบัติมาถึงในปัจจุบัน คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่า “หลักทฤษฎีธัม
มิกัตถะตามแนวพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาเสนาสนะของพระภิกษุ”

๔) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาที่ดินเภสัชของ
พระภิกษุ เป็นยารักษาโรค สามารถนำมารักษาโรครักษาไข้เจ็บให้บรรเทาลงได้ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มี
ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ โรครักษาไข้เจ็บ เป็นสิ่งที่สร้างความทุกข์ทรมาน หรือทุกข์
เวทนามาให้เกิดกับมนุษย์ หรือสัตว์โลกทั่วไปได้ เช่น ความหิว ก็เป็นโรคอีกชนิดหนึ่งที่มีความ
รุนแรงมาก สามารถทำคนให้ตายได้ ซึ่งความหมายของที่ดินเภสัชตามหลักพุทธปรัชญาส่วนใหญ่
จะเน้นหนักในทางยาสมุนไพร ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับขอบเขตการ
แสวงหาที่ดินเภสัชของพระภิกษุ จึงประกอบด้วยหลักอุฏฐานสัมปทา อารักษสัมปทา กัลปยาณ
มิตตตา และสมชีวิตา ซึ่งเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนี้

(๑) การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการแสวงหายารักษาโรค เพราะมนุษย์กับ
โรครักษาไข้เจ็บเป็นของคู่กัน เช่น “พยาธิธัมม โมมหอนติโต เรามิความเจ็บไข้เป็นเรื่องธรรมดาจะถ่วง
พันความเจ็บไข้ไปไม่ได้” ดังนั้น การแสวงหายารักษาโรคตามหลักอุฏฐานสัมปทา จึงมีความขยัน
มันเพียรที่จะแสวงหายารักษาตนเอง และกัลปยาณธรรม แม้แต่อาหาร ก็เป็นยารักษาโรคอีกชนิด
หนึ่งตามหลักพุทธปรัชญาเรียกว่า “ยารักษาโรคอย่างหายา”^{๒๘} คือ น้ำดื่มเนื้อที่ทรงเอาเฉพาะที่เป็น
น้ำมาให้พระภิกษุผู้เอาพาธัม ก็ถือว่าเป็นยารักษาโรคได้เช่นกัน การประยุกต์ใช้หลักอุฏฐาน

^{๒๖}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๓

^{๒๗}พระวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺวณฺโณ), บทอบรมกรรมฐาน, อ่างแก้ว, หน้า ๕๗-๑๐๑.

^{๒๘}วิ.ม. ๗/๕๔/๑๓๑.

สัมปทาตามหลักทฤษฎี ซึ่งมีกัตตะที่เกี่ยวกับขอบเขตของพระวินัย จึงเป็นแสวงหาขารักษา พระภิกษุผู้อาพา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นยาประเภทสมุนไพรที่สามารถเป็น ตักรู้กันกับโรคภัยไข้เจ็บที่ เป็นสิ่งเข้าไปทำลายเชื้อโรคให้ย่อยยับลงและช่วยให้ร่างกายสบายขึ้น”^๑ เช่น น้ำอ้อย น้ำผึ้ง น้ำมัน เนยใส เนยข้น เป็นต้น ขารักษาโรคเหล่านี้ สามารถนำมารักษาโรคได้ นอกจากนี้ อาหารก็เป็นยา รักษาโรคเช่นกัน เพราะความหิว ก็เป็นโรคอีกชนิดหนึ่ง

(๒) การประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการเก็บรักษาขารักษาโรคของพระภิกษุตาม พุทธบัญญัติเกี่ยวกับการเก็บรักษาขารักษาโรค คือ ขารักษาโรคที่เป็นประเภทน้ำอ้อย น้ำผึ้ง น้ำมัน เนยใส เนยข้น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เก็บไว้ใช้ไม่เกิน ๗ วัน ถ้าเป็นพวกสมุนไพรรักษา โรคสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ไม่มีแค่เพียงเท่านั้น ยังมีอีกจำพวกหนึ่งที่ เรียกว่า “น้ำมัน ยาสมุนไพร เนื้อสด มูลโค ดินเหนียว พร้อมอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น หินบดยา ครกและสาก เป็นอุปกรณ์การแพทย์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตไว้ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ใช้ได้ คือ ๑) น้ำมันหรือที่เรียกว่า เพลวมัน พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เก็บจากสัตว์ ๕ ชนิด และให้เก็บ และบริโภคได้เฉพาะในกาล ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง มี เพลวมันหมี เพลวมันปลา เพลวมันลา เพลวมันปลา จลามและเพลวมันหมู ๒) ยาสมุนไพรหรือศิลาเภสัชที่ได้จากพืช ซึ่งประกอบไปด้วยยาที่ได้มา จากส่วนต่าง ๆ ของพืชทั้ง ๕ ส่วนดังนี้

ยาที่ได้จากรากพืช มี ขมิ้น จิง เปราะบ้าน เปราะป่า อุดคพิค ข่า แผลก หญ้า หัวหมูและส่วนที่เป็นรากอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ปรุงเป็นอาหาร ยาที่ได้จากน้ำผาคหรือบด เขาเฉพาะน้ำที่ออกจากรูบ มี น้ำผาคสะเดา น้ำผาคโมกมัน น้ำผาคกะออม น้ำผาคใบ แมงลัก น้ำผาคใบฝ้าย น้ำผาคบอระเพ็ด น้ำผาคพืมานและน้ำผาคอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ปรุง เป็นอาหาร ยาที่ได้จากการใช้ใบทำเป็นยา มี ใบสะเดา ใบโมกมัน ใบกะออม ใบแมงลัก ใบฝ้ายและใบอื่นๆที่ยังไม่ได้ปรุงเป็นอาหารยาที่ได้จากการใช้ผลทำเป็นยามีลูกพิลัง กาศา ลูกคิปลี พริกไทย สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ผลกะวานและผลไม้อื่น ๆ ที่ยังไม่ปรุงเป็นอาหารและส่วนที่ใช้จะทำเป็นขารักษาโรคนั้นมี ยางหิงคุ ยางหิงคุติ ปาคิยะ คกะปัดติ คกะปณิ ยางกำขานและ ยางไม้อื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ปรุงเป็นอาหาร ดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นศิลาเภสัชหรือยาที่ได้จากสมุนไพรและนอกจากนี้ยังมีเกลือที่ใช้ทำเป็นขารักษาโรคได้อีก เช่น คนที่ตกจากที่สูง จะต้องให้กินน้ำเกลือที่ละลายกับ น้ำสะอาดเพื่อให้หายโงะสะควงขึ้นและเกลือที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตประกอบ

^๑พระพุทธโฆษะ, พระวิสุทธิมรรค, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๔.

ไปด้วย เกลือสมุทร เกลือสินเธาว์ เกลือที่งอกขึ้นจากดิน เกลือที่ปรุงด้วยเครื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นเกลือที่ยังไม่ได้ปรุงสำเร็จเป็นอาหารและโรคนางโรคที่จะต้องใช้น้ำเกลือ ดินเหนียว น้ำขี้มอมและทรงอนุญาตให้ใช้อุปกรณ์ในการแพทย์ มี ครก สากและหินบดยาพร้อมเครื่องร่อนยา เพื่อใช้รักษาคนที่ เป็นโรคหืด เบากระปิดกะปอยและอนุญาตเนื้อสดรักษาพระภิกษุผู้ถูกผีเข้าสิง สำหรับยาที่ใช้สำหรับหยอดตาน้ำพระพุทธรเจ้าได้ทรงอนุญาตให้ใช้ยาหยอดตาที่มีสีดำเป็นยาหยอดที่ทำจากเครื่องยาต่างๆที่เกิดจากกระแสน้ำที่เกิดจากหรรดลกริบทองเขม่าละลายน้ำสำหรับทาขอบคากายนอกและยังมีส่วน ประกอบอย่างอื่น เช่น จันทร์แดง กฤษณา กะลัมพัก ใบชา เกลือ ใบเจल्लीงพรว้า หัวหมู สมุนไพรทั้งหมดนี้ ได้ทรงอนุญาตให้บดทำเป็นแท่งเก็บไว้ใช้ในครั้งต่อไป และทรงอนุญาตให้ใช้วัสดุที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการเก็บรักษา ยารักษาโรคและยกเว้นวัสดุที่เป็นเงิน ทองและภาชนะที่วิจิตรงดงาม ซึ่งนอกจากได้กล่าวมานี้ เป็นศิลาแลงหรือยารักษาโรคที่ได้จากสมุนไพรและสัตว์บางชนิด”^{๑๑๑}

โรคนางชนิดต้องอาศัยการหุงน้ำมันแก้โรคจึงจะหาย เช่น

โรคลม โดยการทรงอนุญาตให้ใส่ยาทั้งปวงในน้ำมันที่หุงและจะต้องใส่น้ำเมาลงไปได้ แต่ไม่ให้มีกลิ่น สีและรสของน้ำเมาให้ปรากฏ จึงอนุญาตให้ฉนรักษาโรคได้ ถ้าใส่น้ำเมาลงไปมากก็ทรงอนุญาตให้ใช้ทาภายนอกได้ ทรงอนุญาตให้ใช้ภาชนะใส่น้ำมันหุงได้ด้วยภาชนะ ๓ ชนิด คือ ภาชนะที่ทำด้วยทองแดง ภาชนะที่ทำด้วยไม้จระ และภาชนะที่ทำด้วยผลไม้ เช่น ผลน้ำเต้า^{๑๑๒}

๓) การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการแบ่งปันยารักษาโรคให้แก่พระภิกษุผู้อาพาธตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ แม้แต่พระภิกษุก็ต้องมีการสนทนาปัญหาธรรมะกับกัลยาณธรรมอยู่เป็นประจำ จึงจะทำให้ปัญญาเกิด ดังนั้น เมื่อถึงคราวอาพาธ พระภิกษุด้วยกันจะต้องเป็นผู้คอยดูแลกัน ถ้าไม่ดูแลกัน พระภิกษุรูปนั้นจะต้องอาบัติ ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงเป็นการดูแลรักษาพระภิกษุผู้อาพาธให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ โดยการแสวงหารักษาโรคที่เป็นจำพวกอาหาร ยาสมุนไพรมาใช้ในเบื้องต้น ถ้าไม่ดีขึ้นจึงนำส่งโรงพยาบาลต่อไป

^{๑๑๑}วิ.ม. ๖/๕๔/๒๑๑.

^{๑๑๒}วิ.ม. ๖/๕๕/๒๑๕.

(๑) การประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการใช้ยารักษาโรค หรือคลื่นเกสซ์ ซึ่งเป็นการใช้ยารักษาโรคที่เหมาะสมกับปริมาณของการเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เพราะโรคบางชนิดปล่อยไว้ก็หาเองหรือโรคบางชนิดจะต้องฉีดยา หรือรับประทานยาเสียก่อน จึงทำให้โรคภัยไข้เจ็บหายได้ ดังนั้นการประโยชน์ใช้หลักสมชีวิตาในการใช้ยารักษาโรค จึงมีการพิจารณาเสียก่อนจึงฉีดยา หรือรับประทานยา เมื่อฉีดยา หรือรับประทานยาเสร็จ จะต้องพิจารณาอีกครั้ง ดังนี้

ปฏิสงฆาโย นิโส ทิลานปจฺจยเกสฺซชฺชปริกฺขารุ ปฏฺิเสวามิ, ยาวเทว อุปฺปนฺนํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนํ ปฏฺิฆาตย อพฺยาปชฺฌปรมคยาติ แปลว่า การพิจารณาโดยถูกต้องแล้ว จึงฉีดยาแก้ไข้ เพื่อกำจัดความเวทนา อันเกิดจากอาหารต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดความลำบากแก่กายนี้เท่านั้น^{๓๘} เมื่อเสร็จจากการบริโภคคลื่นเกสซ์เสร็จแล้ว ก็พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเห็นตามเป็นจริงว่า ที่รักษาอยู่นี้เป็นเพียงโรคทางกายเท่านั้น จะไม่ให้โรคเหล่านี้ลุกลามเข้าไปถึงโรคแห่งจิตใจหรือที่เรียกว่า การพิจารณาในการรักษาโรคทางกายอย่างเดียว ไม่เกี่ยวกับโรคทางจิตใจ ดังที่มีบทสวดเพื่อพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงหลังจากการบริโภคคลื่นเกสซ์ ดังนี้ อชฺช มยา อปฺจเวกฺขิตฺวา โย ทิลานปจฺจยเกสฺซชฺชปริกฺขารุ ปรีกฺขโต, โส ยาว เทว อุปฺปนฺนํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนํ ปฏฺิฆาตย, อพฺยาปชฺฌปรมคยาติ แปลว่า ในวันนี้ฉันได้บริโภคยารักษาโรค ซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อป้องกันความเวทนา ซึ่งเกิดจากอาหารต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่กายฉันนี้เพื่อความเชื่อว่าฉันไม่ได้เป็นผู้เบียดเบียนผู้อื่นด้วยการใช้สอยคลื่นเกสซ์^{๓๙}

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวกับขอบเขตการแสวงหาคลื่นเกสซ์ของ ส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติ บางชนิดก็เป็นอาหารอย่างละเอียดอ่อน เพราะว่ายารักษาโรคไม่ต่างไปจากอาหาร ซึ่งเป็นสิ่งที่นำมาซ่อมแซมร่างกายส่วนที่สึกห่อไปให้กลับคืนมาเป็นสภาพเดิม และยารักษาโรคส่วนใหญ่จึงมาจากธรรมชาติ และร่างกายของมนุษย์เองก็เจริญเติบโตจากธรรมชาติ เพราะปัจจัยสี่มาจากธรรมชาติทั้งหมด

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงเป็นการเนินชีวิตของผู้ที่ตัดขาดจากทางโลกในด้านการครองเรือน แต่ยังคงอาศัยทางโลกในด้านปัจจัยสี่ ดังนั้น พระภิกษุจึงประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคามหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพุทธบัญญัติ ที่พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์สุขในเบื้องต้นของพระภิกษุ เพราะพระภิกษุดำเนินชีวิต ไปนั้น เพื่อการศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสอน

^{๓๘} ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

^{๓๙} ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

ของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง จึงจะเกิดผลในอนาคตต่อไป คือ ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งแนวทางของพุทธปรัชญานั้น มีความเชื่อเรื่องกรรมเป็นหลักสำคัญ คือ บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะทำกรรมอันใดไว้ก็ตามย่อมได้รับผลของกรรมที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งทำเอาไว้ เช่น การทำความดีไว้ด้วยการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่มีความทุกข์ ให้พ้นจากความทุกข์ และเมื่อคนมีทุกข์ ย่อมได้รับการช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ได้เช่นกัน

ส่วนชีวิตตามแนวพุทธปรัชญานั้น เป็นชีวิตที่มีองค์ประกอบมาจากธรรมชาติ คือ ธาตุดินที่เป็นส่วนแข็ง ๆ ของร่างกาย เช่น กระดูก ขน ผม เล็บ ฟัน ธาตุน้ำที่เป็นส่วนของเหลวของร่างกาย คือ เลือด เหงื่อ น้ำมันชั้น น้ำลาย น้ำมูก น้ำบุตร เป็นต้น ธาตุลมที่เป็นส่วนผสมของเหลวให้ไหลหมุนเวียนไปทั่วร่างกาย คือ ลมหายใจ อากาศที่อยู่ในเลือด และธาตุไฟที่เป็นส่วนให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย พร้อมทั้งช่วยเผาผลาญอาหารให้สุกภายในร่างกาย ส่วนความรู้สึกร่างกายต่าง ๆ นั้นเกิดจากธาตุแห่งความรู้สึกที่เป็นประสาท คือ ประสาทตา ประสาทหู ประสาทจมูก ประสาทลิ้น และประสาทกาย เพราะสิ่งเหล่านี้มาจากธรรมชาติ มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินชีวิตไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เป็นการแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกจากธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ ปัจจัยสี่ ตลอดถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดว่า เป็นเงิน เป็นทอง เป็นเพชร เป็นพลอย สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ถูกนำมาแลกเปลี่ยนกับปัจจัยสี่

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ก็เพื่อแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน และสามารถแบ่งการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ๒ ประการ คือ

๑) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ เพื่อให้เกิดความร่ำรวย มีความยินดีในทรัพย์ที่แสวงหา มาได้ด้วยความเพียรพยายาม สามารถเก็บรักษาไว้ได้โดยไม่สูญหายอย่างไร้ประโยชน์ มีเพื่อนที่ดี ที่ให้คำปรึกษาในการประกอบอาชีพที่สุจริต และคอยช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และรู้จักการนำทรัพย์ของตนมาใช้สอยตามสมควรแก่ตน ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ จึงเป็นใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สมบัติ การได้บริโภคทรัพย์อย่างมีความสุข จึงได้ชื่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบัน

๒) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ เพราะเป็นหน้าที่ของพระภิกษุที่จะต้องพึง

ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ ถ้าอุกฤษฏ์ที่เข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาจะต้องถือศีลสี่ และรุดงควัตรสิบสาม ตามที่พระอุปัชฌาย์ได้บอกหลังอุปสมบทคั้งนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงเป็นหน้าที่จะต้องปฏิบัติไปตามพุทธบัญญัติ เพื่อให้มีชีวิตดำเนินต่อไป ซึ่งจะได้อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามมา พร้อมทั้งนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุกชีวิตต่อไป

บทที่ ๔

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญา

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการได้ปัจจัยสี่ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทา หลักอารักขสัมปทา หลักกัลยาณมิตตา หลักสมชีวิต และการดำเนินชีวิตให้เข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบัน ดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทา

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อให้ได้ปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซึ่งเป็นการได้มาเพื่อครอบครอง เป็นเจ้าของปัจจัยสี่และเป็นผลต่อเนื่องมาจากการแสวงหา เป็นการบ่งบอกถึงคุณลักษณะของผู้แสวงหาปัจจัยสี่ที่มีคุณลักษณะตามหลักอุฏฐานสัมปทาแห่งการได้ปัจจัยสี่มาตามตามแนวพุทธปรัชญา เป็นการสอนถึงการนำมาหรืออุฏฐานสัมปทาในการที่ได้มาตามหลักธรรมแห่งความสันโดษ ซึ่งมีความประมาณในการได้มา ประมาณในการสิ่งของที่จะมาได้และมีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่จะนำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน พระพุทธองค์จึงตรัสแก่ชาวโลกว่า “เพื่อให้ชาวโลกได้รับรู้ว่า ผู้ที่มีความสันโดษอยู่ประจำกาย วาจา และใจ จะมีอานิสงส์มากน้อยเพียงไร” เพราะความสันโดษนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะไม่เป็นคนที่มีความละโมภโลกมาก ไม่อยากครอบครองปัจจัยสี่ในทางโลกนี้แต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาตามแนวทางแห่งการครองปัจจัยสี่ ๔ ความสันโดษ ๑ ดังนี้

๔.๑.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทาในการครองปัจจัยสี่

ชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ครองเรือนมากกว่าผู้ออกบวช ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เรียกบุคคลเหล่านี้ว่า ภรวาส หรือคฤหัสถ์ ส่วนผู้เข้าใกล้พระพุทธศาสนาเรียกว่า “อุบาสก อุบาสิกา ที่รักษาศิลโอบสวด หรือศีล ๘ ทุกวันขึ้น ๘ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ ขึ้น ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ

และแรม ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ” การผู้ครองเรือนจึงมีมากกว่านักรบในพระพุทธศาสนา เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีการครอง คังนั้ ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักอุฏฐานสัมปทาตามแนวพุทธปรัชญาในการครองปัจจัยสี่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) อคติสุข เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจในความสามารถของตน ที่สามารถแสวงหาปัจจัยสี่สมบัติมาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร และได้มาโดยชอบธรรม เพราะประกอบอาชีพด้วยสัมมาอาชีพะ คือ ไม่ลักขโมย ไม่ค้ำขายยาพิษ ไม่ค้ำอาวุธ ไม่ค้ำขายมนุษย์ และสิ่งที่ผิดกฎหมาย และศีลธรรม แต่เป็นการประกอบอาชีพสุจริตที่ไม่กฎหมายในทางกาย ทางวาจา และทางสติปัญญา จึงได้ชื่อว่า ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ คือ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บรักษาปัจจัยสี่สมบัติไม่ให้สูญหาย การคบมิตรที่ดี เพื่อคอยแนะนำสิ่งดี ๆ ให้ตามสมควร

๒) โภคสุข เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ตามแนวพุทธปรัชญานั้น ซึ่งการบริโภคด้วยการนำมาเลี้ยงตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนให้มีความสุข เช่น บิดา มารดา บุตร ภรรยา กัลยาณมิตร ข้าทาสบริวาร และใช้ทำพิธีกรรม ถวายพระภิกษุสงฆ์ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้บริโภคปัจจัยสี่จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา แห่งการได้ปัจจัยสี่มา

๓) อนุตสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการไม่เป็นหนี้กับคนอื่น เพราะไม่ได้ออกไปกู้หนี้ยืมสินของคนอื่น เพราะการเป็นหนี้ที่ทำให้เป็นทุกข์ที่สุดในโลก แม้แต่ในยุคปัจจุบัน ถึงจะมีค่านิยมในการกู้หนี้ยืมสินจากธนาคาร เพราะการแสดงออกถึงการมีเครดิตของบุคคลนั้น ๆ แต่ความรู้สึกรจริง ๆ ของบุคคลเหล่านั้น จะไม่มีความสุขภายในจิตใจ เพราะเป็นหนี้ ย่อมเป็นหนี้อยู่วันยันค่ำ จะสงบสุขทางจิตใจได้เมื่อหมดหนี้ หมดสิน เพราะฉะนั้น ความสุขที่เกิดจากการไม่เป็นหนี้ เป็นสินของคนอื่น ย่อมเป็นสุขได้จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา คือ มีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่สมบัติมาใช้ให้เพียงพอต่อความต้องการของตน ตามความเหมาะสมในการดำเนินชีวิต เพื่อจะได้ไม่ต้องกู้หนี้ยืมสินในคราวจำเป็น

๔) อนุวัชสุข เป็นสุขที่เกิดจากการประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ ซึ่งเป็นความสุขในการทำงานด้วยความภาคภูมิใจ สามารถพูดได้อย่างภาคภูมิใจว่า คนทำงานที่สุจริตกาย สุจริตวาจา และสุจริตทางสติปัญญา คือ การประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพะ*

การวิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักอุฏฐานสัมปทาตามแนวพุทธปรัชญาในการครองปัจจัยสี่ ๔ ประการ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนปัจจัยที่เป็นทรัพย์สิน

ส่วนอื่นจะรวมเข้าเป็นปัจจัยสี่ทั้งหมด ซึ่งเป็นการครอบครองปัจจัยสี่ที่แสวงหามาได้ด้วยความสุจริตกาย สุจริตวาจา และสุจริตสติปัญญา ด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่ด้วยความสุจริต เมื่อได้มาแล้วย่อมทำให้เกิดความสุข เพราะความสุขส่วนใหญ่เกิดจากการมีทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์ภายนอก และภายใน เช่น ทรัพย์ภายนอก คือ ปัจจัยสี่ ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ส่วนทรัพย์ภายในที่เป็นทรัพย์ประเสริฐที่ไม่มีบุคคลอื่นแย่งได้ คือ ศรัทธาศีล โสคติปัฏะ พหุสัจจะ จาคะ ปัญญา ในการครองปัจจัยสี่อย่างมีสุข

๔.๑.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทานในการครอบครองปัจจัยสี่ด้วยความสันโดษ

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทานในครองปัจจัยสี่ด้วยความสันโดษ ซึ่งเป็นหลักที่ทำให้ตนเอง ผู้อื่น และสังคมมีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ดังนี้

๑) การรู้จักประมาณในการรับหรือการได้มา หรือความสันโดษ ๓ ประการ ตามที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนชาวโลกให้รู้จักความสันโดษ ดังนี้

(๑) ยถาลาภสันโดษ เป็นความยินดีในปัจจัยสี่สมบัติที่ตนสมควรจะได้ เพราะเป็นส่วนแบ่งที่ควรจะได้รับ เช่น มรดกที่สมควรได้รับจากบิดา มารดา เพราะเป็นบุตรที่ทำหน้าที่ที่สมควรได้รับมรดก หรือส่วนแบ่งจากการเป็นหุ้นส่วนในบริษัท และปัจจัยสี่ที่ได้มานั้น เป็นปัจจัยสี่ที่มีความบริสุทธิ์ เป็นปัจจัยสี่ที่ไม่ขัดต่อหลักของกฎหมายและศีลธรรม ถึงจะมีปัจจัยสี่มาก หรือจะมีปัจจัยสี่น้อยก็ตาม ก็เป็นปัจจัยสี่ที่ได้ที่ได้มาด้วยยถาลาภสันโดษ ซึ่งเป็นประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอุฏฐานสัมปทานในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาในการได้ปัจจัยสี่มาด้วยยินดีในปัจจัยสี่ที่ตนสมควรจะได้ คือ ได้มา ด้วยความบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย วาจา ใจ และสติปัญญา

(๒) ยถาลาภสันโดษ มีความยินดีในสิ่งที่ได้มาด้วยผละกำลังของคนหรือการได้ใช้กำลังที่มีอยู่ เข้าแลกกับปัจจัยสี่ที่ตนต้องการ หรือค่าแรงงานในการทำงาน

(๓) ยถาสารูปสันโดษ มีความยินดีในปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับตน ที่จะสอยให้เกิดประโยชน์ได้ สิ่งใดที่ไม่เหมาะสมกับตน ควรจะแลกเปลี่ยนกับคนที่จะเหมาะสมในการใช้สอยปัจจัยสี่เหล่านี้

๒) หลักของความสำเร็จในการครอบครองปัจจัยสี่ด้วยการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นหลักของความสำเร็จในการประกอบอาชีพธุรกิจ ดังนี้

(๑) ฉันทะ คือ ความพอใจในการประกอบอาชีพที่ตนประกอบอยู่ มีความใส่ใจในหน้าที่การงานอย่างเต็มความสามารถ เป็นต้น

(๒) วิริยะ คือ ความเพียรในการทำงานของคน เพื่อให้งานที่ประกอบอยู่ลุล่วงไปด้วยดี

(๓) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในหน้าที่การงานอย่างเต็มความสามารถ เป็นต้น

(๔) วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือการคิดหาวิธีในการทำงานให้พบกับความสำเร็จ ด้วยวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพิจารณาหาข้อบกพร่อง หรือข้อดี เพื่อนำไปเป็นหลักในการดำเนินในครั้งต่อไป^๒

การครอบครองปัจจัยสี่ ด้วยการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อให้ได้มาแห่งปัจจัยสี่

๓) การครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ ที่เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่พระพุทธเจ้าสรุปลงตามสัมมาอาชีวะ คำเดียว แต่มีหลักปฏิบัติ ๔ ด้าน คือ

(๑) ผลิตรกรรม เป็นการผลิตสินค้าเพื่อส่งขายหรือเก็บไว้ในฐานะเป็นผู้บริโภคก็ได้เช่นกัน ซึ่งมีการลงทุนในด้านเงินตราหรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถตีเป็นราคาของเงินตราได้ เช่น การลงทำในการก่อตั้งบริษัทมาหาคนที่ระดมเงินจากบุคคลที่จะมาร่วมหุ้นในการลงทุนเพื่อหวังผลกำไรมาแบ่งปันกันในบริษัท การผลิตในรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การเดินรถ หรือผู้ผลิตสินค้าที่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งเหล่านี้ ที่เป็นผลของการผลิตกรรมในด้านการบริโภคใช้สอยผลผลิตที่ผลิตได้

(๒) บริโภคกรรม เป็นการผู้บริโภคสินค้าที่ผู้ผลิตส่งออกสู่ตลาด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการบริโภคสินค้าให้หมดไปจากผู้ผลิต เพราะถ้าหากสินค้าที่ผู้ผลิตไม่มีผู้บริโภคแล้ว ธุรกิจในด้านนั้น ๆ จะไม่อาจดำเนินต่อไปได้ เพราะขาดผู้บริโภค หรือขาดผู้มาใช้บริการ

(๓) ปรีวรตรกรรม เป็นการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้า ซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ๒ ฝ่าย คือ แต่ละฝ่ายมีสินค้าที่ต่างชนิดกัน และต่างฝ่ายก็ต้องการสินค้าอีกฝ่ายหนึ่ง จึงมีการแลกเปลี่ยนกันด้วยสินค้าต่อสินค้า หรือสินค้านับเงินตรา ตามที่ได้ตกลงกันทั้งสองฝ่ายหรือผู้เชื่อมสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสอง ดังนั้น ปรีวรตรกรรม จึงเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างผู้มีสินค้ากับผู้ต้องการสินค้า เพราะต่างฝ่ายที่อยู่ห่างไกลกัน จึงไม่สามารถติดต่อกันโดยตรงได้ จึงอาศัยกลุ่มเชื่อมสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้า ซึ่งเป็นธุรกิจนายหน้า ผู้ค้าประกัน เหล่านี้ก็เป็นธุรกิจในปรีวรตรกรรมเช่นกัน

(๔) วิภาครกรรม เป็นผู้ทำธุรกิจในด้านการขายแรงงานของคนที่มีอยู่ตั้งแต่กำเนิด เป็นกลุ่มที่ใช้แรงงานในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้า เงินตรา หรือใช้หนี้ บุคคลกลุ่มนี้มีความสำคัญต่อผู้ผลิตกรรมเป็นอย่างมาก เพราะถ้าหากขาดผู้ขายแรงงานแล้ว ธุรกิจก็ไม่อาจดำเนินไปได้ หรือ

^๒ที.ป. ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

ดำเนินไปอย่างลำบาก เพราะฉะนั้น ผู้ใช้แรงงานก็ถือว่า เป็นการประกอบในการทำงาน เช่นเดียวกัน”

วิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักทฤษฎีหมักตะเคในครองปัจจัยสี่ด้วยความสันโดษ คือ มีความเพียงพอต่อความต้องการในการครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ เพื่อนำไปใช้สอยให้พอ เหมาะสมในกาดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๔.๑.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีหมักตะเคในการจัดสรรปัจจัยสี่

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีหมักตะเคใน การจัดสรร ปัจจัยสี่ที่แสวงหา มาได้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้เกี่ยวข้องเมื่อได้ปัจจัยสี่อันบริสุทรมาก็จัดสรร ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการให้ลงตัวกับปัจจัยสี่ที่ตนมีอยู่ การจัดสรรตามแนวพุทธปรัชญาได้จัดสรรปัจจัยสี่ออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑) เอเกน โภค ภูณเขยอ จัดสรรปัจจัยสี่ใน ส่วนที่ ๑ ออกเพื่อเก็บไว้บริโภคส่วนตัว และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

(๑) จัดสรรปัจจัยสี่เพื่อเลี้ยงดูตน บิดา มารดา เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนภายในครอบครัว

(๒) จัดสรรปัจจัยสี่เพื่อบำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

(๓) จัดสรรปัจจัยสี่เพื่อป้องกันภัยและรักษาสวัสดิภาพของสังคมให้มั่นคงปลอดภัยอันตราย

(๔) จัดสรรปัจจัยสี่เพื่อทำพิธีกรรม ซึ่งเป็นการสละปัจจัยสี่เพื่อบำรุงและบูชา ๕ อย่าง คือ ญาติพิถี สงเคราะห์ญาติ อติพิถี ค้อนรับแขก ปุพพเปคพิถี ทำบุญเพื่อตักการะอุทิศแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ราชพิถี บำรุงรัฐ โดยการเสวยภานี เทวดาพิถี ถวายเทวดา ตามความเชื่อของแต่ละบุคคล

(๕) จัดสรรปัจจัยสี่เพื่ออุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์และเหล่าบรรพชิตที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมวินัย ไม่เป็นผู้มีมาในลาภยศสรรเสริญ”

๒) ทวีกิณุมั ปโยชเย การจัดสรรปัจจัยสี่ใน ส่วนที่ ๒ และส่วนที่ ๓ เพื่อนำไปใช้ในการลงทุนประกอบการงาน ที่จัดสรรในส่วนนี้ไว้ ๒ ส่วนนั้น เพราะการลงทุนในการประกอบอาชีพเพื่อหวังกำไรเพิ่มนั้น จะต้องพบกับอุปสรรคหลายประการ จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดไว้ ๒ ส่วน ดังนี้

“พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตมาโณ), มองเขา มองเรา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ มหานคร : พรศิวการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖๒.

“ที.ป. ๑๑/๕๒/๓๕.

(๑) การลงทุนในการประกอบอาชีพค้าขาย ย่อมมีการได้กำไร และการขาดทุน เป็นเรื่องธรรมดา เพราะถ้าได้กำไร ย่อมไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าขาดทุน ก็ยังมีทุนสำรองอยู่ คือ การลงทุนนั้นจะต้องลงทุน ๑ ส่วน เป็นต้นทุน อีก ๑ ส่วน เมื่อขาดทุน จึงจำเป็นต้องใช้ทุนสำรอง ดังนั้น ในส่วนนี้ จึงจัดสรรออกไว้ ๒ ส่วน

(๒) การลงทุนในการเกษตร ปีไหนฝน ฟ้า เอื้ออำนวยย่อมได้กำไร และปีไหนฝน ฟ้า ไม่อำนวย ย่อมขาดทุน จึงจัดสรรในการลงทุนไว้ ๒ ส่วน

(๓) การลงทุนในการประมง ซึ่งในปีไหนสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ย่อมได้กำไร และปีไหนสัตว์น้ำไม่อุดมสมบูรณ์ ย่อมขาดทุน จึงจัดสรรไว้ ๒ ส่วน

๓) จุดดุลยง นิธาปะยุ เป็นการจัดสรรส่วนที่ ๔ เพื่อนำไปใช้ในคราวจำเป็น เพราะชีวิตมนุษย์ไม่ได้สุขสบายตลอดไป ถึงคราวทุกข์ก็มีเช่นกัน เช่น คราวจำเป็นเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว ฤดูแล้ง ฝนตกชุก ออกไปแสวงหาปัจจัยสี่ที่เป็นอาหาร ไม่ได้ จึงมีความจำเป็นในการใช้สอยในส่วนนี้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการจัดสรรปัจจัยสี่ ๑ ส่วนไว้ใช้ในคราวจำเป็น ดังนี้

(๑) คราวจำเป็นเมื่อเวลาเป็นไข้ ไม่สบาย ไม่สามารถประกอบอาชีพได้

(๒) คราวจำเป็นเมื่อฤดูกาลไม่เอื้ออำนวย เช่น หนาวจัด แล้งจัด น้ำท่วมจัด ไฟไหม้ ไม่มีงาน

(๓) คราวจำเป็นที่จะต้องเสียภาษีให้รัฐ^๔

ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกฎฐานสัมปทานในการจัดสรรปัจจัยสี่ที่แสวงหาไม่ได้ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้เกี่ยวข้อง เมื่อได้ปัจจัยสี่อันบริสุทธรมาก็จัดสรรออกเป็นส่วน ๆ เพื่อแบ่งออกเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัว ครอบครัว และคนที่เกี่ยวข้องกับคน แบ่งออกเพื่อเก็บไว้ในการประกอบอาชีพ ๒ ส่วน และแบ่งออกเพื่อเก็บไว้ใช้เมื่อยามมีภัย เช่น ภัยแล้ง ภัยหนาว น้ำท่วม หรือเสียภาษีให้รัฐ ในการจัดสรรปัจจัยสี่ ตามหลักของความเป็นจริงจำเป็นต้องดูความเหมาะสมของการจัดสรร ถ้าครอบครัวมีขนาดใหญ่มีคนมากก็ต้องจัดสรรไว้มากเพื่อให้เหมาะสม “การจัดสรรปัจจัยสี่โดยถือหลักของการแบ่งปัจจัยสี่เป็นสี่ส่วน ที่เรียกว่า โภควิภาคสี่ คือ เพื่อใช้จ่ายเลี้ยงคนและผู้ที่เหมาะสมพร้อมการทำประโยชน์หนึ่งส่วน ทูวิหิ กมมฺ โปชเช เพื่อใช้เป็นทุนในการประกอบกิจการงาน สองส่วนและจุดดุลยง นิธาปะยุ เก็บไว้เมื่อคราวจำเป็น”^๕

^๔ที.ปา. ๑๑/๕๒/๕.

^๕พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

ดังนั้น การจัดสรรปัจจัยก็จะต้องรู้ถึงปัจจัยที่แสวงหาได้ด้วยความขยันหมั่น เพียรของตน โดยทางสุจริตชอบด้วยธรรมจึงก่อให้เกิดประโยชน์ เมื่อใช้จ่ายปัจจัยที่เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ ถึงปัจจัยที่จะหมดไป ก็ถือเป็นเรื่องของธรรมดา เพราะปัจจัยที่สมบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข หรือที่เรียกว่า “ความสุขของคฤหัสถ์ ๔ ประการ คือ ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัยดี ความสุขที่เกิดจากการได้บริโภคปัจจัยดี ความสุขที่เกิดการบริโภคปัจจัยดีที่ไม่ได้ขี้เมามา และความสุขที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่ไม่มีโทษ” หลักการในการใช้จ่ายปัจจัยที่ทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นหลักในเบื้องต้นในการใช้จ่ายแบบมีหลักเกณฑ์ ซึ่งหลักของการแสวงหา การจัดสรร การใช้จ่ายนั้น บุคคลทั่วไปยังมีการแสวง การจัดสรรและการใช้จ่ายปัจจัยที่นั้นยังไม่เป็นเรื่องที่ตายตัว ยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของแต่ละสังคม ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญ

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาแห่งการได้ปัจจัยดีด้วยความขยันหมั่นเพียร จึงเป็นผลดีที่เกิดจากความขยันหมั่น แต่ตามแนวพุทธปรัชญาจะเน้นหนักถึงความพอดี และทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้มาครอบครองปัจจัยดี ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต และมีความสันโดษ คือ “การประกอบอาชีพที่มีความพอดีทางกาย ความพอดีทางวาจาและความพอดีใจ เป็นการประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน” เมื่อประกอบอาชีพที่มีความพอดีแล้ว ปัจจัยที่ดีคนได้มา ก็จะเป็นปัจจัยที่มีความพอดีกับตนเอง และผู้อื่นจะได้ประกอบอาชีพเช่นคนในปัจจุบัน หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะแห่งการได้ปัจจัยดีมา ตามหลักพุทธปรัชญาจะสรรเสริญผู้มีความสันโดษ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการมีความยินดีตามที่เขาให้มา มีความยินดีที่นำมาได้ด้วยกำลังของตนที่มีอยู่และปัจจัยที่นั้น มีความเหมาะสมกับคนและที่สำคัญปัจจัยที่ดีคนได้มามีความบริสุทธิ์ จึงจะทำให้เกิดความสุขในการบริโภค แก่ตนเอง และผู้อื่นซึ่งเป็นการเอื้ออำนวยผลประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคตต่อไป ส่วนการจัดสรรและการใช้จ่ายปัจจัยดีเป็นการจัดสรรในการใช้จ่ายปัจจัยดีให้เกิดระบบการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการแบ่งปัจจัยดีออกเป็นส่วน ๆ เพื่อสะดวกในการใช้สอยให้เกิดประโยชน์และสามารถทำให้ทราบว่าส่วนไหนที่จะใช้เลี้ยงตนเองและผู้เกี่ยวข้องเท่าไร ส่วนไหนที่จะใช้ประกอบอาชีพเท่าไร และส่วนไหนที่ใช้ป้องกันภัยเท่าไร เมื่อแบ่งออกเป็นส่วน ๆ อย่างนี้แล้วก็จะง่ายต่อการบริหารจัดการได้ต่อไป

^๑พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตาโณ), นิเทศธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธีพนธ์การพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๔.

๔.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทา

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา และบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น การวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทา คือ การรักษาปัจจัยสี่ที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ตามแนวพุทธปรัชญา ๒ ประการ คือ การเก็บรักษาในรูปแบบของรูปธรรม และการเก็บรักษาแบบนามธรรม ดังนี้

๔.๒.๑ วิเคราะห์การเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปธรรม

วิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ในการเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปธรรมเรียกในปัจจุบันว่า “การฝากธนาคาร” หรือการเก็บรักษาไว้ที่บ้าน แต่ในอดีตมักมีการฝังสมบัติไว้กับพื้นดินในนิทานธรรมบท “เศรษฐีได้ฝังปัจจัยสี่เพื่อบุตรของตนเมื่อตนตายลงไปบุตรของเศรษฐีก็ให้คนใช้พาไปขุดขึ้นมาเพื่อนำไปใช้สอยต่อไป” และในปัจจุบัน ตามหลักทางพระพุทธศาสนาการรักษายปัจจัยสี่มีอยู่ ๒ ทาง คือ

๑) การเก็บรักษาปัจจัยสี่ หรือทรัพย์ไว้กับผู้อื่น ด้วยการให้ปัจจัยสี่ หรือทรัพย์กับคนอื่นไปใช้ก่อน แต่ไม่ใช้ลักษณะของการกู้ยืม แต่เป็นการให้ยืมไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ เช่น การลงทุนให้คนอื่นไปค้าขาย พอเขาได้กำไรแล้วเขาก็จะเก็บรักษาไว้ให้ตน แต่เมื่อถึงคราวคราวเรามีความจำเป็น เขาก็จะนำปัจจัยสี่หรือทรัพย์เหล่านั้นกลับมาให้เราใช้สอยประโยชน์ต่อไป การเก็บรักษาในรูปแบบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการรักษาไว้ที่บุตร ธิดา หรือการอุปการะบุคคลอื่น ที่เห็นสมควรว่าเป็นบุคคลที่รู้จักความกตัญญูกตเวทิตาคุณ

๒) การเก็บรักษาไว้กับธนาคารหรือสมัยก่อนฝังไว้ใต้พื้นดิน ซึ่งเป็นการนำปัจจัยสี่ หรือทรัพย์ไปเก็บรักษาไว้กับกลุ่มธนาคาร ซึ่งเป็นฝากเพื่อเรียกคืนเมื่อไหร่ก็ได้ กับการฝากเพื่อรับดอกผลกำไร ดังนั้น การฝากธนาคาร จึงมีการฝาก ๒ ลักษณะ คือ ๑) ฝากเพื่อเรียก ซึ่งเป็นฝากธนาคารเพื่อจะถอนคืนเมื่อไหร่ก็ได้ ซึ่งเป็นการฝากโดยไม่มีดอกเบี้ย หรือไม่มีผลกำไร ๒) การฝากเพื่อเก็บกำไร หรือการฝากเพื่อคืนดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการฝากให้ครบกำหนดแล้วจึงสามารถถอนคืนได้ เพราะทางธนาคารได้นำเงินส่วนนี้ไปลงทุนอยู่ จนกว่าจะครบกำหนดจึงจะนำมาคือให้ จึงสามารถถอนปัจจัยสี่ หรือของตนออกจากธนาคาร ได้ และจะมีดอกผลกำไร ให้ตามอัตราที่กำหนดไว้

๔.๒.๒ การวิเคราะห์การเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปนามธรรม

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อการเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปนามธรรมเรียกในปัจจุบันว่า “การถวายทานปัจจัยสี่แก่พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลธรรม ซึ่งเป็นการเก็บรักษาไว้เพื่อให้เกิดความสุขทางด้านจิตใจ ดังนี้

๑) การเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปของนามธรรมเพื่อใช้สอยประโยชน์ทางจิตใจหรือใช้สอยประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ความสุขทางจิตใจ ซึ่งเป็นการรักษาปัจจัยสี่ของอริยสาวก เป็นปัจจัยสี่ที่คนอื่นไม่สามารถจะแย่งไปได้ เพราะเป็นส่วนบุคคล ปัจจัยสี่ชนิดนี้จะต้องอาศัยหลักของการให้ทานกับผู้มีศีลธรรม คือ พระภิกษุสงฆ์

๒) การเก็บรักษาทรัพย์ในรูปแบบของอริยทรัพย์ ซึ่งเป็นทรัพย์บุคคลที่เป็นอริย คือ "อริยปัจจัยสี่ทั้ง ๘ ประการ คือ ๑) ศรัทธา เป็นบุคคลที่มีความเชื่อเป็นทรัพย์ ๒) ศีล เป็นบุคคลที่มีศีลเป็นทรัพย์ ๓) หิริ เป็นบุคคลผู้มีความละอายเป็นทรัพย์ ๔) โอตตัปปะ เป็นบุคคลผู้มีความเกรงกลัวต่อบาปกรรมเป็นทรัพย์ ๕) พหุสังกะ เป็นบุคคลผู้มีความรอบรู้ในคิธรรมและโลกเป็นทรัพย์ ๖) จาคะ เป็นบุคคลผู้รู้จักในการให้ทานเป็นทรัพย์ และ ๗) ปัญญา เป็นบุคคลผู้มีปัญญา"

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภีรชสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อการเก็บรักษาปัจจัยสี่ในรูปแบบของรูปนามธรรม ซึ่งเป็นการฝากอริยสาวกเป็นผู้เก็บรักษาไว้ โดยไม่มีบุคคลใดจะสามารถมาแย่งชิงเอาไปได้ ดังนั้น อริยทรัพย์ทั้งเจ็ดประการนี้ กฤหัสถ์จะต้องอาศัยสาวกของพระพุทธองค์ เป็นผู้รับฝากหรือเก็บรักษาไว้ให้ เพราะพระอริยสาวกเป็นผู้ไม่มีกิเลสตัณหา หรือมีกิเลสอยู่แต่ก็มีน้อย เป็นผู้รับฝากจึงทำให้อริยปัจจัยสี่ของกฤหัสถ์เกิดประโยชน์แก่ตัวของกฤหัสถ์ในปัจจุบัน

๔.๒.๓ การวิเคราะห์ประโยชน์การประยุกต์ใช้หลักอภีรชสัมปทาในการรักษาตระกูลให้มั่นคง

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภีรชสัมปทาในการรักษาตระกูลให้มั่นคง ซึ่งเป็นการรักษาปัจจัยสี่ หรือทรัพย์สมบัติที่แสวงหามาได้โดยชอบธรรมด้วยความขยันหมั่นเพียรของคน จึงมีการรักษาไว้ไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสียหายไป ดังนั้น ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอภีรชสัมปทาในการรักษาตระกูลให้มั่นคง ตามหลักอภีรชสัมปทา เพื่อความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืนอยู่ได้นานด้วยวิธีต่าง ๆ ดังนี้

๑) นัฏฐเวสน ของหายไป หรือใช้สอยให้หมดไปแล้ว จะต้องรู้จักวิธีหามาทดแทนไว้เช่นเดิม เพื่อจะได้ใช้สอยประโยชน์ต่อไปในภายภาคหน้า

๒) ฉิณณปฏิสังขรณา ของเก่าชำรุดเสียหายใช้สอยไม่ได้ จะต้องรู้จักการบูรณะซ่อมแซมให้ใช้งานได้เหมือนเดิม

"ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรมการศาสนา กองศาสนศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการศึกษาธรรมชั้นตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓.

๓) ปริมาณปาน โภชน การรู้จักประมาณในการใช้สอยประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติ อย่างใช้มากเกินไปจนหมดตัว อย่างใช้น้อยเกินไปจนใช้สอยประโยชน์ไม่ได้ ให้รู้จักประมาณการใช้สอย หรือความพอดีในการใช้สอยทรัพย์สินที่แสวงหามาได้

๔) อธิบิณฑิตวันคสถาปนา การตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้าน หรือแม่บ้าน เพื่อจะได้จัดสรรปันส่วนในการใช้สอยทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล^๑

การวิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักอารักขสัมปทาในการรักษาตระกูลให้มั่นคง จึงเป็นการรักษาทรัพย์สินที่แสวงหามาได้ด้วยความสามารถ มีความมั่นคงอยู่กับคนนาน หรือสามารถใช้ประโยชน์ได้นาน เพราะรู้จักการรักษาทรัพย์สินสมบัติไม่ให้ขาดหาย รู้จักการซ่อมแซมของที่ชำรุด รู้จักประมาณในการบริโภค และบุคคลที่จะทำหน้าที่แม่บ้าน หรือพ่อบ้าน จะต้องเป็นผู้มีความปกติ สุข หรือที่เรียกว่า เป็นผู้มีศีลวาจรที่ดี

ดังนั้น การวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงทำให้ทราบว่า การรักษาทรัพย์สินที่แสวงหามาได้ด้วยความสามารถทั้ง ๓ ประการ คือ บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา และบริสุทธิ์ด้วยสติปัญญา จึงสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน โดยการเก็บรักษาในรูปแบบของรูปธรรม คือ การเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติที่มีอยู่ เช่น บิณฑิต อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ วัน ส่วนที่เก็บไว้ในรูปแบบของนามธรรม ซึ่งเป็นการฝากธนาคาร ลงทุนให้บุตรธิดา และการเก็บรักษาไว้ในรูปแบบของอริยทรัพย์ คือ ศรัทธาในสิ่งที่เป็นบุญกุศล เป็นผู้มีศีล เป็นผู้มีหิริ เป็นผู้มีโอคตปิละ เป็นผู้มีพาหุสังจะ เป็นผู้มีจาคะ เป็นผู้มีปัญญา

๔.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดา

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการบงบอกถึงทิศทางของการดำเนินชีวิตที่ดี เช่น ในมงคลสูตรมีแนวทางในการคบมิตรว่า “อเสวนา จ พาลานา” อเสวนา จ พาลานา การเว้นจากการคบคนพาล เพราะคนพาลนั้นเป็นคนที่ไม่มีเหตุและผลตามใจของตนเอง กล่าวหาว่า คนอื่นคิดหมด ตนเองถูกเพียงคนเดียว ซึ่งลักษณะของคนพาลแนวพุทธปรัชญาเรียกว่า “พวกมิถฉาจิรัฐีที่มีความเห็นที่คิดเข้าข้างตนเองหลงทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นธรรมชาติของคนพาลมี ๓ ประการ คือ กายทุจริต วจีจริต มโนทุจริต ผู้ประกอบธรรม ๓ ประการนี้ เรียกว่า คนพาล”^๒ ส่วน ปญจिता นญฺ จ เสวนา การคบกับบัณฑิต เพราะบัณฑิตเป็น

^๑ อ.จตุกก. ๒๑/๒๕๘/๓๓๓.

^๒ อ.จ.ติ. ๓๔/๔๔๑/๕.

ผู้มีเหตุมีผลเป็นผู้ที่ตัดสินใจปัญหาด้วยปัญญาตามแนวพุทธปรัชญาเรียกว่า “ผู้มีสัมมาทิฐิ เป็นผู้มีความเห็นที่ถูกต้อง ตามหลักของความเป็นจริง เห็นอย่างไร พุคอย่างนั้น เห็นถูกเป็นถูก เห็นผิดเป็นผิด ตามความจริง กล่าวตามหลักที่ถูกต้องตามความจริง จึงจะเรียกว่า บัณฑิต” บุคคลที่ประกอบด้วยหลักคุณธรรม ๓ ประการเรียกว่า “บัณฑิต” คือ “กายสุจริต วาจสุจริต มโนสุจริต เป็นผู้ทำดี พุคดีและคิดดีโดยปกติ”^{**} ดังนั้น วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงเป็นการเลือกคบมิตรที่ถูกต้องตามหลักกัลยาณมิตตดา คือ การเลือกคบมิตรที่รู้จักการทำหน้าที่ของความเป็นมิตรที่ดี ดังนี้

๔.๓.๑ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดา ๔

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตดาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีการกระทบกระทั่งกัน มีการทะเลาะวิวาทกัน ดังนั้น แนวทางในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่มนุษย์ คือ แนวทางในการดำเนินชีวิตตามแนวทางการเป็นมิตรที่ดีต่อกัน มีอะไรจะได้อะไรจะช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน คือ กัลยาณมิตร ๔ ประการ ดังนี้

๑) มิตรอุปการะ ซึ่งเป็นมิตรที่คอยช่วยเหลือในเรื่องที่ตนเองไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือทางออกไม่ได้ ย่อมจะพึงหาอาศัยเพื่อที่ดีได้ ดังนี้

(๑) เพื่อนที่ดีจะต้องช่วยเหลือในยามเพื่อนมีความประมาท จึงคอยรักษาให้เพื่อนพ้นจากอันตรายจากการประมาทได้

(๒) คอยรักษาทรัพย์สมบัติ ในยามเพื่อเกิดความประมาท

(๓) เป็นที่พึ่งให้เพื่อนได้ ยามเพื่อนมีภัย

(๔) มีกิจจำเป็น เพื่อนจะออกทรัพย์ให้มากกว่าเพื่อนที่เอียงปาก

๒) มิตรร่วมสุข ร่วมทุกข์ ซึ่งเป็นเพื่อนที่สามารถตายแทนกันได้ คือ ถ้ามีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมด้าน คือ มิตรที่ดี ๔ ประการ ดังนี้

(๑) มิตรร่วมทุกข์ ร่วมสุขนั้น จะต้องไม่ปิดบังความลับกัน เช่น เพื่อนไปมีเรื่องราวกันในหมู่บ้านอื่น แต่ไม่ได้บอกให้เพื่อนทราบ พอเพื่อนเข้าไปในหมู่บ้านดังกล่าว จึงทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บ เพราะเพื่อน ไม่บอกความลับให้เพื่อนทราบก่อนเข้าไปหมู่บ้านที่เพื่อนมีเรื่องราวไว้

^{**} อัง.ติฎ. ๓๔/๔๔๕/๖.

(๒) รักษาความลับของเพื่อน เมื่อเพื่อนบอกความลับแล้ว ไม่ควรนำไปเปิดเผย เพราะบางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่น่าอับอาย หรือความลับเกี่ยวกับเทคนิคในการประกอบอาชีพให้เกิดความรำรวย เช่น สูตรอาหาร สูตรการทำกล้วยเดี่ยวเรือ เป็นต้น

(๓) เมื่อมีภัยอันตราย ไม่ทิ้งเพื่อน เพราะเพื่อนที่ดีไม่ทิ้งเพื่อนในยามลำบาก หรือโดนขู่หมายปองเอาชีวิต เพื่อนที่ดีควรหาทางช่วยเหลือให้ถึงที่สุด

(๔) เพื่อนที่ดีสามารถสละชีพเพื่อเพื่อนได้ เช่น ตนเองไม่มีภรรยา ควรสละชีวิตเพื่อเพื่อนผู้มีภรรยาในการเลี้ยงดูบิดามารดา เมื่อถึงคราวจะต้องสละชีวิตเพื่อเพื่อน

๓) มิตรแนะนำประโยชน์ เพื่อนที่ดี จะต้องแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่เพื่อน เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีเพื่อนเป็นผู้คอยแนะนำสิ่งดี ๆ ให้เมื่อเพื่อนไปพบสิ่งดี ๆ มา ดังนั้น เพื่อนที่ดีต่อกัน จะต้องแนะนำสิ่งดี ๆ ให้ มีลักษณะ ๔ ประการ คือ

(๑) การห้ามปรามเพื่อน เมื่อเพื่อนจะทำความชั่ว หรือทำความเสียหายให้แก่ตนเอง และผู้อื่น หรือสังคม เช่น การก่อวินาศกรรม การสร้างความรำคาญให้แก่ผู้อื่น หรือการทำลายสิ่งของของตนเอง เป็นต้น

(๒) แนะนำ สนับสนุนให้เพื่อนเป็นคนดี มีศีลธรรม สร้างความดีให้ปรากฏในสังคม ด้วยการบริจาคทาน การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อสังคม

(๓) นำเรื่องราวใหม่ ๆ ที่เพื่อนยังไม่เคยได้ยิน ไม่เคยได้ฟังมาก่อน มาพูดให้เพื่อนฟัง เพื่อเพื่อนจะได้ทันสมัยเหมือนกับคน และคนอื่นที่ได้ยิน ได้ฟังมาแล้ว

(๔) บอกทางสวรรค์ให้แก่เพื่อน เช่น งานบุญต่าง ๆ ที่เพื่อนไม่ทราบ ก็บอกให้ทราบ เพื่อเพื่อนจะได้บำเพ็ญบุญบารมี

๔) มิตรที่มีจิตใจที่รักใคร่ ยินดี มีความผูกพันกัน มีจิตใจเหมือนกัน ไม่มีความอิจฉา ริษยากัน เพื่อนได้ดี ย่อมมีความนุกาต่อกัน เพื่อนฉิบหาย ก็เสียใจ ดังนั้น มิตรที่มีน้ำใจ จึงมีลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ขามเพื่อนหายนะ ก็แสดงความเป็นห่วง เป็นใย คอยช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ไม่ซ้ำเติมเพื่อนในยามวิบัติ

(๒) ขามเพื่อนมีสุข ก็แสดงความยินดี มีความสุขตาม ไม่อิจฉา ริษยาเพื่อนในยามประสบความสำเร็จในหน้าที่ การงาน การดำรงชีวิต เป็นต้น

(๓) มีคนตำหนิ ดิเตือนเพื่อน จะต้องช่วยยับยั้งแก้ไขให้ เพราะเพื่อนไม่มีความลับต่อกันมาก่อน ก็สามารถยับยั้งแก้ไขได้

(๔) มีคนสรรเสริญเพื่อน ก็พูดส่งเสริมสนับสนุนเพื่อนขึ้นไปอีก^{๑๖}

๔.๓.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตา ๕

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นคอบมิตรภายในหลักทศทั้ง ๖ ที่มีหลักของการคบมิตร เพื่อให้มีความสุขภายในครอบครัว ดังนี้

๑) มิตรที่ดีคอยช่วยกัน ซึ่งเป็นการคบมิตรน เพื่อเป็นเกราะป้องกันซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนในยามเมื่อมีความประมาทเกิด

๒) มิตรที่ดีคอยเป็นเกราะป้องกันปัจจัยสี่ หรือสมบัติของเพื่อนผู้ประมาท

๓) มิตรที่ดีจะต้องเป็นที่พึ่งพิงของเพื่อน ได้ เมื่อถึงคราวลำบากของเพื่อน

๔) มิตรที่ดีจะไม่ละทิ้งเพื่อนในยามมีภัย

๕) มิตรที่ดีจะต้องนับถือญาติ ตลอดจนวงศ์ตระกูลของเพื่อน เหมือนเป็นของตน^{๑๗}

พระพุทธองค์ทรงได้แสดงธรรมแก่นุครของภคทัตผู้หนึ่งทราบถึงเรื่องราวการคบ กัลยาณมิตร ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติของเพื่อน คือ “กัลยาณมิตรที่มีอุปการะ กัลยาณมิตรที่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข กัลยาณมิตรที่แนะนำประโยชน์ กัลยาณมิตรที่มีน้ำใจ”

ดังนั้น การวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการคบมิตรน เพื่อเป็นเกราะป้องกันซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนในยามเมื่อมีความประมาทเกิด ป้องกันปัจจัยสี่สมบัติของเพื่อนผู้ประมาท เป็นที่พึ่งพิงของเพื่อนได้ เมื่อถึงคราวลำบากของเพื่อน ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามมีภัย และนับถือตลอดวงศ์ตระกูลของเพื่อน^{๑๘}และพระพุทธองค์ทรงได้แสดงธรรมแก่นุครของภคทัตผู้หนึ่งว่าถึงเรื่องกัลยาณมิตรอีก ๔ ประการ คือ “กัลยาณมิตรที่มีอุปการะ กัลยาณมิตรที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข กัลยาณมิตรที่แนะนำประโยชน์ กัลยาณมิตรที่มีน้ำใจ”

^{๑๖} วจ.จตุกก. ๒๑/๑๐/๑๓.

^{๑๗} ที.ปา. ๑๑/๖๕/๗๓.

^{๑๘} ที.ปา. ๑๑/๖๕/๗๓.

๔.๔ วิเคราะห์ประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตา

วิเคราะห์ประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการเลี้ยงพอสสมควรแก่กำลังทรัพย์ของคนที่มีอยู่ คือ “การรู้จักความพอใจ พอประมาณ พอสมควรพอดี ในการซื้อหา จับจ่าย ใช้สอย บริโภค เช่น จะซื้อหอะไรสักอย่าง ก็ให้ตั้งปัญหาแล้วแสวงหาคำตอบด้วยตนเองว่า จะซื้ออะไร ? ซื้อทำไม ? มีความจำเป็นมากไหม ? ซื้อไปแล้วได้ประโยชน์อะไร ? ประโยชน์ที่ได้มันคุ้มกับทรัพย์สินที่จะต้องจ่ายไปหรือไม่?”^{๙๙} หลักการเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ดังนั้นวิเคราะห์ประโยชน์จากการการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงประกอบด้วยหลักการเลี้ยงชีพแต่พอเพียง ดังนี้

๔.๔.๑ วิเคราะห์การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงเป็นการใช้สอยปัจจัยสี่ตามหลักพุทธปรัชญา

วิเคราะห์การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงเป็นการใช้สอยปัจจัยสี่ตามหลักพุทธปรัชญานั้น ได้อาศัยหลักของความสันโดษ คือ การรู้จักประมาณในการบริโภค มีความยินดีในสิ่งที่คนหามาได้ด้วยความรู้ความสามารถของคนที่มีอยู่ “สันโดษนั้นประกอบไปด้วยธรรม ๓ ประการมีดังนี้

๑) การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงตามหลักขณิกาสันโดษ คือ การเลี้ยงชีพตามความเหมาะสมกับทรัพย์ที่ตนมีอยู่ คือ แบ่งออก ๔ ส่วน ๑ ส่วนไว้สำหรับเลี้ยงตน และคนเกี่ยวข้อง ๒ ส่วน แบ่งไว้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ และ ๑ ส่วนเก็บไว้ใช้สอยในคราวจำเป็น

๒) การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงตามหลักขณิกาสันโดษ คือ การเลี้ยงชีพตามกำลังฐานะ

๓) การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงตามหลักขณิกาสันโดษ คือ การใช้สอยทรัพย์ที่เหมาะสมกับตน”^{๑๐๐}

ดังนั้น วิเคราะห์การเลี้ยงชีพแต่พอเพียงเป็นการใช้สอยปัจจัยสี่ตามหลักพุทธปรัชญานั้น เป็นหลักของการเลี้ยงชีพอย่าง สันโดษในพุทธปรัชญาซึ่งเป็นการเลี้ยงชีพที่รู้จักประมาณในการบริโภคและมีความยินดีในสิ่งที่ตนได้มาตามที่เขาให้คนโดยสมควร ซึ่งเรียกว่า ขณิกาสันโดษมีความยินดีในสิ่งที่ตนได้มาด้วยความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ซึ่งเรียกว่า ขณิกาสันโดษ และที่สำคัญปัจจัยสี่ที่ตนได้มานั้นมีความเหมาะสมกับผู้ที่ต้องใช้สอยถ้ามีความเหมาะสมก็สมควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ถ้าไม่เหมาะสมกับคนก็สมควรให้คนอื่นที่เหมาะสมสมควรกว่าคนไปใช้สอยต่อไป

^{๙๙} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จีจิวัดวาโณ), นิเทศธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๘๕.

^{๑๐๐} ที.ที. ๕/๔๗/๔๒๗.

๔.๔.๒ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาในการบริโภคปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาในการบริโภคปัจจัยสี่ เพื่อให้เกิดความสุขในการบริโภคปัจจัยสี่ ๔ ประการ คือ ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัยสี่ที่บริสุทธ์ การบริโภคปัจจัยสี่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ได้เริ่มบริโภคปัจจัยสี่ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาจนเจริญเติบโตและคลอดออกมาจากครรภ์ของมารดาจึงได้บริโภคปัจจัยสี่โดยตรง “ปัจจัยสี่หรือนิสัยสี่อย่าง” ที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเพื่อตนเองทุกวัน แต่หมายเอาเฉพาะปัจจัยสี่ที่จะต้องนำมาบำรุงร่างกายในปัจจุบันที่มีความสำคัญของปัจจัยสี่ตามหลักสมชิวิดาของคฤหัสถ์ และความสำคัญของปัจจัยสี่ตามหลักสมชิวิดาของพระภิกษุสงฆ์ ดังนี้

๑) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาตามแนวพุทธปรัชญา ในการบริโภคปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อชีวิตของคฤหัสถ์ในกาลปัจจุบัน เพราะจะต้องเป็นสิ่งที่จะต้องบริโภคเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปในปัจจุบัน คือ

(๑) การบริโภคอาหารแต่พอเพียงสำหรับร่างกายอยู่ได้อย่างสบาย เป็นการให้ร่างกายบรรเทาจากความหิว ซึ่งเป็นโรคเก่าที่จะต้องกำเริบขึ้นในปัจจุบัน ในเวลาที่ร่างกายหิว และอาหารเป็นประโยชน์ต่อร่างกายในกาลปัจจุบัน

(๒) การใช้สอยเครื่องนุ่งห่มแต่พอเหมาะสมกับตนเอง คือ ใช้สอยเพื่อปิดบังความน่าเกลียดของร่างกาย และเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน แดด ยุง ย่ามุงห่มตามแบบฉบับของแฟร์ชั้น ซึ่งเป็นการใช้สอยที่ไม่รู้จักความพอดี เป็นการใช้สอยเครื่องนุ่งห่มที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

(๓) การใช้สอยที่อยู่อาศัย เป็นการใช้สอยที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับตนเอง ตามฐานะที่คนมีอยู่ เพราะที่อยู่อาศัย เป็นสถานที่ใช้ในการพักผ่อนหลับนอน เพื่อป้องกันสัตว์ต่าง ๆ ที่จะมาทำอันตรายแก่คนให้ได้รับอันตราย บังแดด บังฝน บังลม ที่จะมาถูกร่างกายในเวลาพักผ่อน เพราะร่างกายจะอ่อนแอที่สุดในขณะหลับนอน หรือพักผ่อน

(๔) การใช้ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายที่สึกหลอไป เพราะสาเหตุต่าง ๆ เช่น พักผ่อนไม่เพียงพอ ร่างกายขาดสมดุล หรือได้รับการใช้งานมากเกินไป ร่างกายจึงไม่สามารถซ่อมแซมตัวเองได้ทัน จึงแสดงออกลักษณะต่าง ๆ เช่น ปวดหัว ตัวร้อน เป็นไข้ ไม่สบาย

เมื่อสบายตัว ต้องการพักผ่อน และสิ่งที่จะเข้าไปซ่อมแซม เพื่อปรับความสำคัญทางร่างกาย ไม่ให้ได้รับความลำบาก เมื่อร่างกายผิปกติ^{๑๑}

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตในการบริโภคปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นการบริโภคปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง มีฐานะเช่นไร ควรบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ตามความเหมาะสมของตนเอง เช่น มีฐานะยากจน ก็จะต้องใช้สอยไปตามฐานะความยากจน มีฐานะร่ำรวย ก็จะต้องบริโภคใช้สอยไปตามฐานะคนรวย เพราะการบริโภคปัจจัยสี่ของคฤหัสถ์ เป็นปัจจัยสี่อย่างที่จะต้องปฏิบัติกันเป็นประจำวันทุกคน “เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อความเป็นอยู่ของชีวิตเป็นอย่างมาก แต่ถ้าขาดปัจจัยสี่แล้ว ชีวิตความเป็นอยู่เป็นไปได้ยาก”^{๑๒} การบริโภคปัจจัยสี่ “เพื่อตอบสนองความต้องการ ในขั้นพื้นฐานของชีวิต จะทำให้ร่างกายไม่สึกหลอ และทำให้ร่างกายแข็งแรง มีชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข”^{๑๓}

๒) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ในการบริโภคเพื่อให้เกิดความสุข ซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการความต้องการของร่างกายและจิต ตามหลักพุทธปรัชญามีการบริโภคเพื่อความสุขมีอยู่ ๔ ประการ คือ “ความสุขของคฤหัสถ์ ๔ ประการ ซึ่งเป็นหลักของการบริโภคเพื่อให้เกิดความสุข ดังนี้

(๑) ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัยสี่ ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัยสี่นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ได้มาอย่างบริสุทธิ์เป็นการแสวงหาด้วย ความบริสุทธิ์ กายบริสุทธิ์วาจาและบริสุทธิ์ใจปัจจัยสี่จึงมีความบริสุทธิ์และการบริโภคปัจจัยสี่ทางด้านจิตใจ มีความสุขใจ ภูมิใจในความสามารถที่ตนหาปัจจัยสี่มาได้ด้วยความบริสุทธิ์

(๒) ความสุขเกิดจากการได้บริโภคปัจจัยสี่ ซึ่งเป็นการบริโภคทางกาย คือ การได้บริโภคอาหาร การได้เครื่องนุ่งห่มที่ถูกต้อง มีที่อยู่สวย ๆ บรรยากาศดี ๆ และมียาไว้รักษาเมื่อยามเจ็บป่วย และเป็น การบริโภคปัจจัยสี่ที่ทำให้มีความเย็นกาย สบายใจ เพราะปัจจัยสี่หรือปัจจัยสี่ของคนเป็นของบริสุทธิ์ จึงบริโภคได้อย่างมีความสุข

^{๑๑} สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), ลักษณะพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

^{๑๒} พระญาณวโรดม, ศาสนาต่าง ๆ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๘.

^{๑๓} สุจิตรา ธรรมวัน, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

(๓) ความสุขเกิดจากการบริโภคปัจจัยสี่ที่ไม่ได้อิ่มของคนอื่นมาบริโภคก่อน จึงใช้หนี้ในภายหลังจากตนแสวงหาปัจจัยมาได้ เป็นการบริโภคปัจจัยสี่ของคนเองที่หามาได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นความภูมิใจในความสามารถของคนที่มีอยู่ ในความสุขอันนี้เป็นความสุขทั้งกายและจิตใจ

(๔) ความสุขเกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริต ปัจจัยสี่ที่ได้มาก็ไม่มีโทษเช่นเดียวกับประกอบอาชีพเพราะอาชีพเป็นตัวเชื่อม โยงระหว่างปัจจัยสี่กับอาชีพ เป็นการเชื่อมโยงถึงหลักการบริโภคทางกายและจิตใจและทั้งสองอย่างมีผลต่อเนื่อง คือ การประกอบอาชีพสุจริตปัจจัยสี่ที่ได้มาจึงเป็นปัจจัยสี่ที่มีความบริสุทธิ์ การบริโภคก็มีความสุขความสุขทั้งกายและจิตใจเช่นกัน^{๒๐}

๓) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อสร้างความสุขให้แก่ผู้ครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ ๑๒ ประการ ดังนี้

(๑) ความสุขที่สามารถป้องกันโรคแห่งความหวาดได้

(๒) ความสุขที่ทำให้สามารถแก้ความจนได้

(๓) ความสุขที่ทำให้สามารถได้ปัจจัยสี่อย่างอื่นมาครอบครองได้อย่างง่าย เช่น แก้วแหวน เครื่องเพชร เครื่องทอง

(๔) ความสุขที่เกิดจากการทำให้โลกเจริญเพราะปัจจัยสี่ของคนที่เป็นเจ้าของ

(๕) ความสุขที่เกิดจากการได้ใช้คนคล่อง เพราะตนมีปัจจัยสี่จึงใช้คนได้คล่อง

(๖) ความสุขที่เกิดจากการทำให้คนเกรงกลัว เพราะตนเป็นผู้มีปัจจัยสี่มาก

(๗) ความสุขที่เกิดจากการตนเป็นที่พึ่งของคนอื่นด้วยปัจจัยสี่

(๘) ความสุขที่เกิดจากการเป็นที่เชิดหน้าชูตาให้แก่วงศ์ตระกูล

(๙) ความสุขที่เกิดจากการได้ครอบงำเสียซึ่งคนจนทั้งหลาย

(๑๐) ความสุขที่เกิดจากการมีคำพูดที่น่าเชื่อถือได้และ

(๑๑) ความสุขที่เกิดจากการมีปัจจัยสี่มาก^{๒๑}

การวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา เพื่อความสุขของคฤหัสถ์ เป็นหลักการสำคัญของการบริโภคของคฤหัสถ์ตามแนวพุทธปรัชญา เพราะว่าคฤหัสถ์เป็นผู้ครองเรือน มีครอบครัว เป็นผู้มีความคาดหวังถึงการมีความสุขในการครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ของคนที่ไม่แสวงหาได้ด้วยหลักกฏธรรมมีกถะ เพื่อสนองความ

^{๒๐}ที่.ปา. ๑๑/๕๒/๑๔.

^{๒๑}ที่.ปา. ๑๑/๕๒/๑๕.

ต้องการของร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกาย และจิตใจมีความสุข มีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะดำเนินชีวิตต่อไปให้ถึงที่สุด

๔.๔.๓ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาในการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์

วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาในการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะเน้นหนักการบริโภค ใช้สอยด้วยหลักของการพิจารณาเพื่อให้สิ้นไปแห่งอาสวะ เพราะกิเลสทั้งหลายได้เกิดขึ้นเพราะการอยู่ดี กินดี ดังในอังคุตตรนิกาย จตุนิบาต พระรณทักขิยคัมภีร์ สอนของพระพุทธเจ้าขึ้นมาเพื่อสั่งสอนพระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งที่หลงรักพระอนานท์ ให้รู้ถึงหลักของการบริโภคเพื่อให้สิ้นอาสวะว่า

การบริโภคทั้งหลายเป็นเพียงการบริโภคเพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้เท่านั้น ไม่ควรบริโภคเพื่อความตึกคะนองหรือความมัวเมา ความคองใส แต่เป็นการบริโภคเพื่อให้มีชีวิตตั้งอยู่ เพื่อปฏิบัติธรรมให้ถึงขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน เมื่อพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นได้ฟังจบลง ก็สำเร็จเป็นพระโสดาบัน^{๒๒}

ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิดาในการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อปกป้องความหิวและป้องกันภัยต่าง ๆ แล้วปัจจัยสี่ยังสามารถใช้เป็นธาตุเพื่อพิจารณาให้เป็นอารมณ์กรรมฐานได้อีก คือ “การพิจารณาโดยความเป็นปฏิถูล พิจารณาถึงอาหารเมื่อเข้าสู่ร่างกายซึ่งเป็นปฏิถูลอยู่แล้ว ก็มีความอโรย แต่จะออกจากร่างกาย ก็เป็นของสกปรก ดังนั้น จึงให้พิจารณาถึงความ เป็นปฏิถูลของอาหาร”^{๒๓}

๑) วิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักสมชิวิดาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อการบริโภคเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะซึ่งเป็นการบริโภค โดยการพิจารณาเพื่อให้เห็นตามความเป็นจริง ที่ว่ามนุษย์กับปัจจัยสี่มาจากธรรมชาติเหมือนกัน จึงสามารถรวมเข้ากันได้ และการบริโภค โดยการพิจารณา จึงเป็นการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นอริยสาวกที่ได้รับอนุญาตให้บริโภคโดยการพิจารณาตามบทบัญญัติของพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่คฤหัสถ์ว่าพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้บริโภคปัจจัยสี่เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะ ดังนี้

^{๒๒} วจ.ติฎ. ๓๔/๔๘๘/๒๐.

^{๒๓} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺต โฉม), บทอบรมกรรมฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๐.

๒) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวัดในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อการบริโภครอาหารบิณฑบาตเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะในทางพระพุทธศาสนามีข้อเสนอเกี่ยวกับการบริโภครอาหารว่า“โภชนมัตตัญญุตา คือการรู้จักประมาณการบริโภครอาหาร”^{๒๖} การประมาณในการบริโภครอาหารนั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าที่ร่างกายของมนุษย์มีความหิวเกิดขึ้นเพราะสาเหตุที่ร่างกายมนุษย์เกิดความหิวขาดความสมดุลทางธรรมชาติหรือที่เรียกทางวิทยาศาสตร์ว่าร่างกายขาดสารอาหารหรือพลังงาน ก่อนบริโภครอาหารพระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์ได้พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงก่อนจึงลงมือบริโภครอาหารเพื่อให้พลังงานแก่ร่างกาย ดังที่มีมาในบทสวดการพิจารณาก่อนการบริโภครอาหาร ดังนี้

ปฏิสงขยาโย นิโสบิณฑปาตํ ปฏิเสวามิ, เนว ทวายน นมทายน นมณฺเณน นวิภูสณาย, ยาวเทว อิมสฺสจฺจิตฺติยา ยาปนาย วิหิงฺสุปรตฺติย พรมฺหจฺริยานุคฺคหยา, อิติ ปฺราณญจ เวทนี น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยตรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ศาสฺสุวิหาโรจติ แปลว่าการพิจารณาถูกทางแล้วจึงบริโภครอาหารบิณฑบาตไม่ได้บริโภคเพื่อความก่อกวนของความมัวเมา ความคองไสยของร่างกาย เพียงเพื่อไม่ให้ร่างกายลำบากเท่านั้นบริโภคเพื่อให้ร่างกายตั้งอยู่ได้เพื่อความเป็นไปของร่างกายเพื่อให้ร่างกายลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พระหมจรีย์ บริโภคด้วยคิดว่าเพื่อกำจัดเวทนาเก่าเพื่อไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นเพื่อร่างกายนี้ไม่มีโทษเพื่อให้ร่างกายสุขสำราญเท่านั้นเอง” เมื่อพิจารณาก่อนการบริโภครเสร็จแล้ว จึงลงมือบริโภค เมื่อบริโภคเสร็จก็พิจารณาถึงอาการที่ได้บริโภคเสร็จแล้ว ดังที่มีในบทสวดพิจารณาหลังการบริโภค อชฺช มยา อปฺจ เวกขิตฺวา โยปิณฺดาปาทํ ปริภุคฺโค, โส เนวทวายน นมทายน นมณฺเณน นวิภูสณาย, ยาวเทว อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา ยาปนาย วิหิงฺสุปรตฺติยา พรมฺหจฺริยานุคฺคหยา, อิติ ปฺรณญจ เวทนี ปฏิหฺงขามิ นวณฺจ เวทนี น อุปฺปาเทสฺสามิ, ยตรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ศาสฺสุวิหาโรจติ แปลว่าวันนี้ตนได้บริโภคอาหารบิณฑบาตแล้วตนไม่ได้บริโภคเพื่อเล่น ไม่ได้บริโภคเพื่อสนุกสนาน ไม่ได้บริโภคเพื่อประดับหรือตกแต่ง เพื่อความสวยงาม เพียงแต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัฏคภาพเพื่อความระงับความเบียด เบียน เพื่ออนุเคราะห์พระหมจรีย์ ได้กำจัดเวทนาเก่า

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมบุญชีวิต*, อ้างแล้ว, หน้า ๑๕.

^{๒๗} ม.ป. ๑๒/๗/๔๗.

ให้สิ้นไป ป้องกันเวทนาใหม่ที่จะเกิดขึ้น ความเป็นไปไม่มีโทษและการอยู่สบายของร่างกายตนเองด้วยอาการอย่างนี้^{๒๕}

จากการวิเคราะห์ประโยชน์ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อการบริโภค เป็นการพิจารณาให้เห็นว่าอาหารกับมนุษย์เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะสามารถเข้ากันได้และไม่ทำอันตรายซึ่งกันและกันถ้าการบริโภคมากทำให้ร่างกายใช้พลังงานที่เกิดจากอาหารไม่หมดก็จะเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ เช่น ความอ้วน ทำให้เส้นเลือดอุดตันกลับมาทำอันตรายให้แก่ร่างกายมนุษย์และบริโภคน้อยก็ทำให้ร่างกาย มีพลังงานไม่เพียงพอที่จะใช้ได้นาน กลายเป็นโรคแห่งความหิวได้การบริโภคพอดี ก็จะทำให้ร่างกายใช้พลังงานพอดีกับอาหารมื้อใหม่ จะถึงจะไม่ทำให้หิวหรือหิวและสามารถปฏิบัติธรรมเพื่อให้เข้าถึงความสงบได้อย่างสบายซึ่งเป็นกาบริโภคเพียงเพื่อความสมดุลของร่างกายหรือเรียกว่า "เป็นการเค็มเค็มให้พลังงาน" ในร่างกายไม่ขาดหายจึงจะเป็นการบริโภคเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสทั้งหลาย ซึ่งมีความอยากไม่มีที่สิ้นสุดเป็นสาเหตุของอาสวะ

๓) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อการใช้สอยเสนาสนะเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะ เสนาสนะ ประกอบด้วย โคนไม้ ด้ำ รอกหิน หุบเขาเป็นเบื้องต้นของการพักผ่อนของพระภิกษุสงฆ์และต่อมาเมื่อเริ่มวางที่ปลูกสร้างขึ้นด้วยความศรัทธา พระพุทธเจ้าก็ทรงบัญญัติให้พระภิกษุสงฆ์พิจารณาก่อนการใช้สอยเสนาสนะ ดังที่มีมาในบทสวดพิจารณาก่อนการใช้สอยเสนาสนะ ดังนี้

ปฏิสงฺขาย โนิโสเสนาสนํ ปฏิเสวามิ, ยาวเทว สิตฺตฺส ปฏิมาคฺช, อุพฺหฺสฺส ปฏิมาคฺช, ฑฺงฺสมกสวาคคปฺสฺริงฺสปฺสมฺหฺสฺสํ ปฏิมาคฺช, ยาวเทว อุคฺคฺปฺริสฺสฺยวิโนทฺนงฺปฏิสฺสฺลํารามคฺคํ แปลว่า การพิจารณาโดยถูกต้องแล้ว จึงนั่งนอนในเสนาสนะ เพื่อป้องกันเสียดซึ่งความเย็น ความร้อน เหลือบ ฝุ่น แคล ฝน งูเล็ก งูใหญ่ เพื่อป้องกันเสียดซึ่งความทุกข์เวทนา ตามฤดูกาล เพื่อเป็นที่สงัดใจ สงัดกาย เหล่านี้^{๒๖} เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วจึงนั่งลง หรือนอนลงในเสนาสนะ และเมื่อสำเร็จจากงานั่งหรือนอนแล้วพิจารณาอีกครั้งหนึ่งตามบทสวดพิจารณาเมื่อสำเร็จการนั่ง การนอนในเสนาสนะ คือ อหฺมฺม อปฺจเวกฺขิตฺวา ยํ เสนาสนํ ปฺริกฺคฺคํ, ตํ ยาวเทว สิตฺตฺส ปฏิมาคฺช, อุพฺหฺสฺส ปฏิมาคฺช, ฑฺงฺสมกสวาคคปฺสฺริงฺสปฺสมฺหฺสฺสํ ปฏิมาคฺช, ยาวเทว อุคฺคฺปฺริสฺสฺยวิโนทฺนํ ปฏิสฺสฺลํารามคฺคํ แปลว่า ในวันนี้ตนได้บริโภคใช้สอยเสนาสนะแล้ว คนใช้เพื่อป้องกันความ

^{๒๕}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

^{๒๖}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

ร้อน ความหนาว เพื่อป้องกันการสัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน
เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดูกาล เพื่อความยินดีในการหลีกเลี่ยง^{๑๑}

จากการวิเคราะห์ประโยชน์ที่เกิดจากการใช้หลักสมชีวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธ
ปรัชญาเพื่อการบริโภคใช้สอยเสนาสนะของพระภิกษุสงฆ์จะต้องพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง
ว่าเสนาสนะ เป็นเครื่องอาศัยพักพิงทางกายนำมาจากรรรมชาติเช่นเดียวกับมนุษย์ที่ถือกำเนิดมา
จากส่วนประกอบที่เป็นธรรมชาติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าก็มาจากรรรมชาติ
พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์พิจารณาการใช้สอยเสนาสนะเพื่อความเป็นไปตามหลัก
ของทางรรรมชาติ ไม่ยึดมั่น ไม่สนองกิเลสตัณหา ไม่สนองทางทางกายและจิตใจในการใช้สอย
เสนาสนะ

๔) วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักสมชีวิตาในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธ
ปรัชญาเพื่อการฉนคิลานเภสัชเพื่อความสิ้น ไปแห่งอาสวะ เภสัช เป็นส่วนประกอบของโรค ซึ่ง
เป็นการเข้าไปยับยั้งหรือการฉนคินเข้าไปเพื่อทำให้โรคนั้นอึดตัวได้ เช่น โรคแห่งความหิวและการ
รักษาโรคหิวนั้น จะต้องบริโภคอาหารเข้าไปเป็นยารักษาโรคแห่งความหิวได้ ซึ่งการบริโภคอาหาร
เข้าไปเพื่อ ให้โรคหิวอึดตัวและไม่สามรถกำเรบทำอันตรายให้ความทุกข์ทรมานแก่ร่างกายมนุษย์
การฉนคินยารักษาโรคหรือคิลานเภสัชจำเป็นจะต้องพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงก่อนการฉนคินยา
พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตพระภิกษุสงฆ์ฉนคินยารักษาโรคได้โดยพิจารณาเป็นภาษาบาลี ดังนี้

ปฏิสงขาโย นิโส คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกฺขาริ ปฏิเสวณิ, ชาวเทว อุပ္ปุน
นานิ เวยฺยาพาธิกานิ เวทนานิ ปฏิฆาตย อพฺยาปฺชฺฉปรมคยาติ แปลว่า การพิจารณา
โดยถูกทางแล้ว จึงฉนคินยาแก้ไข เพื่อกำจัดความเวทนา อันเกิดจากอาหารต่างๆเพื่อ
ไม่ให้เกิดความลำบากแก่กายนี้เท่านั้น^{๑๒}เมื่อเสร็จจากการบริโภคคิลานเภสัชเสร็จ
แล้ว ก็พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเห็นตามเป็นจริงว่า ที่รักษาอยู่นี้เป็นเพียงโรคทาง
กายเท่านั้น จะไม่ให้โรคเหล่านี้ลุกลามเข้าไปถึงโรคแห่งจิตใจหรือที่เรียกว่า การ
พิจารณาในการรักษาโรคทางกายอย่างเดียว ไม่เกี่ยวกับโรคทางจิตใจ ดังที่มีบทสวด
เพื่อพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงหลังจากการบริโภคคิลานเภสัช ดังนี้ อชฺช มยา
อปฺจฺเจวเกชิตวา โย คิลานปัจจุยเภสชฺชปริกฺขาโร ปริกฺกโต, โส ชาว เทว อุပ္ปุนนานิ
เวยฺยาพาธิกานิ เทนานิ ปฏิฆาตย, อพฺยาปฺชฺฉปรมคยาติ แปลว่า ในวันนั้นคนได้
บริโภคยารักษาโรคซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อป้องกันเวทนา ซึ่งเกิดจากอาหารต่างๆที่

^{๑๑}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗

^{๑๒}ม.ญ. ๑๒/๗/๔๗.

บังเกิดขึ้นแล้วแก่กายอันนี้เพื่อความเชื่อว่าคนไม่ได้เป็นผู้ยึด เป็นผู้นั่งด้วยการใช้
สอยศิลาณเกสัช^{๑๑}

จากการวิเคราะห์ประ โยชน์ที่เกิดจากการประยุกต์ใช้หลักสมชิวิตาในการดำเนินชีวิตตาม
แนวพุทธปรัชญาเพื่อการฉินศิลาณเกสัช ซึ่งเป็นการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงก่อนการฉิน
ยาว่า ยารักษาโรคที่พระพุทธเจ้าได้ทรงอนุญาตให้พิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงว่ายารักษาโรค
ชนิดนี้ มีแหล่งกำเนิดมาจากธรรมชาติเหมือนกันกับร่างกายของมนุษย์ที่นำมาฉินยาได้นั้นเพราะว่า
ร่างกายของมนุษย์ขาดสมดุลในทางธรรมชาติจึงทำให้ร่างกายเจ็บป่วยได้ เช่น ธาตุพิการ อาหารไม่
ย่อย เป็นเพราะธาตุลมในร่างกายเดินไม่สะดวก จึงทำให้ปวดเมื่อยไปทั่ว เมื่อรู้ว่าการเป็น
อย่างนี้ก็เนื่องมาจากนั่งทับเส้นการเดินของธาตุลม ซึ่งอยู่ตรงโคนขา ทำให้ปวดหัว อารมณ์ไม่ดี จึง
ทำให้จำเป็นต้องฉินยา

ดังนั้น วิเคราะห์ประ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตาม
แนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะนั้น เป็นการพิจารณาการบริโภค
เพื่อให้จิตใจไม่ยึดคิดในการบริโภคปัจจัยสี่ ซึ่งเรียกอย่างหนึ่งว่า “การบริโภคเพื่อการแยกจิตใจออก
จากปัจจัยสี่” เมื่อจิตใจไม่ยึดคิดในปัจจัยสี่นี้ก็จะทำให้ชีวิตมุ่งสู่จุดหมายได้โดยเร็วการบริโภคปัจจัย
สี่เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะนั้นจึงเป็นการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ตามแนวพุทธปรัชญา

๔.๕ วิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตให้ เข้าถึงประโยชน์ในปัจจุบัน

วิเคราะห์ประ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตมุ่งสู่จุดหมาย
ตามแนวพุทธปรัชญา คือ การมีส่วนที่ประกอบเข้าด้วยกันของธรรมชาติและทำหน้าที่ในการรักษา
องค์ประกอบนั้นไว้ให้มีความสงบ “ชีวิต ซึ่งเรียกว่า อินทรีย์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ชีวิตินทรีย์
ชีวิตินทรีย์นั้นมีธรรม เป็นรส เป็นปัจจุปฏิฐาน เป็นปถวิฐาน จึงมีการรักษาคามอภภาพที่เกิดขึ้น”
และนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมายตามความประสงค์ของแต่ละบุคคล ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งมี
จุดหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่จะนำชีวิตมุ่งสู่
จุดหมาย ประ โยชน์ของชีวิต และการตั้งคนไว้บนฐานที่ชอบ ดังนี้

^{๑๑}ม.ญ. ๑๒/๓/๔๗.

๔.๕.๑ วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งมีความเป็นอยู่ของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จะต้องมีการดำเนินชีวิตต่อไปเรื่อย ๆ เป็นการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตเข้าถึงความดีอันเป็นที่สุดตามหลักพุทธปรัชญา ได้แก่จุดมุ่งหมายขั้นต้น จุดมุ่งหมายขั้นกลางและจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของชีวิต ดังนี้

๑) จุดมุ่งหมายขั้นต้นของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคตามหลักทฤษฎีธรรมมีกถะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายขั้นต้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ ซึ่งเรียกว่า“หลักทฤษฎีธรรมมีกถะ ประโยชน์ในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วย การทำให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง”^{๑๑} ด้วยการรักษาร่างกายและจิตใจ ให้มีความสมบูรณ์ การประกอบอาชีพที่มีความสุจริต และปัจจัยสี่สมบัติที่ได้มาก็มีความสุจริตเช่นกันพร้อมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างสถานภาพของตนเองให้ดีโดยมีกายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต ก็จะทำให้มียศ มีเกียรติ มีไมตรีจากมิตรรอบข้างและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม นอกจากนี้ ยังทำให้ครอบครัวมีความสุข ทำให่วงศ์ตระกูลของคนเป็นที่น่านับถือของคนทั่วไปที่ได้คบหา “ทฤษฎีธรรมมีกถะ จึงเป็นกรอบของการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าหรือขั้นที่มองเห็น”^{๑๒} โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นกุศลเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เช่น การละความชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวงและการทำจิตใจให้ผ่องใส จึงจะทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและทำให่วงศ์ตระกูลเป็นที่น่านับถือของคนทั้งหลาย เพราะเป็นคนมีปัจจัยสี่ มีธรรมประจำกาย แล้จิตใจ

๒) จุดหมาย ขั้นกลางของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคตามหลักปราชัยกถะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายขั้นกลาง ที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ แต่สามารถสัมผัสได้ ด้วยทางจิตสำนึกหรือทางจิตใจ กรอบในการดำเนินชีวิตในขั้นนี้ ซึ่งเป็นขั้นที่เลขสายคาไป คือ “สัมปราชัยกถะ ประโยชน์สำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติในเบื้องหน้า”^{๑๓} ที่เห็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งจะทำให้เกิดความสุขอันล้ำลึกอยู่ภายในจิตใจ โดยเฉพาะความอบอุ่นทางด้านจิตใจ ต้องอาศัยหลักของความศรัทธาเป็นหลัก ของจิตใจ เช่น การทำบุญให้ทานด้วยความศรัทธา ก็เป็นกรอบของการทำให้จิตใจอบอุ่นมีความสุขได้ การมีความภาคภูมิใจในชีวิตของตนเองที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม หรือกรอบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา โดยมีความสุจริต เป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติ เช่น การรักษาศีลธรรมให้มีความบริสุทธิ์ เป็นการเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อ

^{๑๑}ที.ป.า. ๑๑/๑๗๒/๑๕๔.

^{๑๒}พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, อังแล้ว, หน้า ๑๑.

^{๑๓}ที.ป.า. ๑๑/๑๗๓/๑๕๕.

ประโยชน์ส่วนรวมและการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่คนอาศัยอยู่ มีความมั่นใจที่จะนำพาชีวิตของคนและผู้เกี่ยวข้องดำเนินชีวิตไปด้วชีวิตเพราะบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในทางกุศลธรรมมาก ๆ ย่อมทำให้เป็นผู้มีปัญญาแก้ไขปัญญาชีวิตได้เป็นอย่างดีความปลอดโปร่ง ย่อมเกิดขึ้นกับจิตใจเป็นหลักประกันที่จะนำความสุขหรือประโยชน์มาให้ทางด้านจิตใจ “สัมปราชิตถะจึงเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า”^{๑๖} แต่อาศัยการสัมผัสประโยชน์เหล่านี้ด้วยจิตใจ ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ตามหลักพุทธปรัชญาในขั้นที่ทำให้เกิดประโยชน์เลยคานเห็นจะต้องอาศัยการมีศรัทธาคามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความสุจริต ๓ ประการ คือ กายสุจริต วชิสุจริตและมโนสุจริต การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมที่คนอาศัยอยู่โดยการเสียภาษีให้รัฐหรือการเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นเบื้องต้นแล้วยังมีความซื่อสัตย์ซื่อสัตย์ในการทำมาหากิน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความดีที่ตนมีอยู่ จะทำให้เกิดปัญญาในการแก้ไขปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ในกรอบการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ที่เลยตาเปล่ามองเห็น

๓) จุดหมายขั้นสูงสุดของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคามหลักปรมัตถะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขั้นสูงสุดคือ “ปรมัตถะ เป็นประโยชน์ขั้นสูงสุดเป็นขั้นที่สามารถใช้ปัญญาหยั่งรู้ในเรื่องของประโยชน์ทั้ง๒ขั้นที่ผ่านมาแล้วเท่านั้นความจริง”^{๑๗} เข้าถึงธรรมชาติของชีวิตโลกสัตว์โลกที่จะต้องเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้สร้างไว้และสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้โดยไม่มี ความหวั่นไหวในสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นและไม่มีสิ่งใดที่จะมาครอบงำจิตใจได้ไม่มีความเศร้าโศกเสียใจไม่ยึดมั่นถือในของรักของหวง เป็นขั้นที่ทำให้จิตใจให้ผ่องใส ซึ่งเป็นการมีชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา เช่น เมื่อมีเหตุการณ์อะไรสักอย่างที่ปรากฏขึ้น ก็จะมองไปที่สาเหตุหรือเข้าใจในสาเหตุนั้นและก็จะสามารถเข้าใจในผลที่จะตามมา“ปรมัตถะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่จะต้องอาศัยหลักปัญญาเป็นสำคัญ”^{๑๘} เป็นจุดหมายขั้นที่มีความเป็นอิสระ ในการดำเนินชีวิต ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่มีความทุกข์เข้ามาครอบงำจิตใจ มีปัญญารอบรู้ในเหตุและรู้ผลของการกระทำในสิ่งต่างๆ ของมนุษย์และสัตว์โลกทั่วไป

^{๑๖} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, อ่างแก้ว, หน้า ๑๒.

^{๑๗} ที.ปา. ๑๑/๒๓๓/๑๕๖.

^{๑๘} อ.จ.น.ก. ๒๓/๒๐๕/๓๓๔.

๔.๕.๒ วิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่จะนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมาย

วิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่จะนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมาย ซึ่งเป็นแนวในการนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมายนั้นเป็นกำลังที่เกิดขึ้นภายในจิตใจหรือ“กำลังธรรม” ที่จะนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมาย ๔ ประการคือ“ปัญญาพละ วิริยพละ อนวัชชพละและสังคหพละ”^{๑๑} ดังนี้

๑) ปัญญาพละเป็นกำลังทางปัญญา ที่เรียกว่า ความรู้ความสามารถ สำหรับผู้ที่จะมีความรู้ความสามารถนั้นจะต้องเป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนในเรื่อง สติ สมาธิ ปัญญาและเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล มี กุศลกรรมบถ ๑๐ หลักของใคร่ลักษณะ เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลจะก่อให้เกิดปัญญาและก่อให้เกิดกำลังทางปัญญามากตามลำดับไป ดังที่กล่าวมานี้ เป็นกำลังทางปัญญา

๒) วิริยพละเป็นกำลังทางความเพียร การใช้ความพยายามของคนที่มีอยู่และความเพียรของมนุษย์นั้นก็มีความแตกต่างกันไปเพราะความเพียรนั้นมาจากความอดทนอดกลั้นไม่ทอดทิ้งหน้าที่ การงานของคนที่ทำอยู่ ถึงจะพบกับอุปสรรคมากมายก็ตาม จะต้องเพียรพยายามทำให้สำเร็จด้วยความอดทน และการมีความเพียรอย่างเดียวยังไม่พียงต้องอาศัยความอดทนควบคู่กันไปจึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยกำลังของความเพียร

๓) อนวัชชพละเป็นกำลังแห่งความสุจริต กำลังทางความสุจริตเป็นบ่อเกิดแห่งความสงบในสังคมา การสร้างความสำเร็จให้สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องอาศัยหลักของความสุจริต ๓ ประการคือ ความสุจริตทางกาย ความสุจริตทางวาจาและความสุจริตทางจิตใจ เมื่อมีครบองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการนี้ก็จะทำให้มีกำลังสุจริตได้ เช่น เป็นที่นับถือของคนทั่วไป มีความมั่นใจในตนเองว่าเป็นผู้มีความบริสุทธิ์ในจิตใจและทำให้มีความเป็นอยู่อย่างมีความสุขดังที่กล่าวมานี้เป็นกำลังแห่งความสุจริต

๔) สังคหพละหรือกำลังการสงเคราะห์ เป็นกำลังที่เกิดจากการสงเคราะห์ผู้อื่น หรือที่เรียกว่า การช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสุข โดยการช่วยเหลือทางกำลังกาย กำลังสติปัญญาและการช่วยเหลือทางกำลังปัจจัยสี่ หรือการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ มีคุณประโยชน์ของชุมชน เช่น การเป็นข้าราชการนั้นจะต้องมีลักษณะของผู้รู้งานดี ทำหน้าที่ไม่บกพร่อง มือสะอาด ไม่ขาดมนุษยสัมพันธ์ การใช้กำลังธรรมเพื่อนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมายในทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นหนักถึงหลักการใช้ปัญญาเป็นหลัก แต่การศึกษาเรียนรู้ นั้น ใฝ่อาศัยของการศึกษาจากศิลปไปสู่สมาธิและที่สุกถึงปัญญา ดังนั้น การนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมายได้จะต้องอาศัยปัญญาพละหรือกำลังทางปัญญา วิริยพละหรือกำลังทางความเพียรอนวัชชพละที่เป็นกำลังแห่งความสุจริตและสังคหพละที่

^{๑๑} อ.จ.น.ก. ๒๓/๒๐๕/๓๓๖.

เป็นกำลังในการให้ความสงเคราะห์และกำลังธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้จะขาดข้อใดข้อหนึ่งก็อาจทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือการเข้าไม่ถึงความมั่นคงแห่งชีวิตได้

๔.๕.๓ วิเคราะห์ประโยชน์ของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

วิเคราะห์ประโยชน์ของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา มี ๓ ประการ คือ ประโยชน์เพื่อคน ประโยชน์เพื่อผู้อื่นและประโยชน์เพื่อส่วนรวมกันในสังคม ดังนี้

๑) ประโยชน์เพื่อตนเอง คือ “อัตตัตถะ เป็นกรอบที่ดำเนินชีวิตเพื่อตนเอง ที่เรียกว่า ประโยชน์ส่วนตน”^{๑๑}เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อหวังประโยชน์ในส่วนตัว ได้อาศัยหลักกรรมตามแนวพุทธปรัชญา คือ การที่นำพาชีวิตของคนให้ประสบความสำเร็จแล้วจึงนำพาชีวิตผู้อื่น เช่น พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทประพฤติปฏิบัติจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงตั้งสัจจะผู้อื่นให้รู้ตาม และประพฤติปฏิบัติตาม จนกระทั่งสำเร็จเป็นพระอรหันต์เช่นเดียวกับตน ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้บรรลุผลประโยชน์ส่วนตนตามแนวพุทธปรัชญา

๒) ประโยชน์เพื่อผู้อื่น คือ “ปรัตถะ เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อการช่วยเหลือผู้อื่นที่เรียกว่า “ปรัตถะประโยชน์แก่ผู้อื่น”^{๑๒}หลักธรรมข้อนี้เป็นข้อที่เกี่ยวกับความเมตตาผู้อื่น โดยการแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ด้วยความเมตตา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือบุคคลอื่นนั้นมี การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญาและกำลังปัจจัยสี่ เพื่อให้ผู้อื่นจะได้ใช้สอยให้เกิดประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคมหรือการให้ประโยชน์ แก่ผู้อื่น เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๓) ประโยชน์ร่วมกันในสังคม คือ “อุกขัตถะ เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อส่วนรวมที่เรียกว่า “อุกขัตถะ ประโยชน์สุขร่วมกัน”^{๑๓}เป็นการสร้างความดีงามของชุมชนหรือสังคมรวมถึงสภาวะปัจจัยในสิ่งแวดล้อมต่างๆที่ทำให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ ถนน สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้สอยและเป็นของส่วนสาธารณประโยชน์ ส่วนการใช้ประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบของนามธรรม มี ศีลธรรม จริยธรรมและหลักธรรมอื่นๆ ที่นำมาปรับใช้และก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ผู้ใช้ประพฤติปฏิบัติ เช่น พระภิกษุสงฆ์ ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง ย่อมนำความเลื่อมใสศรัทธามาสู่หมู่คณะแห่งสงฆ์ และก่อให้เกิดความมั่นคงในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกรอบของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

^{๑๑}ที่.ปา. ๑๑/๒๗๔/๑๕๗.

^{๑๒}ที่.ปา. ๑๑/๒๗๕/๑๕๘.

^{๑๓}ที่.ปา. ๑๑/๒๗๖/๑๕๘.

การวิเคราะห์ประ โยชน์ของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา จึงเป็นอัครหรือประ โยชน์ ๓ ประการ ที่เป็นหลักการประพจน์ เพื่อให้เกิดประ โยชน์ร่วมกันของคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปจึงจะทำให้เกิดประ โยชน์เพื่อคน เพื่อคนอื่นและร่วมกัน มีหลักพุทธปรัชญาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้ได้รับผลผลประ โยชน์ร่วมกัน ที่เป็นการใช้ประ โยชน์ร่วมกันในรูป แบบของรูปธรรมและนามธรรม ไม่มีคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ แต่เป็นเจ้าของร่วมกันทั้งหมดในสังคมแต่ในปัจจุบันยังให้ความสำคัญไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงควรสร้างประ โยชน์เกิดขึ้นกับชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเพื่อจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๔.๕.๔ วิเคราะห์การตั้งคนไว้บนฐานที่ชอบตามแนวพุทธปรัชญา

วิเคราะห์การตั้งคนไว้บนฐานที่ชอบตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นการยึดมั่นในการถือหลักธรรมอย่างมั่นคงในอริยมรรค ๘ ประการ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลัก "สัมมาทิฐิ" หลักธรรมอันเป็นพื้นฐานแห่งการชอบธรรมเรียกว่า "อธิฐาน" ที่เป็นธรรมอันมั่น ๔ ประการ คือ "ปัญญา สัจจะ จาคะ อุปสมะ" ดังนี้

๑) ปัญญา เป็นการ ใช้ปัญญา เพื่อการดำเนินชีวิตตามกรอบพุทธปรัชญาที่มีความเห็นที่ถูกต้องตามหลักของความเป็นจริง โดยไม่มีการโกหกหลอกลวงตนเองและผู้อื่น เป็นการวางใจเป็นกลางไม่คว่นตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยที่ยัง ไม่ดูที่เหตุและผลพระพุทธรองศ์จึงทรงสอนให้รู้จัก "หลักของปฏิบัติพา" เป็นหลักการดำเนินชีวิตแบบสายกลาง ไม่พุ่มเฟิยมากเกินไปหรือคะหนึ่เกินไปในการใช้สอยปัจจัยสี่ เพื่อการดำเนินชีวิตใช้สอยปัจจัยสี่อย่างเหมาะสมและรู้จักประมาณในการบริโภค ตามที่คนมีอยู่ การใช้ปัญญา เป็นกรอบในการดำรงชีวิตอยู่นั้น จะต้องวางคนเป็นกลางในเหตุการณ์และการวางตัวเป็นกลางระหว่างบุคคล ไม่ใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา แต่จะต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องตัดสินปัญหา โดยการดูที่สาเหตุและผลพร้อมการพิจารณาด้วยปัญญาที่เห็นตามความเป็นจริงไม่ควรลำเอียงเข้าข้าง ฝ่ายใดหรือฝ่ายหนึ่ง

๒) สัจจะ เป็นการรักษาสัจจะตามความเป็นจริง สัจจะในพุทธปรัชญา เป็นการรักษาความจริงที่ไม่บิดเบือนเป็นอย่างอื่นและสัจจะในพุทธปรัชญามี ๒ ระดับ คือ ระดับสมมติสัจจะและปรมาตถ์สัจจะและในสัจจะ ๒ ระดับนี้มีความแตกต่างกันตรงที่ว่า สมมติสัจจะนั้น เป็นสัจจะที่อยู่ในระดับสมมติขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์นั้น เช่น ห้วย หนอง คลองบึง ดิน ไม้ มนุษย์ สัตว์และสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้ตั้งชื่อให้เรียก สมกับความเป็นจริงในสมมติชื่อ เพื่อเรียกสิ่งของเหล่านั้น ส่วนปรมาตถ์สัจจะนั้นเป็นความจริงโดยแท้มีสภาพที่แน่นอนไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคและพระนิพพาน สัจจะในความหมายตามคำศัพท์ที่บัญญัติไว้มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ สัจจะในคำพูดที่ได้กล่าวออกไปและสัจจะในการประพฤติปฏิบัติที่ได้กระทำลงไป จะต้องรับผิดชอบ จึงเป็นลักษณะของผู้รักษาสัจจะที่ถูกต้องตามหลักสัจจะในพุทธปรัชญา

๓) จาคะ เป็นการเสียดสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อให้เกิดความสุขในทางด้านจิตใจ พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้บริจจาคแบบมีสติสัมปชัญญะ ไม่บริจจาคมาจากตนเองหมดตัว ไม่บริจจาคน้อยจนใช้ประโยชน์จากปัจจัยสี่ที่ตนบริจจาคไม่ได้ ควรบริจจาคพอประมาณและการบริจจาคให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง มีอยู่หลายลักษณะแต่ที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ คือ การบริจจาคเพื่อประดับจิตใจไม่ได้บริจจาค เพื่อหวังสิ่งตอบแทนหรือข่มผู้อื่นเพื่อให้เห็นความสำคัญของตน จึงเป็นการบริจจาคในพุทธปรัชญา แต่การบริจจาคในสังคมปัจจุบัน คนส่วนใหญ่จะถือหลักการบริจจาคเพื่อหวังสิ่งตอบแทนจากการบริจจาค เช่น บริจจาคแล้วจะทำให้เป็นเศรษฐีหรือได้รับการยอมรับของคนในสังคม ซึ่งเป็นผลที่ได้รับทันตาเห็น “ทิฏฐธัมมิกถณะหรือประโยชน์ในปัจจุบัน” การบริจจาคเพื่อหวังผลตอบแทนในชาติหน้า เป็นการบริจจาคในระดับปานกลางได้ผลทางจิตใจ “สัมปรอภิกถณะประโยชน์หรือประโยชน์เบื้องหน้า” ส่วนการบริจจาคเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตใจเป็นการบริจจาคขั้นสูงสุดเป็นการบริจจาคที่ไม่มีหวังผลตอบแทนคือ “ปรมถณะจาคะเพื่อประโยชน์อย่างยิ่ง” ในพุทธปรัชญา

๔) อุปสมะเป็นการทำจิตใจสงบเพื่อหาความสุขทางจิตใจและการทำให้จิตใจสงบลงได้นั้นทางพุทธปรัชญาได้ยึดเอาหลักของการสำรวมอินทรีย์ที่ประกอบไปด้วยการสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ การสำรวมอินทรีย์จะต้องอาศัยหลักของ “ไตรลักษณ์” คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อคนเห็นรูปทางสายตา ก็ไม่ควรยึดว่ารูปนั้นเป็นของเที่ยง (อนิจจัง) อย่าไปยึดมั่นถือมั่นเพราะจะทำให้เกิดความทุกข์ (ทุกข์) มีการเสื่อมสลายไปในที่สุด (อนัตตา) อย่างไรก็ดี ความ รูป เสียง กลิ่น รสชาติต่าง ๆ และการสัมผัสนั้นถ้าไม่ยึดมั่นถือมั่นก็จะทำให้จิตใจสงบลงได้ จึงเป็นการทำให้จิตใจมีความสงบลงได้ ด้วยวิธี การสำรวมอินทรีย์และยังมีอีกหลายวิธีที่ทำให้จิตใจมีความสงบได้ เช่น วิถีรักษาศีล โดยการรักษากาย วาจาให้มีความสงบหรือการพิจารณาถึงความไม่สะอาดของร่างกายก็จะทำให้จิตใจสงบลงได้เช่นกัน

ดังนั้น อธิฐานธรรม จึงเป็นเรื่องของการดำรงชีวิตที่ตั้งอยู่บนฐานที่ชอบ ตามหลักธรรมในพุทธปรัชญาที่มีกรอบแนวความคิดในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกอีกพลังหนึ่ง

ชีวิตของคนเรากับพลังที่มีอยู่ภายใน ซึ่งได้มาจากธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดสรรพสิ่งในโลกของเรานี้ เป็นรากฐานของร่างกายมนุษย์ คนเราอาศัยพลังจากธรรมชาติจึงมีชีวิตอยู่ได้ เราได้รับอาหารจากธรรมชาติ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกมาช่วยสนับสนุนเพื่อรักษาชีวิตของเราให้คงอยู่สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญแห่งชีวิตและพลังการใช้สิ่งของภายนอกจะต้องรู้จักควบคุมให้พอเหมาะพอดีเพื่อก่อให้เกิดพลังและการบำรุงหล่อเลี้ยงร่างกายของเราให้คงอยู่ รักษาชีวิตให้ยืนยาว การใช้สิ่งของภายนอก ไม่หลงระเหิงเงินลิมตัว เช่น อาหาร

เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตแต่ถ้ารับประทานมากเกินไป ก็จะเป็นโทษต่อร่างกายได้ เป็นการบั่นทอนกำลัง ดังนั้น คนเราควรจะทำจิตใจให้ผ่องใสเหมือนกับต้นไม้ที่ดูดซึมอาหาร จากภายนอกเข้าไปเพื่อหล่อเลี้ยงลำต้นฉะนั้นการกินมากจนเกินไปก็จะเป็นการบั่นทอนพลังและก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายได้^{๑๑}

การตั้งคนไว้บนฐานที่ชอบตามแนวพุทธปรัชญา ที่เป็นหลักของความสันโดษหรือการพอเหมาะ ในการดำรงชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา”กรอบการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้มุ่งเน้นถึงหลักของความสามารถบรรลุผลประ โยชน์หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางตามมุ่งหวังเอาไว้ ซึ่งประกอบไปด้วย การนำชีวิตสู่จุดหมาย เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประ โยชน์ในอนาคตและประโยชน์อย่างยิ่งหรือเพื่อประโยชน์ส่วนคน ประ โยชน์เพื่อผู้อื่น และประ โยชน์ร่วมกันกำลังธรรมเป็นเครื่องนำพาเพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางมีกำลังทางปัญญา กำลังความเพียร กำลังสติและกำลังการสงเคราะห์ นอกจากนี้ ยังมีการตั้งคนไว้บนฐานที่ชอบ มีความมั่นคงในหลักธรรมของตนที่มีอยู่และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการใช้สติปัญญาเป็นเครื่องนำ ทางรักษาสัจจะในคำพูดและการกระทำของคนที่ได้พูดไว้หรือที่ได้กระทำลงไปเรียกว่า “การมีความรับผิดชอบ” การบริจาคหรือจาคะ ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของการสร้างประโยชน์ให้ส่วนคน และส่วนรวม ซึ่งเป็นการฝึกให้จิตใจให้รู้จักการเสียสละเพื่อลดความตระหนี่ ไม่ยึดคิดในปัจจัยี่มากจนเกินไป จึงทำให้จิตใจมีความสงบลงได้

วิเคราะห์ประ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตมุ่งสู่จุดหมายตามแนวพุทธปรัชญา คือ การนำชีวิตมุ่งสู่จุดหมายได้ นั้นจะต้องอาศัยหลักธรรมอันเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่เป็นหลักธรรมฝ่ายกุศลหรือที่เรียกว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มี เว้นจากปาณาติบาต เว้นจากอทินนา เว้นจากกาเมศุมิฉาจารา เว้นจากมุสาวาท เว้นจากปิสุณาวาท เว้นจากหฺรฺสวาท เว้นจากสัมผัสปลาวัต เว้นจากอกิษญา เว้นจากพยาบาท เว้นจากมัจฉาทิฏฐิ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วินัยหรือระเบียนกฏข้อบังคับเพื่อให้กรอบการดำเนินชีวิตมีกฎเกณฑ์ในสังคม โดยการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น โดยพลการ

จากการศึกษาวิเคราะห์ประ โยชน์จากการใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ทำให้ทราบ ถึงการได้ปัจจัยสี่มาด้วยความขยันมั่นเพียร จึงเป็นผลดีที่เกิดจากความขยันมั่น แต่ตามแนวพุทธปรัชญาจะเน้นหนักถึงความพอดี และทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้มาครอบครองปัจจัยสี่ ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นมีความขยันมั่นเพียรในการแสวงหา ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต

^{๑๑} สติน วิวาทศ, ปรัชญาคำดำรงชีพ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมมิกจำกัด, ๒๕๔๒),

และมีความสัน โศข คือ “การประกอบอาชีพที่มีความพอคิทางกาย ความพอคิทางวาจาและความพอคิใจ เป็นการประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน” เมื่อประกอบอาชีพที่มีความพอคิแล้ว บังคับสิ่งที่ตนได้มา ก็จะเป็นปัจจัยที่มีความพอคิกับตนเอง และผู้อื่นจะได้ประกอบอาชีพเช่นตนในปัจจุบัน

การรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ทั้ง ๓ ประการ คือ บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา และบริสุทธิ์ด้วยสติปัญญา จึงสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน โดยการเก็บรักษาในรูปแบบของรูปธรรม คือ การเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติที่มีอยู่ เช่น ปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ วัน ส่วนที่เก็บไว้ในรูปแบบของนามธรรม ซึ่งเป็นการฝากธนาคาร ลงทุนให้บุตรธิดา และการเก็บรักษาไว้ในรูปแบบของอริยทรัพย์ คือ ศรัทธาในสิ่งที่ เป็นบุญกุศล เป็นผู้มั่งคั่ง เป็นผู้มีหิริ เป็นผู้มื่อคตปละ เป็นผู้มื่อพหุสัจจะ เป็นผู้มื่อจาคะ เป็นผู้มื่อปัญญา

การคบมิตรน เพื่อเป็นเกราะป้องกันซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนในยามเมื่อมีความประมาทเกิด ป้องกันปัจจัยสี่สมบัติของเพื่อนผู้ประมาท เป็นที่พึ่งพิงของเพื่อนได้ เมื่อถึงคราวลำบากของเพื่อน ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามมั่งคั่ง และนับถือตลอดวงศ์ตระกูลของเพื่อน”^๔ และพระพุทธองค์ทรงได้แสดงธรรมแก่บุตรของคฤหัสถ์ผู้หนึ่งว่าถึงเรื่องกัลยาณมิตรอีก ๔ ประการ คือ “กัลยาณมิตรที่มีอุปการะ กัลยาณมิตรที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข กัลยาณมิตรที่แนะนำประ โยชน์ กัลยาณมิตรที่มีน้ำใจ

การเลี้ยงที่เหมาะสมของคฤหัสถ์ เป็นการเลี้ยงชีพเพื่อความสุขตามหลักของการบริโภคนของคฤหัสถ์ตามแนวพุทธปรัชญา เพราะว่าการคฤหัสถ์เป็นผู้ครองเรือน มีครอบครัว เป็นผู้มีความคาดหวังถึงการมีความสุขในการครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ของตนที่แสวงหามาได้ด้วยหลักทฤษฎีมั่งคั่ง เพื่อสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกาย และจิตใจมีความสุข มีความเข้มแข็งพร้อมที่จะดำเนินชีวิตต่อไปให้ถึงที่สุด และการบริโภคนเพื่อความสัน ใจแห่งอาสวะนั้น เป็นการพิจารณาการบริโภคนเพื่อให้จิตใจไม่ยึดคิดในการบริโภคนปัจจัยสี่ ซึ่งเรียกอย่างหนึ่งว่า “การบริโภคนเพื่อการแยกจิตใจออกจากปัจจัยสี่” เมื่อจิตใจไม่ยึดคิดในปัจจัยสี่นี้ก็จะทำให้ชีวิตมุ่งสู่จุดหมายได้ โดยเร็วการบริโภคนปัจจัยสี่เพื่อความสัน ใจแห่งอาสวะนั้นจึงเป็นการบริโภคนปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ตามแนวพุทธปรัชญา

^๔ที่.ป.๑. ๑๑/๖๕/๗๓.

ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา
ด้วยการนำชีวิตสู่จุดหมาย เพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคตและประโยชน์อย่างอื่น
หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์เพื่อผู้อื่นและประโยชน์ร่วมกันมีกำลังธรรมเป็นเครื่องนำพา
เพื่อให้ถึงจุดหมายปลายทางมีกำลังทางปัญญากำลังความเพียร กำลังศุภจิตและกำลังการสละ
นอกจากนี้ ยังมีการตั้งตนไว้บนฐานที่ชอบ มีความมั่นคงในหลักธรรมของคนที่มืออยู่และนำมาใช้ให้
เกิดประโยชน์ โดยการ ใช้สติปัญญาเป็นเครื่องนำ ทางรักษาสัจจะ ในคำพูดและการกระทำของคน
ที่ได้พูดไว้หรือที่ได้กระทำลงไปเรียกว่า “การมีความรับผิดชอบ” การบริจจาคหรือจาคะ ก็เป็นอีกส่วน
หนึ่งของการสร้างประโยชน์ให้ส่วนตนและส่วนรวม ซึ่งเป็นการฝึกให้จิตใจให้ได้รับรู้จักรการเสียสละ
เพื่อลดความตระหนี่ ไม่ยึดติดในปัจจัยที่มากจนเกินไป จึงทำให้จิตใจมีความสงบลงได้

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ประ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิต ความแนวพุทธปรัชญา ทำให้ทราบว่า เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยการแสวงหาทรัพย์ด้วยความขยันมั่นเพียร คือ หลักอุฏฐานสัมปทา มีความสมบูรณ์ด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติไว้ได้ เพื่อให้ฐานะความเป็นอยู่ มีความสุขสบายในชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบัน คือ หลักอารักขสัมปทา มีความสมบูรณ์ด้วยการคบมิตรดี ที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ ช่วยป้องกันภัยให้ ช่วยส่งเสริม และเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เมื่อถึงคราววิฤกษ์ เป็นเพื่อนร่วมสุข คือ กัลยาณมิตรดา และการเลี้ยงชีพที่เหมาะสมกับรายรับรายจ่าย ที่คนแสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นการแบ่งรายรับออกเป็น ๔ ส่วน ใช้บริโภค ๑ ส่วน การเป็นทุนในครั้งต่อไป ๒ ส่วน และใช้ในคราวจำเป็น ๑ ส่วน คือ หลักสมชวีดา จึงเป็นหลักที่ทำให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยการมีทรัพย์ สามารถรักษาทรัพย์ไว้ได้ มีมิตรที่ดี และสามารถเลี้ยงชีพได้อย่างเหมาะสม จึงได้ชื่อเป็นผู้ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตความแนวพุทธปรัชญา ได้อย่างสมบูรณ์ จึงสรุปได้ว่า

๕.๑.๑ การศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ

การศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ซึ่งประกอบด้วยความหมาย ประเภท ลักษณะ ความสำคัญ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ และจุดมุ่งหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ

ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ที่หมายถึง ประ โยชน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ตามมาจากอุฏฐานสัมปทาที่ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา การเข้าถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติที่แสวงหาได้ กัลยาณมิตรดา การคบเพื่อนเป็นคนที่ช่วยแนะนำ ผลประ โยชน์และสิ่งที่ดี ๆ ให้ และสมชวีดา คือ การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ความหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะตามหลักพุทธปรัชญา จึงหมายถึง การเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของบรรพชิตที่ก่อให้เกิดประ โยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยหลักคำสอนในพระไตรปิฎก จึงเป็นประเภทหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงค้นพบ แล้วนำไปอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่นได้รับความแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประ โยชน์ในปัจจุบัน ความหมายทฤษฎีธัมมิกัตถะตามความหมายหลักของศีล จึงเป็นกรอบแห่งการแสวงหา การรักษา การคบมิตร และความเหมาะสมในการ

ดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบัน ความหมายหลักกิจกรรมมีกัตตะตามหลักธรรม จึงหมายถึง หลักการปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน การดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ หลักการรักษาความสำเร็จ หรือความดีนั้นไว้ให้ดี หลักการคบกับภรรยามิตร และหลักการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีหลักศีลธรรมเป็นหลักในการสนับสนุนหลักกิจกรรมมีกัตตะให้เกิดประโยชน์สุขได้ในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

ประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นประเภทที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสุขสงบในปัจจุบัน โดยอาศัยประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เป็นความพร้อมถึงความขยัน การรักษาสัตว์ที่หามาได้ คบมิตรที่เป็นภักษามิตร และการเลี้ยงชีพตามความเหมาะสม และประเภทหลักกิจกรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับนิตย์สี่นี้ พระพุทธเจ้าทรงสั่งไว้ว่า ให้บอกหลังจากการบวชแล้ว เพราะมีเรื่องราว มีผู้เข้ามาบวช แต่ยังไม่ได้อบวช ภิกษุผู้เป็นอุปัชฌาย์ก็บอกก่อนบวช เมื่อผู้มาขอบวชรู้ว่าบวชแล้วจะถอนนิตย์ ๔ จึงคิดใจก็แล้วไม่บวช เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งให้สอนหลังจากบวชเสร็จแล้ว เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักกิจกรรมมีกัตตะ

ลักษณะหลักกิจกรรมมีกัตตะของคฤหัสถ์ จึงเป็นลักษณะของการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการสร้างฐานะความเป็นอยู่ของชีวิตให้มีความสุขด้วยความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยสี่ หรือทรัพย์ พร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่เป็นของตน การคบมิตรที่ดีเพื่อช่วยเหลือแนะนำ คัดเลือกในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น และลักษณะหลักกิจกรรมมีกัตตะของบรรพชิต เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน มีสติสัมปชัญญะในข้อ ๔ ซึ่งเป็นลักษณะหลักกิจกรรมมีกัตตะที่ไม่ให้สันโดษ เพราะเป็นหลักกิจกรรมมีกัตตะของบรรพชิตในการพยายามละอกุศล พยายามเจริญกุศลในข้อ ๆ ขึ้นไปโดยไม่มีความสันโดษ ส่วนข้อ ๑-๓ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้หาความเพียรแสวงหาในขอบเขตที่ชอบด้วยธรรมวินัย และมีความสันโดษตามลักษณะหลักกิจกรรมมีกัตตะในปัจจุบัน

ความสำคัญหลักกิจกรรมมีกัตตะที่มีความสำคัญในด้านการอำนวยความสะดวกในปัจจุบัน การดำเนินชีวิต โดยอาศัยหลักปัจจัยสี่เป็นแห่งอำนวยความสะดวกในปัจจุบัน ความสำคัญหลักกิจกรรมมีกัตตะ จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่เกี่ยวกับหลักปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ที่จะต้องบริโภค นุ่งห่มไร้สอย และรักษาโรคในปัจจุบัน ซึ่งหลักกิจกรรมมีกัตตะจึงมีความสำคัญมากที่จะต้องเข้าถึงความพร้อมอยู่ตลอดเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำคัญหลักกิจกรรมมีกัตตะ จึงเป็นหลักที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น มนุษย์จะต้องรับประทานอาหารทุกวัน ใส่เสื้อผ้าทุกวัน พักผ่อนทุกวัน รักษาโรคทุกวันโดยเฉพาะโรคแห่งความหิว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

หลักกิจกรรมมีกัตตะที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่ เป็นหลักของการเลี้ยงชีพ เป็นการเลี้ยงชีพโดยอาศัยหลักปัจจัยสี่เพื่อเลี้ยงชีพในเกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสี่ตามความหมายทางภาษาและ

พจนานุกรม จึงเป็นความหมาย ที่เป็นสาเหตุ ๔ อย่างที่จะปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน และเป็นการ บริโภคปัจจัยสี่ ที่มีต่อการดำเนินชีวิตมนุษย์เพื่อบ่มไปสู่จุดหมายของชีวิตคือทำให้ชีวิตอยู่ได้ด้วย ความสุขและทำให้ชีวิตเข้าถึงซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะและความสำคัญของปัจจัยสี่นั้นมีอยู่ ๒ ระดับ คือ ความสำคัญระดับสูงสุดของชีวิตซึ่งเป็นการบริโภคเพื่อให้เกิดความสุขทางร่างกายและ จิตใจและความสำคัญระดับพื้นฐานของชีวิตซึ่งเป็นเพียงเพื่อให้ร่างกายอยู่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิด ประโยชน์ในปัจจุบัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ปัจจัยสี่ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ จึงเป็นปัจจัยสี่ที่จะต้อง พยายามแสวงหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เมื่อได้มาแล้วจะต้องรักษาไว้ให้ได้ใช้ประโยชน์ใน การเลี้ยงชีวิตตนเองให้มีความสุขในปัจจุบันแล้ว ยังใช้เลี้ยงลูกคนที่เกี่ยวข้องที่เป็นญาติสนิท มิตร สหายที่เป็นคนดี และรู้จักการใช้ประโยชน์ปัจจัยสี่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ จึงมีจุดมุ่งหมายที่นำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ใน ปัจจุบัน คือ การถึงด้วยความขยันหมั่นเพียรในปัจจุบัน การรักษาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความขยัน หมั่นเพียร การคบมิตรที่ดีคอยแนะนำตักเตือน และรู้จักความเหมาะสมว่าสิ่งไหนควรปฏิบัติ และ สิ่งไหนไม่ควรปฏิบัติ จึงจะเกิดผลประโยชน์ในปัจจุบัน คือ การมีทรัพย์สมบัติ เพื่อใช้สอยในการ ดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

๕.๑.๒ การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเป็นการแสวงหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงชีพ เพื่อให้เกิด ประโยชน์ในปัจจุบัน และสามารถแบ่งการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตาม แนวพุทธปรัชญา ๒ ประการ คือ

๑) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ เพื่อให้เกิดความร่ำรวย มีความยินดีในทรัพย์ที่แสวงหา มาได้ด้วยความเพียรพยายาม สามารถเก็บรักษาไว้ได้โดยไม่สูญหายอย่างไร้ประโยชน์ มีเพื่อนที่ดี ที่ ให้คำปรึกษาในการประกอบอาชีพที่สุจริต และคอยช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ และรู้จักการนำทรัพย์ ของตนมาใช้สอยในการเลี้ยงชีพตามความเหมาะสมในรายรับ รายจ่ายที่ตนแสวงหามาได้ ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ จึงเป็นการ ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สมบัติ สามารถรักษาทรัพย์ไว้ได้ การคบมิตรที่คอยช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และการได้บริโภคทรัพย์อย่างมีความสุข จึงได้ชื่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนิน ชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของคฤหัสถ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบัน

๒) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของ พระภิกษุ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ เพราะเป็นหน้าที่ของพระภิกษุที่จะต้องพึง ปฏิบัติตามหลักคำธรรมสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ ถ้ากุลบุตรที่เข้ามาอุปสมบทใน

พระพุทธศาสนาจะต้องถือนิติย ๔ และจุดคงควัศร๑๑ ตามที่พระอุปัชฌาย์ได้บอกหลังอุปสมบท ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาของพระภิกษุ จึงเป็นหน้าที่จะต้องปฏิบัติไปตามพุทธบัญญัติ เพื่อให้มีชีวิตค่านิยมต่อไป ซึ่งจะได้อ่านเล่าเรียนพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ และนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามมา พร้อมทั้งนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ทุกหัตถ์ต่อไป

๕.๑.๓ การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นประโยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะเพื่อให้ได้ปัจจัยสี่มาด้วยความขยันหมั่นเพียร จึงเป็นผลดีที่เกิดจากความขยันหมั่น แต่ตามแนวพุทธปรัชญาจะเน้นหนักถึงความพอดี และทุกคนมีสิทธิที่จะได้มาครอบครองปัจจัยสี่ ถ้าหากบุคคลเหล่านั้นมีความขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต และมีความสันโดษ คือ “การประกอบอาชีพที่มีความพอดีทางกาย ความพอดีทางวาจาและความพอดีใจ เป็นการประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน” เมื่อประกอบอาชีพที่มีความสันโดษแล้ว ปัจจัยสี่ที่ตนได้มา ก็จะเป็นปัจจัยที่มีความพอดีกับตนเอง และผู้อื่น ที่จะได้ประกอบอาชีพเช่นคนในปัจจุบัน

การรักษาทรัพย์สินที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ทั้ง ๓ ประการ คือ บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา และบริสุทธิ์ด้วยสติปัญญา จึงสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน โดยการเก็บรักษาในรูปแบบของรูปธรรม คือ การเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติที่มีอยู่ เช่น ปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยา รักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ วัน ส่วนที่เก็บไว้ในรูปแบบของนามธรรม ซึ่งเป็นการฝากธนาคาร ลงทุนให้บุตรธิดา และการเก็บรักษาไว้ในรูปแบบของอริยทรัพย์ คือ ศรัทธาในสิ่งที่ เป็นบุญกุศล เป็นผู้มีศีล เป็นผู้มีหิริ เป็นผู้มีโอคตอัปะ เป็นผู้มีพาหุสัจจะ เป็นผู้มีจาคะ เป็นผู้ที่มีปัญญา

การคบมิตร เพื่อเป็นเกราะป้องกันซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนในยามเมื่อมีความประมาทเกิด ป้องกันปัจจัยสี่สมบัติของเพื่อนผู้ประมาท เป็นที่หักทิงของเพื่อนได้ เมื่อถึงคราวลำบากของเพื่อน ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามมีภัย และนับถือตลอดวงศ์ตระกูลของเพื่อน” และพระพุทธองค์ทรงได้แสดงธรรมแก่บุตรของกฤหัตถ์ผู้หนึ่งว่าถึงเรื่องกัลยาณมิตรอีก ๔ ประการ คือ “กัลยาณมิตรที่มีอุปการะ กัลยาณมิตรที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข กัลยาณมิตรที่แนะนำประโยชน์ กัลยาณมิตรที่มีน้ำใจ

การเลี้ยงที่เหมาะสมของคฤหัสถ์ เป็นการเลี้ยงชีพเพื่อความสุขตามหลักของการบริโภคของคฤหัสถ์ตามแนวพุทธปรัชญา เพราะว่าคฤหัสถ์เป็นผู้ครองเรือน มีครอบครัว เป็นผู้มีความคาดหวังถึงการมีความสุขในการครอบครองทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ของตนที่แสวงหาได้ด้วยหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ เพื่อสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกาย และจิตใจมีความสุข มีความเข้มแข็งพร้อมที่จะดำเนินชีวิตต่อไปให้ถึงที่สุด และการบริโภคเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะนั้น เป็นการพิจารณาการบริโภคเพื่อให้จิตใจไม่ยึดติดในการบริโภคปัจจัยสี่ ซึ่งเรียกอย่างหนึ่งว่า “การบริโภคเพื่อการแยกจิตใจออกจากปัจจัยสี่” เมื่อจิตใจไม่ยึดติดในปัจจัยสี่นี้ก็จะทำให้ชีวิตมุ่งสู่จุดหมายได้ โดยเร็วการบริโภคปัจจัยสี่เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะนั้นจึงเป็นการบริโภคปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ตามแนวพุทธปรัชญา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ เป็นหลักของการสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย หลักกฎฐานสัมปทา คือ การแสวงหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียร หลักอรัญขสัมปทา คือ มีความสมบูรณ์ด้วยการรักษาทรัพย์สมบัติไว้ได้ เพื่อให้ฐานะความเป็นอยู่ มีความสุขสบายในชีวิตที่เป็นสุขในปัจจุบัน หลักกัลยาณมัตตคา คือ มีความสมบูรณ์ด้วยการบมิตริคิ ที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้ ช่วยป้องกันภัยให้ ช่วยส่งเสริม และเป็นเพื่อนร่วมทุกข์เมื่อถึงคราวมีทุกข์ เป็นเพื่อนร่วมสุข และหลักสมชีวิตา คือการเลี้ยงชีพที่เหมาะสมกับรายรับรายจ่าย ที่คนแสวงหาได้ด้วยความสามารถวิเศษ ซึ่งเป็นการแบ่งรายรับออกเป็น ๔ ส่วน ใช้บริโภค ๑ ส่วน การเป็นทุนในครั้งต่อไป ๒ ส่วน และใช้ในคราวจำเป็น ๑ ส่วน ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นนโยบายในการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะที่เป็นประโยชน์ในเบื้องต้น ไปสู่หลักสัมปรายิกัตตะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายชั้นกลาง และหลักปรมาัตตะ เป็นการดำเนินชีวิต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายชั้นสูงสุด พร้อมทั้งการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ ไปเผยแผ่ให้เยาวชนหรือในสถานศึกษา ดังนี้

๑) จุดมุ่งหมายขั้นต้นของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายขั้นต้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ ซึ่งเรียกว่า “หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ ประโยชน์ในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วย การทำให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง” ด้วยการรักษาร่างกายและจิตใจ ให้มีความสุขสมบูรณ์ การประกอบอาชีพที่มีความสุจริต และปัจจัยสี่สมบัติที่ได้มาก็มีความสุขรุดเช่นกันพร้อมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ การสร้างสถานภาพของตนเองให้ดีโดยมีกายสุจริต วชิสุจริตและมโนสุจริต ก็จะทำให้มียศ มีเกียรติ มีไมตรีจากมิตรรอบข้างและเป็น

ยอมรับของคนในสังคม นอกจากนี้ ยังทำให้ครอบครัวมีความสุข ทำให้วงศ์ตระกูลของคนที่เป็นที่น่าับถือของคนทั่วไปที่ได้คบหา “ทฤษฎีสามภักดีละ จึงเป็นกรอบของการดำเนินชีวิต เพื่อที่จะทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าหรือขั้นที่มองเห็น” โดยอาศัยหลักธรรมที่เป็นกุศลเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เช่น การละความชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวงและการทำจิตใจให้ผ่องใส จึงจะทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมและทำให้วงศ์ตระกูลเป็นที่น่าับถือของคนทั้งหลาย เพราะเป็นคนมีปัจจัยสี่ มีธรรมประจำกาย แล้จิตใจ

๒) จุดหมาย ชั้นกลางของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคามหลักสัมปราชัยกัตละ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายชั้นกลาง ที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาได้ แต่สามารถสัมผัสได้ ด้วยทางจิตสำนึกหรือทางจิตใจ กรอบในการดำเนินชีวิตในขั้นนี้ ซึ่งเป็นขั้นที่เสถียรตาไป คือ “สัมปราชัยกัตละประโยชน์สำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติในเบื้องต้น” ที่เห็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งจะทำให้เกิดความสุขอันล้ำลึกอยู่ในจิตใจ โดยเฉพาะความอบอุ่นทางด้านจิตใจ ต้องอาศัยหลักของความศรัทธาเป็นหลัก ของจิตใจ เช่น การทำบุญให้ทานด้วยความศรัทธา ก็เป็นกรอบของการทำให้อจิตใจอบอุ่นมีความสุขได้ การมีความภาคภูมิใจในชีวิตของตนเองที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม หรือกรอบการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา โดยมีความสุจริต เป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติ เช่น การรักษาศีลธรรมให้มีความบริสุทธิ์ เป็นการเสียดละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ มีความมั่นใจที่จะนำพาชีวิตของตนและผู้เกี่ยวข้องดำเนินชีวิต ไปด้วยดีเพราะบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในทางกุศลธรรมมาก ๆ ย่อมทำให้เป็นผู้มีปัญญาแก้ไขปัญญาชีวิตได้เป็นอย่างดีความปลอดโปร่ง ย่อมเกิดขึ้นกับจิตใจเป็นหลักประกันที่จะนำความสุขหรือประโยชน์มาให้ทางด้านจิตใจ “สัมปราชัยกัตละ จึงเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์ในขั้นที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า” แต่อาศัยการสัมผัสประโยชน์เหล่านี้ด้วยจิตใจ ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ตามหลักพุทธปรัชญาในขั้นที่ทำให้เกิดประโยชน์เลขดาเห็นจะต้องอาศัยการมีศรัทธาตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความสุจริต ๓ ประการ คือ กายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมที่ตนอาศัยอยู่โดยการเสียภาษีให้รัฐหรือการเสียดละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นเบื้องต้นแล้วยังมีความขยันหมั่นเพียรในการทำมาหากิน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความดีที่ตนมีอยู่ จะทำให้เกิดปัญหาในการแก้ไขปัญหาวชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ในกรอบการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์ที่เลขดาเปล่ามองเห็น

๓) จุดหมายชั้นสูงสุดของชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาคามหลักปรมัตถะ เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายชั้นสูงสุดคือ “ปรมัตถะ เป็นประโยชน์ชั้นสูงสุดเป็นขั้นที่สามารถใช้ปัญญาหยั่งรู้ในเรื่องของประโยชน์ทั้ง๒ขั้นที่ผ่านมาแล้วเท่าทันความจริง” เข้าถึงธรรมชาติของชีวิตโลกสัตว์

โลกที่จะต้องเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้สร้างไว้และสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้โดยไม่มี
 ความห่วงใยในสิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นและไม่มีสิ่งใดที่จะมาครอบงำจิตใจได้ไม่มีความเศร้าโศก
 เสียใจไม่ยึดมั่นถือในของรักของหวง เป็นขั้นที่ทำจิตใจให้สงบใส ซึ่งเป็นกรณีชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา
 เช่น เมื่อมีเหตุการณ์อะไรสักอย่างที่ปรากฏขึ้น ก็จะมองไปที่สาเหตุหรือเข้าใจในสาเหตุนั้นและก็จะ
 สามารถเข้าใจในผลที่จะตามมา“ปรมาตมะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่
 จะต้องอาศัยหลักปัญญาเป็นสำคัญ” เป็นจุดหมายขั้นที่มีความเป็นอิสระ ในการดำเนินชีวิต ไม่ยึด
 มั่นถือมั่น ไม่มีความทุกข์เข้ามาครอบงำจิตใจ มีปัญญารอบรู้ในเหตุและรู้ผลของการกระทำในสิ่ง
 ต่าง ๆ ของมนุษย์และสัตว์โลกทั่วไป

๔) การนำนำหลักทฤษฎัธมมิกัตตะไปเผยแผ่ให้เยาวชนหรือในสถานศึกษา ที่คนเข้าไปสอน
 อยู่ให้เข้าใจหลักทฤษฎัธมมิกัตตะ เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์เพียร
 การรักษาทักษะที่แสวงหามา ได้ด้วยความบริสุทธิ์ การคบมิตรที่ดี ที่คอยช่วยเหลือ และรู้จักการเลื่อง
 ซิพที่เหมาะสมกับรายรับ และรายจ่าย ที่มีอยู่ คือ ใช้เลี้ยงชีพ ๑ ส่วน ใช้ประกอบทุน ๒ ส่วน เก็บไว้
 ใช้ถึงคราวจำเป็น ๑ ส่วน

ข้อเสนอนะปะระ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎัธมมิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนว
 พุทธปรัชญา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ปรากฏใน
 หลักธรรมคำสอนในพระพุทธานุศาสน์ที่ว่าสร้างประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ความพร้อมด้วยความ
 ซื่อสัตย์เพียร พร้อมด้วยการรักษา พร้อมด้วยการคบมิตรที่ดี และความพร้อมด้วยการเลื่องซิพที่
 เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลสืบเนื่องต่อไปในอนาคต คือ ความมั่นคงของธรรมาชาติ และสิ่งแวดล้อมของ
 โลกต่อไปและ ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ในการทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องศึกษาวิเคราะห์ประ โยชน์จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎัธม
 มิกัตตะในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักการดำรงชีวิตในบาง
 หัวข้อเท่านั้นเพราะทรัพย์นั้นเป็นเรื่องที่มีความกว้างขวางมากและเป็นเรื่องที่จะต้องมีการพัฒนาอยู่
 เสมอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ และในอนาคต การดำรงชีวิตตามหลักทฤษฎัธมมิกัตตะ ได้มีการ
 พัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ อย่างที่พบเห็นในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น การทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัย มีเรื่องที่จะ
 เสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาถึงความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ สัตว์โลกอื่นและธรรมาชาติต่อไปใน
 อนาคต คือ

๑) ศึกษาการใช้หลักทฤษฎัธมมิกัตตะเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธปรัชญา

๒) ศึกษาหลักทฤษฎัธมมิกัตตะในฐานะเป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของหลักสัมปรายิกัตตะ
 และหลักปรมาตมะ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน. หลักทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๓.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กรมการศาสนา กองศาสนศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการศึกษา นักรธรรมชั้นตรี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

พระญาณวโรดม. ศาสนาต่าง ๆ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺวโณ). บทอบรมกรรมฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

_____ . ธรรมบัญญัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพุทธโฆสะ. พระวิสุทธิมคค์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิพิมพ์โลกิยกุ, ๒๕๒๐.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตดาโล). พระวินัยปิฎกย่อ เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

..... นิเทศธรรม. กรุงเทพมหานคร : ซีพง์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

พระราชธรรมนิเทศ. มอเงา มอเงา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : พรตีการพิมพ์, ๒๕๓๔.

พุทธทาส อินทปัญโญ. ผู้ครองเรือน. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๓๖.

มหาวิทยาลัยมหาหมกุฏราชวิทยาลัย. ภิกขุปาฎิโมกษปาถิ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุคส์
 พับลิคชัน, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน). อธิกษณะพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยนุช เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. ธรรมานุกรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

สอ เสถบุตร. New Model Thai-English Dictionary. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทย
 วัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๓๓.

สิน วิภาส. ปรัชญาการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๒.

สุจิตรา รณเร็น. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด,
 ๒๕๔๐.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมิทสนม). "การประพศิพหมจรยศคามหลักคำสอนของพระพุทธ
 ศาสนา". วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา
 หมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเอื้อง ปิ่นแห่งเพชร. "การบริโลกบิณชียของพระภิกขุสงฆ์ : ข้อพิจารณาทางจริยธรรม"
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 ๒๕๔๐.

พระสมร กุศล (พรมศรี). “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจเจกชนในพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระอุดมศักดิ์ ปิยะบุญ โฉ (จันทบุตร). “การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามแนวพุทธ

จริยศาสตร์ : ศึกษากรณีศึกษา ๖”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

บุพการณ นียมพงษ์. “สตรีกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีนัก

ธุรกิจ”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๑๒๕

ประวัติผู้วิจัย

หนังสืออ้างอิง
(REFERNCF BOOK)
ให้ใช้เฉพาะในห้องสมุดเท่านั้น

ชื่อ-สกุล : พระมหาล้วน กนฺตวิโร (ศิริเวช)
วัน เดือน ปี : วันอาทิตย์ที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๖
ชาติภูมิ : บ้านเลขที่ ๑๖๖ บ้านหนองจาน ตำบลนาคำ อำเภอเสลภูมิ
ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดคงขายเขา ตำบลนาคำ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๑๕๐
อุปสมบท : วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๐ ณ วัดคงขายเขา ตำบลนาคำ
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีพระครูพิทักษ์วาริวงเขต
เจ้าคณะอำเภอเสลภูมิเป็นพระอุปัชฌาย์

การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕ : สอบได้นักธรรมชั้นเอก (นธ. เอก)
พ.ศ. ๒๕๓๕ : สอบได้เปรียญธรรมประ โยค ๔
พ.ศ. ๒๕๕๐ : จบปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธบ.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(ห้องเรียนบุรีรัมย์ วัดพระพุทธบาทเขากระโดง)
วิทยาเขตสุรินทร์

ตำแหน่ง/สถานที่ทำงาน

พ.ศ. ๒๕๓๕ : ทำหน้าที่พระปริยัติธรรมอาสา
พ.ศ. ๒๕๓๖ : เจ้าคณะตำบลเมืองแกเขต ๑ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอเสลภูมิ
จังหวัดบุรีรัมย์
พ.ศ. ๒๕๔๘ : เป็นพระธรรมทูตทำหน้าที่พระครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน
พระครูสอนปริยัติธรรม
ปัจจุบัน : เจ้าคณะตำบลเมืองแก เขต ๑
เจ้าอาวาสวัดคงขายเขา ตำบลนาคำ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์

สิ่งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.
ผู้ใดทอนออกไปอื่น ไม่สมควร
โปรดนำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขณมุน